

**แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่ม ๒
ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่
ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง**

จัดทำโดย

คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

เรื่อง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่ม ๒

ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

**เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่ม ๒ : ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง**

คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ คณะที่ ๒

ใน คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่ม ๑

ปัญหาไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมในกระบวนการเลือกตั้ง

กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๕

๑๘๐ หน้า

๑. การเลือกตั้ง ๒. ไทย -- กฎหมายรัฐธรรมนูญ -- การแก้ไข.

I สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. II ชื่อเรื่อง.

๓๔๒.๕๕๓๐๓

ISBN 974-94623-9-4

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้รับการยอมรับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากที่สุดฉบับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการประกาศบังคับใช้รัฐธรรมนูญแล้ว ได้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองหลายประการที่มีได้อยู่ในกรอบแห่งประชาธิปไตย โดยที่บทบัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ลุล่วงได้ ทำให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักวิชาการ รวมไปถึงประชาชนทั่วไป ตลอดจนมีการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของสภาพปัญหาดังกล่าว จึงแต่งตั้ง “คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ” ขึ้น เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ เป็นการรวบรวมประเด็นต่างๆ ที่ได้มีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และช่วงที่ ๒ เป็นขั้นตอนการคัดกรองประเด็นปัญหาต่าง ๆ และนำมาศึกษาวิจัยในเชิงลึก โดยคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จำนวนทั้งสิ้น ๘ คณะ เพื่อให้การศึกษาปัญหาต่าง ๆ สามารถกระทำได้อย่างเหมาะสม

“แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง
เล่ม ๒ : ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”
เป็นผลจากการศึกษาวิจัยในช่วงที่ ๒ โดยผู้ศึกษาวิจัยได้นำเสนอปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และเห็นว่าปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่แท้จริง มิได้เกิดจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่เป็นเพราะกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวขยายอำนาจบทบัญญัติของ

รัฐธรรมนูญโดยให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง และมีได้วาง
มาตรการควบคุมหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้
ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งดูแลอำนาจใช้ดุลพินิจที่ไม่สุจริต และเที่ยงธรรม
ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติในวงกว้าง โดยในการศึกษา ผู้ศึกษาได้นำเสนอ
แนวทางการแก้ไขปัญหาวัดด้วยเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการพิจารณาแก้ไข
รัฐธรรมนูญต่อไป

ระหว่างการดำเนินการศึกษาวิจัยอยู่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง
ทางการเมือง โดยมีการยึดอำนาจการปกครองประเทศของคณะปฏิรูปการปกครองใน
ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งคณะปฏิรูปฯ ได้ออก
ประกาศฯ ฉบับที่ ๓ กำหนดให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
สิ้นสุดลง แต่เหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้ทำให้การศึกษาวิจัยสิ้นสุดลงแต่อย่างใด เนื่องจาก
คณะกรรมการฯ ที่ทำการศึกษาวิจัยแต่ละคณะมุ่งศึกษาถึงเนื้อหาสาระแต่ละและ
เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญยิ่งกว่าการศึกษาเฉพาะลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏตาม
บทบัญญัติ ซึ่งผลของการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการร่างรัฐธรรมนูญ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิรูปทางการเมืองอย่างแท้จริงได้

สุดท้ายนี้ คณะกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
เอกสารการวิจัยฉบับนี้จะประโยชน์ต่อบุคคลที่สนใจศึกษาค้นคว้า และเป็น
ฐานข้อมูลสำคัญในการพิจารณากร่างรัฐธรรมนูญต่อไป อนึ่ง เอกสารการวิจัยนี้
ได้จัดทำขึ้นภายในเวลาอันจำกัด ดังนั้น หากเอกสารการวิจัยมีข้อบกพร่องประการใด
ขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้ศึกษาวิจัย

กิตติพงศ์ กำเหนิดฤทธิ์

มานะ ทองไพบูลย์

บทสรุปการศึกษางานวิจัย

๑. สรุปสาเหตุที่ทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามขอบเขตการศึกษาในที่นี้ สรุปสาเหตุหลักของปัญหาได้ ๓ สาเหตุคือ

๑.๑ รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมาก และบทบัญญัติไม่ชัดเจนนำไปสู่การตีความ

๑.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีมาตรการการถ่วงดุลอำนาจและวิธีปฏิบัติการดำเนินการเลือกตั้งมีความลักลั่นไม่สอดคล้องกัน

๑.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อการตรวจสอบโดยองค์กรศาล

จาก ๓ สาเหตุหลักดังกล่าว ทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีลักษณะรวมอำนาจเบ็ดเสร็จภายในองค์กร และอำนาจที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เกี่ยวข้อง เช่น การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่กรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวคือเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยแล้วถือว่าเป็นที่สุด ทำให้เกิดปัญหาตามมานับการ สรุปแต่ละสาเหตุหลักของปัญหาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขได้ดังนี้

๑.๑ รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมากและบทบัญญัติไม่ชัดเจนนำไปสู่การตีความ

เนื่องจากขอบเขตการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างกว้างขวาง แต่บทบัญญัติบางประการไม่มีผลเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซ้ำยังมีปัญหาความลักลั่นในอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร เช่นการขอให้ศาลมาช่วยเหลือการดำเนินงานด้านการสืบสวนสอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง และบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารงานไม่ครอบคลุมปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น การดำเนินงานเป็นองค์คณะและองค์ประชุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีปัญหาเรื่องการกำหนด

คะแนนเสียงที่ใช้ลงมติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓)(๔) และ (๕) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาทั้งปวง

๑.๑.๑ ปัญหาบทบัญญัติเรื่ององค์ประชุมตามกฎหมาย

มาตรา ๑๔๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ หรือมาตรา ๑๓๘

(๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

ปัญหาเรื่ององค์ประชุม บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ วรรคสองไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับจำนวนกรรมการที่จะเป็นองค์ประชุมตามกฎหมาย กล่าวคือรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวมิได้กำหนดเรื่องจำนวนองค์ประชุมโดยตรงเพียงบัญญัติไว้กว้าง ๆ ว่า ให้กรรมการเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แต่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดองค์ประชุมไว้ว่า ต้องมีจำนวนกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ถ้าหากมีกรรมการเหลืออยู่ ๓ คน ทำให้เกิดปัญหาว่จะตีความตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรแก้ไขมาตรา ๑๔๑ วรรคสอง ให้ชัดเจน โดยบัญญัติทำนองว่า “เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เว้นแต่กฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสองจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น” ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องไปกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตามควรแก่กรณีว่ากรณีนั้น ๆ จะต้องมีการเหลืออยู่อย่างน้อยกี่คนจึงจะลงมติตัดสินได้ กฎหมายจึงจะสอดคล้องกันไม่มีปัญหาในการตีความ

๑.๑.๒ ปัญหาการขอความร่วมมือจากศาลให้มาช่วยเหลืองานสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง

อุปสรรคการขอความร่วมมือจากศาลมี ๒ สาเหตุคือ

๑.) บทบัญญัติมาตรา ๑๔๕ วรรคสองไม่มีสภาพบังคับและศาลเป็นองค์กรตุลาการ ถ้าจะให้ศาลมาเป็นผู้ช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจบังคับศาลให้มาช่วยเหลือการดำเนินงาน เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ องค์กรบริหารและองค์กรนิติบัญญัติจะก้าวล่วงขององค์กรตุลาการไม่ได้ แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นองค์กรอิสระแต่การดำเนินงานตามกฎหมายยังเห็นว่าเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร ซึ่งควรจะอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง

๒.) คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถมอบอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดให้ศาลได้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องสืบสวน สอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว มีข้อสังเกตว่า ถ้ามองกรณีที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องบัญญัติไว้ชัดเจนเป็นการเฉพาะว่า ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการหรือวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีใด ศาลย่อมมีอำนาจนั้น แต่ถ้ามิได้มีบทบัญญัติเป็นการเฉพาะดังกล่าว อำนาจนั้นย่อมเป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ จะมอบอำนาจให้ศาลไม่ได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการเองเพราะเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย

ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในบางกรณี ถ้าจะให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดแทน อาจทำได้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญด้วย

๑.๑.๓ ปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๑๔๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมอบหมาย

อำนาจตามมาตราดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างขวางทั้งการบริหารจัดการ ออกกฎระเบียบ และวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตราหลักอันเป็นหัวใจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจควบคุม ดำเนินการ และตรวจสอบการเลือกตั้งให้การเลือกตั้งดำเนินไปอย่างรวดเร็ว สุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องอาศัยอำนาจไปออกกฎหมายขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เพราะเหตุการบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับไม่สร้างกลไกการควบคุม ถ่วงดุลและตรวจสอบ

สอบการใช้อำนาจ ประกอบกับปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติมาตรา ๑๔๕ (๓) ว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุดหรือไม่ ซึ่งต่อมาแม้ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยว่า การใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอันยุติ (จะกล่าวสรุปในหัวข้อ ๔.๓ ต่อไป) แทนที่จะคลี่คลายปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กลับทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเหตุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดูแลอำนาจ ไม่มีความสุจริตและเที่ยงธรรม

ต่อกรณีปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ ยังเห็นว่าถ้ากรรมการการเลือกตั้งมีความสุจริตและเที่ยงธรรม มาตรา ๑๔๕ จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งเนื่องจากเป็นเพียงบทบัญญัติที่เปิดกว้างเพื่อให้การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความสมบูรณ์ในการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเท่านั้น น่าจะเป็นบทบัญญัติที่มีความเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถอาศัยอำนาจไปออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสถานการณ์ของสังคมในอนาคตได้ สำหรับปัญหาการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้โดยการแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกลไกการควบคุม ถ่วงดุล และตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว

๑.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีมาตรการการถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และวิธีปฏิบัติกรดำเนินการเลือกตั้งมีความลักลั่นไม่สอดคล้องกัน

พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างกว้างขวางและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยเฉพาะปัญหา ๓ กรณีดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ บทบัญญัติเรื่องการนับคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับสมาชิกวุฒิสภา มีความลักลั่นไม่ปฏิบัติวิธีเดียวกัน คือการนับคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้นับคะแนนรวมทั้งเขตเลือกตั้ง ส่วนการนับคะแนนของสมาชิกวุฒิสภาให้นับคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง

๑.๒.๒ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีมาตรการการควบคุม ถ่วงดุล และตรวจสอบการใช้อำนาจ แม้จะมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้อำนาจการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๕/๓ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยืนยันคำวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามความเห็นเดิมของตนได้ การตรวจสอบตามมาตราดังกล่าวจึงไม่มีผล ซึ่งน่าจะมีสภาพคล้ายกับการให้ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษามากกว่า

มาตรา ๘๕/๓ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นในพรรคการเมืองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้ ในกรณีที่ประธานกรรมการกฤษฎีกาคณะใดไม่อาจดำรงตำแหน่งกรรมการได้ ให้กรรมการกฤษฎีกาประจำคณะนั้นเลือกกรรมการกฤษฎีกาคนหนึ่งในคณะเดียวกันที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเป็นกรรมการแทน ในกรณีที่ไม่มีกรรมการแทนได้ ให้คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตามพรรคหนึ่งเพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่าความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตามพรรคหนึ่งในราชกิจจานุเบกษา

การให้ความเห็นของคณะกรรมการตามพรรคสองต้องกระทำโดยที่ประชุมคณะกรรมการที่มีกรรมการร่วมประชุมไม่น้อยกว่าสองในสามและต้องกระทำภายในเวลาไม่เกินห้าวันนับแต่วันได้รับเรื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งหากพ้นห้าวันแล้ว ยังไม่มีความเห็นของคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการต่อไป

ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งได้รับคำตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

๑.๒.๓ บทบัญญัติการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่กรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ไม่มีมาตรการจำกัดจำนวนครั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีการเลือกตั้งบ่อยครั้ง และไม่ได้แก้ปัญหาการทุจริตการเลือกตั้ง

๑.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อการตรวจสอบโดยองค์กรศาล

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งมีผลกระทบการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยศาลปกครอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๘ บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ศาลปกครองจะไม่มีอำนาจรับคดีนั้นมาพิจารณาวินิจฉัยอีก ซึ่งมีผลให้ช่องทางการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งน้อยลง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ยังผลให้คดีเลือกตั้งไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง มีเหตุผล ๓ ประการดังนี้

๑.๓.๑ คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๔๓

เรื่อง ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

เหตุผล คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ ส่วนที่ ๔ มิใช่หน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐบาล ดังนั้นระเบียบที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

๑.๓.๒ คำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๔๓

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ กรณีอำนาจหน้าที่ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลยุติธรรม การที่ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔ เป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ หรือไม่

เหตุผล การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕(๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจดังกล่าวแล้ว กรณีจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพราะเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติให้อำนาจไว้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

๑.๓.๓ คำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๔๖

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๖ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓)

เหตุผล การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ การสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ

จากเหตุผลคำวินิจฉัยทั้ง ๓ กรณีดังกล่าว ทำให้คดีเลือกตั้งมีช่องทางตรวจสอบโดยองค์กรศาลน้อยลง เพราะศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยจำกัดขอบเขตของศาลปกครอง ผลที่ตามมาก็คือ จะเหลือแต่คดีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในทางการบริหารงานภายในองค์กรอันเป็นการใช้อำนาจทางบริหารเท่านั้นที่จะอยู่ในเขตอำนาจของ ศาลปกครอง และสุดท้ายจะมีเพียงแต่ศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่จะควบคุมและตรวจสอบคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เกี่ยวกับคำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่าการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้คดียุตินั้น คำว่า “ถือเป็นยุติ” มีสภาพเด็ดขาดเป็นที่สุดหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นดังกล่าวถูกนักวิชาการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งเกิดวิกฤตคณะกรรมการการเลือกตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๘ กรณีการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป ตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๘ เป็นต้นมามีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเรื่องดังกล่าวในคำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๔๘ ได้กล่าวถึงกรณีการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) และความหมายของคำว่า “ถือเป็นยุติ” ไว้ดังนี้ เรื่องของการกำหนดวันเลือกตั้งนั้น แม้เป็นการกำหนดโดยรัฐบาลเนื่องจากเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการพระราชกฤษฎีกา ดังกล่าว แต่การกำหนดวันเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับการจัดการการเลือกตั้งซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจไว้ และมีกำหนดระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการในกระบวนการจัดการเลือกตั้งหลายประการ การที่รัฐบาลจะต้องกำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร จึงจำเป็นต้องประสานงานกับคณะกรรมการเลือกตั้งก่อน ทั้งนี้ เมื่อกำหนดวันเลือกตั้งแล้ว การดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง ก็จะเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ หากมีปัญหาก็เกิดขึ้นจากการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะผู้ใช้อำนาจควบคุมและดำเนินการหรือจัดให้มีการเลือกตั้งย่อมมีอำนาจพิจารณาดำเนินการสั่งการปัญหาดังกล่าว และบางกรณีรัฐธรรมนูญให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายบางฉบับให้เป็นที่ยุติได้ด้วย ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) แต่เนื่องจากการจัดการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนของปวงชนเข้าไปปกครองประเทศตาม

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หากมีปัญหาเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบขององค์กรฝ่ายตุลาการ รวมทั้ง กรณีที่มีการกล่าวอ้างว่า การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นที่ยุติ ซึ่งมีความหมายเพียงเป็นการยุติโดยองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูก ตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่ รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้.....

ทั้งนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๖ คน วินิจฉัยว่าการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ตลอดจนการดำเนินการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับการ เลือกตั้งดังกล่าว และการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับมติในการจัด คูหาเลือกตั้งตามเหตุแห่งคำร้องข้อ ๒ เป็นการเลือกตั้งที่ทำให้เกิดผลของการเลือกตั้งที่ ไม่เที่ยงธรรม และไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วย รัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒ มาตรา ๓ มาตรา ๑๐๔ และมาตรา ๑๔๔ มาตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการจัดการการเลือกตั้ง คือ ตั้งแต่การกำหนดวันรับสมัคร เลือกตั้ง ตลอดจนไปจนถึงการรับสมัครรับเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การนับคะแนนเสียง การประกาศผลการเลือกตั้ง ทั้งนี้ แม้การประกาศผลการเลือกตั้งจะเป็นการใช้อำนาจ หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรค หนึ่ง (๕) ซึ่งมีการกล่าวอ้างว่าเป็นที่ยุติ ผู้ก่อกวนต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องแต่ คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการ หากมีปัญหาความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นก็ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลซึ่ง เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการได้ และหากความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจาก การใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณา วินิจฉัยได้.....

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ระบุว่า การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง “เป็นที่ยุติ” มีความหมายเพียงเป็นการยุติโดยองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าเป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยดังกล่าวไม่มีข้อความใด ๆ ระบุอย่างชัดเจนว่า การใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่อาจมีปัญหาคือความไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ จึงเห็นว่าการใช้อำนาจตามมาตราดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังมีสภาพเป็นที่สุคนำไปฟ้องร้องให้ศาลตรวจสอบอีกไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมา ทั้งหมดมีความเห็นว่าปัญหาจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมิใช่ปัญหาสำคัญ แม้รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งแบบเบ็ดเสร็จก็ตาม โดยเฉพาะการใช้อำนาจกึ่งตุลาการตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ซึ่งมีปัญหาและถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่มาตราดังกล่าวก็มิได้บัญญัติไว้ว่าให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด และจากการวิเคราะห์ปัญหามาทั้งหมดพบว่า ปัญหาน่าจะเกิดจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มิได้วางมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างจริงจัง และวิธีปฏิบัติการดำเนินการเลือกตั้งบางประการมีความลักลั่นกัน และปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามา สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้โดยแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยมีกรอบการแก้ไขปัญหาดังนี้

๑. กำหนดมาตรการการถ่วงดุลหรือบทตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใต้หลักการดังนี้

๑) อำนาจสำคัญบางประการที่มีผลกระทบในวงกว้าง ควรคัดทอนออกให้ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยแทน

๒) อำนาจบางประการที่มีผลให้การดำเนินการการเลือกตั้งเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม้จะมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องอยู่บ้างควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการ โดยให้ศาลฎีกาตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจกำกับไว้

๒. วางมาตรการควบคุมเพื่อมิให้มีการเลือกตั้งซ้ำบ่อยครั้ง

๓. แก้ไขวิธีปฏิบัติการดำเนินการเลือกตั้งที่ยังลักลั่นกัน ให้สอดคล้องไปในทางเดียวกัน

๔. วางกรอบการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้เกี่ยวข้อง

ตามหลักการดังกล่าวควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เป็นรายมาตรา ดังนี้

๑. กำหนดเวลาเอาความผิดแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เกี่ยวข้องที่มีพฤติกรรมหาเสียงโดยมิชอบก่อนสภาครบวาระหรือหลังจากมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๔)

๒. แก้ไขเพิ่มเติมรูปแบบของบัตรเลือกตั้งให้มีช่องลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้ลงคะแนนประสงค์จะให้เป็นผู้แทนราษฎรในลำดับที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๑ วรรคสอง)

๓. กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนในบัตรเลือกตั้งสองช่อง (เพิ่มเติมมาตรา ๕๕/๑)

๔. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีที่มีการส่งหีบบัตรเลือกตั้งถึงสถานที่นับคะแนนล่าช้า (เพิ่มเติมมาตรา ๖๘ วรรคสี่)

๕. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีผลการนับคะแนนไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (เพิ่มเติมมาตรา ๗๓ วรรคสอง)

๖. ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้ผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งร่วมสังเกตการณ์การนับคะแนน (เพิ่มเติมความ (๕/๑) ของมาตรา ๖๕)

๗. เพิ่มลักษณะของบัตรเสีย (เพิ่มเติมความ (๓/๑) ของมาตรา ๗๐ วรรคสอง)

๘. กำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวที่ได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละสิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น เพียงครั้งเดียว (เพิ่มเติมมาตรา ๗๔ วรรคสาม)

๙. แก้ไขเพิ่มเติมวิธีการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อรองรับกรณีที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๗๕)

๑๐. แก้ไขเพิ่มเติมให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๑)

๑๑. ยกเลิกมาตรา ๘๕/๓

๑๒. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีหลังจากการเลือกตั้งครั้งแรกมีหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากในการเลือกตั้งครั้งที่สองมีการนับคะแนนแล้วยังปรากฏหลักฐานดังกล่าวอีก ให้ศาลฎีกามีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (เพิ่มวรรคสอง และวรรคสาม ของมาตรา ๘๕/๗)

๑๓. กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรณีให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสียและให้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นที่สุด (แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๘๕/๘)

๑๔. กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แทนคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกผู้นั้นกระทำการใด ๆ ที่ไม่สุจริต ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๙)

๑๕. กำหนดให้การนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ณ สถานที่แห่งเดียวกัน (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙๐ วรรคสอง)

สารบัญ

เล่ม ๒.

ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๑. แนวคิดและความคิดเห็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง...	๑
๑.๑ ก่อนยกร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐.....	๑
๑.๒ หลังยกร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐	
(การอภิปรายในชั้นคณะกรรมการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญ)	๖
๒. ประเด็นปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่	
ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	๑๖
๒.๑ ปัญหาการมีอำนาจเบ็ดเสร็จ.....	๑๖
๒.๒ ปัญหาการออกกฎระเบียบ.....	๑๗
๒.๓ ปัญหาความสุจริตและบรรทัดฐานคำวินิจฉัย.....	๒๐
๒.๔ ปัญหาในการดำเนินงานเป็นองค์กรอิสระ	
และองค์กรประชุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย.....	๒๕
๒.๕ ปัญหาการขอความสนับสนุนจากศาลให้เข้าไปช่วยเหลือการ	
จัดการเลือกตั้ง.....	๓๓
๓. ปัญหาการใช้อำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจ.....	๓๗
๓.๑ ปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓).....	๓๗
๓.๑.๑ อำนาจใดควรถูกตรวจสอบและอำนาจใดควรเป็นอำนาจเด็ดขาด...๔๕	
(๑) อำนาจในการรับสมัครเลือกตั้งและประกาศรับสมัคร	
เลือกตั้ง.....	๔๕
(๒) อำนาจในการสั่งไม่รับสมัครเลือกตั้ง.....	๔๗
(๓) อำนาจในการประกาศผลเลือกตั้ง.....	๔๘
(๔) อำนาจในการไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและ	
สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	๕๐
(๕) อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศ	
ผลการเลือกตั้ง.....	๕๒

(๖) อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังจาก การประกาศผลการเลือกตั้ง.....	๕๔
(๗) อำนาจในการเพิกถอนสิทธิผู้ได้รับเลือกตั้งหรือ ห้ามบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่.....	๕๖
๓.๑.๒ แนวคิดและความเห็นเกี่ยวกับการให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจ (กรณีให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจคงเดิม).....	๖๑
(๑) ฝ่ายที่เห็นว่าสมควรให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบ.....	๖๑
(๒) ฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบ.....	๖๕
๓.๑.๓ บทสรุป อำนาจใดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง สมควรเป็นอำนาจเด็ดขาดและอำนาจใดควรถูกตรวจสอบ โดยองค์กรศาล และศาลใดจะมีอำนาจตรวจสอบ.....	๗๒
๓.๒ แนวคิดและความเห็นเกี่ยวกับการให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาด แทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง.....	๗๕
๓.๒.๑ ฝ่ายที่เห็นว่าควรจัดตั้งศาลเลือกตั้งให้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาด.....	๗๖
๓.๒.๒ ฝ่ายที่เห็นว่าควรให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด.....	๗๗
๓.๒.๓ ฝ่ายที่เห็นว่าให้ศาลเลือกตั้งหรือศาลยุติธรรม มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดก็ได้.....	๗๘
๓.๒.๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะศาลใดควรมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด.....	๘๐
๔. สรุปสาเหตุที่ทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีปัญหาและแนวทางการแก้ไข.....	๘๑
๔.๑ รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมาก และบทบัญญัติไม่ชัดเจนนำไปสู่การตีความ.....	๘๑
๔.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ครอบคลุมปัญหา ขาดมาตรการการถ่วงดุลการใช้อำนาจ และมีความลักลั่นในวิธีปฏิบัติ....	๘๕
๔.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อการตรวจสอบโดยองค์กรศาล (ศาลปกครอง).....	๘๖

๕. ข้อเสนอแนะ พร้อมร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ๕๓

ภาคผนวก

- ภาคผนวก ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐
หมวด ๖ ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการการเลือกตั้ง..... ๑๐๖
- ภาคผนวก ข. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑..... ๑๑๓

บรรณานุกรม

ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๑. แนวคิดและความเห็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๑.๑ แนวคิดและความเห็นก่อนยกร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐

ก่อนที่จะมีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีกระแสเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมืองอย่างต่อเนื่อง หลักการและสาระสำคัญประการหนึ่งที่ประชาชนต้องการให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ คือ มาตรการที่ทำให้ระบบการเมืองและระบบราชการมีความสุจริตและชอบธรรม รวมทั้งการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการลดปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง และเปิดโอกาสให้คนมีความสามารถเข้าสู่ระบบการเมือง โดยการกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นอิสระมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการและจัดการเลือกตั้ง

ประเด็นเรื่องการกำหนดอำนาจหน้าที่ทั่วไปของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความเห็นที่แตกต่างกันพอจะแยกความเห็นเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีอำนาจหน้าที่ “ทั้งควบคุมและดำเนินการ” ในการเลือกตั้งโดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้เกิดความเป็นอิสระ ปลอดจากการครอบงำทางการเมือง กับฝ่ายที่เห็นว่าควรมีอำนาจเฉพาะแต่เพียง “การควบคุม” กำหนดนโยบายเท่านั้น ส่วน “การดำเนินการ” ก็ให้อำนาจหน่วยงานเดิม (กระทรวงมหาดไทย) เป็นผู้ปฏิบัติการโดยมีผู้ที่แสดงความเห็น ดังนี้^{๑๖}

ฝ่ายที่เห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีอำนาจหน้าที่ “ควบคุมและดำเนินการ” ในการเลือกตั้ง มีดังนี้

ศ.ดร. กระมล ทองธรรมชาติ ให้ความเห็นว่

“ควรมีอำนาจหน้าที่ควบคุมมิใช่กำกับดูแลเท่านั้น เขียนไว้กำกับดูแลมันทำอะไรไม่ได้ เพราะยังไม่รู้ว่าจะมีแค่ไหน เพียงใด มันต้อง “ควบคุมและดำเนินการ” มิใช่กำกับดูแลเหมือนองค์กรกลางของเราซึ่งทำอะไรไม่ได้ของไทยเราเสนอไว้แบบนั้น ผมเสนอให้แก้ไข (พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒) มาตรา ๑๑๕ มันต้องเอาอำนาจของกระทรวงมหาดไทยมาไว้ที่องค์กรนี้ เมื่อเขียนไว้แบบนี้ก็ต้องมีกฎหมายรองรับตาม

^{๑๖} พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง พิมพ์ครั้งที่

มาตรา ๑๑๕ ว่า ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ตราบไคที่กฎหมายแม่บทเขียนไว้แค่กำกับ คูแจะบัญญัติให้ควบคุมดำเนินการนั้นไม่ได้ แค่กำกับคูแจะทำอะไรไม่ได้ไม่มีเสียดีกว่าเป็นแค่สื่อกระดาศเพราะถ้าทำอะไรเดี๋ยวกก็ไปขัดกับมหาดไทย เขาบอกว่าผมทำดีแล้ว ดังนั้นองค์กร กลางจึงเป็นตัวอย่างว่ากำกับคูแทำอะไรไม่ได้หรอก ข้อนี้ต้องแก้เสีย”

(กระมล ทองธรรมชาติ, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๓๕)

ศ.ดร. เกษม สุวรรณกุล ให้ความเห็นว่า

“เรื่องอำนาจนี้ต้องคิดให้ดี คราวที่แล้ว องค์กรกลางนี้ไม่มีอำนาจควรมีอำนาจดูแลการเลือกตั้งและเป็นคนจัดการเลือกตั้งด้วย เขาควรมีอำนาจในการสั่งการอะไรด้วย ผมคิดว่าหน้าที่เหล่านี้น่าจะดึงมาจากกระทรวงมหาดไทย หรือว่าควรมีอำนาจสั่งการหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ องค์กรกลางเราเคยมีปัญหาที่ผ่านมาอย่างสั่งการไปตำรวจบางแห่งก็ร่วมมือ บางแห่งก็ไม่ร่วมมือ ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนี้เขามีอำนาจสั่งการได้ แต่ว่าอำนาจจะมากน้อยแค่ไหน วิธีการที่เขาจะมาอยู่ภายใต้อำนาจมันเป็นเรื่องของกฎหมาย ต้องพิจารณากันให้รอบคอบว่าจะทำอย่างไร อย่างในคำสั่งนายกรัฐมนตรี เราบอกไปว่าปลัดกระทรวงและรัฐมนตรีต้องทำและผู้ว่าฯ ต้องให้ความร่วมมือ ถ้าไม่ให้ความร่วมมือให้ฟ้องปลัดกระทรวงได้ หรือถ้าปลัดกระทรวงไม่ให้ความร่วมมือให้ฟ้องรัฐมนตรีได้ และถ้ารัฐมนตรียังเฉย ๆ ให้ฟ้องนายกฯได้ ใช้นั้นมันอยู่ในคำสั่ง แต่การฟ้องมิใช่ทำกันง่าย ๆ มันต้องทำเป็นหนังสือ มันต้องเตือนกัน บางทีเลือกตั้งเสร็จแล้วมันก็ไม่สนใจเท่าไร”

(เกษม สุวรรณกุล, สัมภาษณ์, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕)

พล.อ. สายหยุด เกิดผล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา ให้เป็น “ประธานองค์กรกลาง” ในการดำเนินการสอดส่องดูแลการเลือกตั้งซ่อมที่ จ.สุรินทร์ และจ. เชียงราย (เลือกตั้งวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๓๕) ให้ความเห็นว่า

“เมื่อจัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรแล้ว ต้องให้อำนาจเขาให้เต็มที่ที่แก้รัฐธรรมนูญนั้นมันเบี้ยวกัน ครั้งแรกก็บอกว่าจะให้อำนาจเต็มที่ตอนหลังก็บอกว่าเขียนอย่างนี้ก่อน เวลาไปออกกฎหมายก็จะออกอย่างไรก็ได้ นี่กลายเป็นลูกไม้ของสภาพที่มันหลอกประชาชนอย่างนี้ทุกทีไป พยายามให้มีการประนีประนอมกันให้มันผ่านไปก่อน พอเป็นกฎหมายจริงก็กลับยึดถือว่ารัฐธรรมนูญเขียนไว้เพียงแค่นี้ตามร่างของ คพป. ผมแก้ด้วยมือผมเองเป็นอำนาจหน้าที่ที่ถูกต้องคือ จะต้องให้อำนาจมิใช่มากำกับคูแเหมือนอย่างตั้งองค์กรกลางที่ไม่มีอำนาจอะไร กลายเป็นเครื่องมือของรัฐบาล ผมจึงเห็นว่าต้องเขียนเป็นควบคุมคูแ”

(สายหยุด เกิดผล, สัมภาษณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๕)

นายถวิล ไพรสณฑ์ ให้ความเห็นว่า

“ในความเห็นของผม ในรัฐธรรมนูญถึงแม้เขาเขียนไว้ว่ากำกับดูแลก็เท่ากับว่าทำทุกอย่างหมด รวมทั้งการบริหารด้วย ถ้าเราให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเราต้องเขียนให้ชัดเจนด้วยว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอะไรบ้าง ซึ่งผมคิดว่าอาจไม่จำเป็นต้องแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญหรอก สามารถทำหน้าที่บริหารการเลือกตั้งได้อยู่แล้ว และจะต้องเป็นผู้ทำอะไรได้อีกหลายอย่าง ดังนั้น แม้ไม่เขียนในรัฐธรรมนูญเราก็มาเขียนไว้ในกฎหมายลูกอย่างที่เคยทำก็คือ กฎหมายเลือกตั้งทำให้กระทรวงมหาดไทยสามารถดำเนินการได้ ว่าที่เขียนลงไปนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”

(ถวิล ไพรสณฑ์, สัมภาษณ์, ๘ มกราคม ๒๕๖๕)

รศ. พูนศักดิ์ วรรณพงษ์ อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นนักวิชาการทางด้านกฎหมายมหาชน ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาให้ความเห็นว่า

“คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรจะกำกับดูแลและสามารถบังคับบัญชาข้าราชการประจำได้ ถ้าไม่สามารถสั่งการได้ข้าราชการก็จะไม่ฟัง เขาจะฟังปลัดกระทรวงมากกว่าเขาจะฟังรัฐมนตรีมหาดไทยมากกว่า และเขาจะฟังอธิบดีกรมตำรวจมากกว่า ดังนั้น ควรให้อำนาจให้คุณให้โทษข้าราชการประจำได้ นอกจากนี้ ต้องมีอำนาจพิเศษที่เป็นอำนาจฉุกเฉินสามารถสั่งให้ข้าราชการที่มีตำแหน่งสูง ๆ ที่มีพฤติกรรมที่มีทำที่ไม่ชอบมาพากลออกไปพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ได้ ไม่เช่นนั้นก็จะมีการที่เรียกว่าลูบหน้าปะจมูก ดังนั้น ต้องมีในลักษณะบริหารจัดการด้วย”

(พูนศักดิ์ วรรณพงษ์, สัมภาษณ์, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕)

ฝ่ายที่เห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีหน้าที่แต่เพียง “ควบคุมดูแล” การเลือกตั้งเท่านั้น ส่วน “การดำเนินการ” ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัตินั้นให้เป็นไปตามหน่วยงานเดิมที่เกี่ยวข้องคือกระทรวงมหาดไทย มีดังนี้

รศ. นรนิติ เศรษฐบุตร อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตกรรมการองค์การกลาง ชุดเดียวกับ ศ.ดร.เกษม สุวรรณกุล ให้ความเห็นว่า

“คณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีหน้าที่ให้มาควบคุมดูแลการเลือกตั้ง แต่ไม่ใช่เป็นคนมาดำเนินการ เพราะผมคิดว่าการดำเนินการน่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทย เขามีประสบการณ์

ความชำนาญแต่ควรควบคุมดูแล ถ้าไม่มีการควบคุมดูแลผู้ที่ดำเนินการในการเลือกตั้งจะมีปัญหาเพราะว่ารัฐมนตรีมหาดไทยเป็นนักการเมือง เมื่อเป็นนักการเมืองแล้วผลได้ผลเสียทางการเมืองอาจจะถูกสงสัยได้ตามที่รัฐธรรมนูญออกมาว่า การกำกับดูแลผมก็ตีความว่ากำกับดูแลทำได้ยาก คำว่ากำกับดูแลนั้นหมายความว่า น่าจะมีอำนาจในการย้ายเจ้าหน้าที่ได้ชั่วคราวมิใช่ใครเป็นกรรมการแล้วนั่งดูเฉย ๆ ไม่จำเป็นต้องไปเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่าให้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการเลือกตั้ง ถ้าจะเขียนก็ให้ไปเขียนไว้ในกฎหมายว่ามีหน้าที่อะไร อย่าลืมว่าเวลานี้หน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยเขาลงไปหมด เขามีประสบการณ์ แต่ถ้ากำกับดูแลผมว่า ทำได้ ถ้าถามว่าไปดำเนินการจัดการเลือกตั้ง พูดยตรง ๆ ผมเป็นองค์กรกลางทำไม่ได้ เอาความสามารถจากประสบการณ์ที่เคยทำมามันทำไม่ได้”

(นรนิติ เศรษฐบุตร, สัมภาษณ์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕)

นายยุวรัตน์ กมลเวชช ให้ความเห็นว่า

“คณะกรรมการการเลือกตั้งควรเป็นผู้ออกกฎ ออกข้อบังคับ อะไรทั้งหมด รวมถึงการกำหนดพิธีการต่าง ๆ การตัดสินจะยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม มันก็อยู่ที่ระเบียบข้อบังคับที่ออกขึ้นมา หมายความว่า คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ดูแลอะไรต่าง ๆ ทั้งหมด ส่วนการจัดการให้คนอื่นเป็นผู้ทำก็ได้ แต่จะเป็นผู้ไม่ทำเสียเองมันก็ไม่แปลกอะไร เหมือนอย่างสภาโอลิมปิกมันไม่ได้ทำเองแต่คนทำคือ กรรมการ โค้ช ผู้ตัดสิน ก็ไปวางระเบียบว่าจะเอาอย่างไร โดยส่วนตัวผมเอง ผมไม่ค่อยถือข้อความแต่มันอยู่ที่จะมีอำนาจแค่ไหน เพียงใด มันก็ต้องออกกฎหมายขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง คณะกรรมการจะมีหน้าที่อะไรก็ได้ต้องไปว่ากันในกฎหมาย ส่วนรัฐธรรมนูญไม่ต้องไปนั่งคิดตะเหวบก ผมเรียนกฎหมายมายังไม่อยากตะเลบ คือ ถ้าตะอีก ๔ - ๕ ปี ก็ยังไม่เสร็จคงต้องใช้เวลานาน”

(ยุวรัตน์ กมลเวชช, สัมภาษณ์, ๒๖ มกราคม ๒๕๓๕)

นายกุลพล พลวัน อัยการพิเศษ สำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความเห็นว่า

“วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เพื่อให้มีหน้าที่กำกับดูแลการเลือกตั้ง การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้นเอง แต่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวมาก คือจะทำให้คณะกรรมการชุดนี้เสียเข้าไปอีก ผมว่าการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในแง่อำนาจหน้าที่ น่าจะเป็นคนสั่งการหรือการติดตาม เช่น การดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา น่าจะเป็นฝ่ายบริหารเขามากกว่า อย่างองค์กรกลางมันมิใช่นิติบุคคลหรือหน่วยงานราชการ ถ้าขึ้นไปตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ขึ้นมา มันก็จะไปซ้ำที่กระทรวงมหาดไทยเขา ดังนั้น อำนาจหน้าที่เพียงแค่เป็นตัวแทนของประชาชน

เข้าไปดูแลเท่านั้นเอง ไม่ถึงขนาดมีอำนาจบริหารในตัวเอง ถ้ามีอำนาจบริหารในตัวเองมันจะซ้ำซ้อนกับองค์กรที่มีอยู่แล้ว องค์กรนั้นจะเป็นกลางมิได้เพราะจะต้องมีคนวิ่งมาหาเพราะมีอำนาจหน้าที่ในมือเต็มที ผมว่าอยู่ห่าง ๆ ดีกว่าคอยดูแลกำกับแล้วอาศัยสื่อมวลชนและประชาชนคอยกำกับอีกครั้งมันจะได้ผลกว่า ดังนั้น ควรกำกับดูแลไม่ควรปฏิบัติด้วยตนเอง”

(กุลพล พลวัน, สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕)

นอกจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทั่วไปของนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวแล้ว ยังได้รวบรวมความคิดเห็นของนักวิชาการ นักการเมือง และนักบริหาร มาสรุปเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ควรบัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยให้มีอำนาจมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ แต่ต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อาทิ อำนาจหน้าที่เชิงกึ่งนิติบัญญัติ ได้แก่ การออกข้อกำหนดที่จะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรืออำนาจหน้าที่ในเชิงกึ่งตุลาการ ได้แก่ การพิจารณาตัดสิน ชี้ขาด หรือสั่งการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง เป็นต้น

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ควรกำหนดไว้ในกฎหมาย ได้แก่^{๑๒}

๑. มีอำนาจในการแบ่งเขตการเลือกตั้ง และกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละเขตเลือกตั้ง
๒. การกำหนดวันเลือกตั้ง ให้คณะรัฐมนตรีออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ แต่ในทางปฏิบัติควรขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนด้วย
๓. กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งหรือในแต่ละท้องที่หรือในแต่ละเขตเลือกตั้ง
๔. ให้ความเห็นชอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำขึ้น
๕. ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการออกอนุบัญญัติหรือปฏิบัติต่อไป

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖ - ๑๕๗

๖. ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับบริการที่รัฐจะจัดให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการหาเสียงเลือกตั้งที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกพรรคการเมือง และส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและระบอบประชาธิปไตย

๗. กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเลือกตั้งให้มีอำนาจสั่งการผู้มีอำนาจหน้าที่ทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความสุจริตและยุติธรรม

๘. พิจารณา คัดสิน ชี้ขาด เรื่องเกี่ยวกับพรรคการเมือง การใช้สัญลักษณ์ ของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งและคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๙. สอดส่องดูแลการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และประชาชน และแจ้งให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย และในกรณีที่เห็นสมควรให้มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่อศาลได้ ในการดำเนินคดีให้คณะกรรมการมีอำนาจร้องขอให้พนักงานอัยการหรือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนได้

๑๐. รับเรื่องร้องเรียนและพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

๑๑. ควบคุมดูแลและตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบุคคลใดให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนด

๑๒. ควบคุมดูแลและอนุมัติให้ประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ

๑๓. รณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยความสุจริตยุติธรรม

๑๔. ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการปรับปรุงการดำเนินการเลือกตั้งในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

๑๕. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร

๑.๒ แนวคิดและความเห็นหลังร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ (การอภิปรายในชั้นคณะกรรมการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญ)

เมื่อการปฏิรูปการเมืองเกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๑๑ ต่อรัฐสภาและรัฐสภาเห็นชอบกับการมีสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และในวันที่ ๒๖

ธันวาคม ๒๕๓๘ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้ลงมติเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และในคราวประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๐ สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้มีมติตั้งคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเมื่อคณะกรรมการยกร่างร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว สภาร่างรัฐธรรมนูญได้มีมติตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน ๓๓ คน โดยมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานกรรมการ และศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นเลขานุการคณะกรรมการเพื่อพิจารณาบททวนแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ

เนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทั่วไป (ร่างมาตรา ๑๔๓) และอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ (ร่างมาตรา ๑๔๔) ในชั้นคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญได้ยกร่างมาตราดังกล่าวไว้ ดังนี้^{๓๓}

มาตรา ๑๔๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา ๑๔๔ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตาม
มาตรา ๑๔๓ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของ
รัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอัน
จำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๓ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่
เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๓ วรรคสอง

^{๓๓} คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. รายงานร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, พ.ศ. ๒๕๔๐, หน้า ๔๐ - ๔๑

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้ง

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้พิจารณา ร่างมาตรา ๑๔๗ และ ๑๔๘ เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๐ ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๒๑๓ - ๒๑๖ ณ อาคารรัฐสภา สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ร่างมาตรา ๑๔๗ (มาตรา ๑๔๔ ปัจจุบัน)

ร่างมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติอำนาจหน้าที่ทั่วไปของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ เช่นเดียวกับคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ คือต้องการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ๓ ประการ คือ ๑) เตรียมการเลือกตั้ง ๒) ดำเนินการเลือกตั้ง และ ๓) ควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้ง กล่าวคือต้องการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งควบคุมและดำเนินการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอิสระไม่ให้กระทรวงมหาดไทยหรือฝ่ายการเมืองมาถ่วงถ่วงแทรกแซงในระหว่างเวลาเลือกตั้ง โดยเฉพาะในพรรคสองกำหนดให้ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งก็เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการจัดการเลือกตั้งทุกระดับ ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการมีอำนาจเด็ดขาดที่จะดูแลการเลือกตั้งมิให้ฝ่ายการเมืองมาแทรกแซงหรือดำเนินการใด ๆ อันจะมีผลกระทบต่อความสุจริตและเที่ยงธรรมในการจัดการเลือกตั้ง เช่น การโยกย้ายข้าราชการในพื้นที่ หรือกระทำการใด ๆ อันทำให้การเลือกตั้งเกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ

ร่างมาตรา ๑๔๘ (มาตรา ๑๔๕ ปัจจุบัน)

ร่างมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่เฉพาะของคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง โดยระบุอำนาจหน้าที่ ๖ ประการ คือ

๑) ให้ออกประกาศกำหนดการทั้งหลาย อันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายที่
เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการฯ ปฏิบัติการที่จำเป็นตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือก
ตั้ง เสมือนผู้บังคับบัญชาออกคำสั่งทางบริหาร

๓) สืบสวนสอบสวนและใช้อำนาจถึงตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตาม
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

อำนาจตามข้อ ๓ มีข้อสังเกตว่าไม่มีกรรมวิธีการอภิปรายถึงผลการวินิจฉัยชี้ขาดว่า
เป็นที่สุจริตหรือไม่แต่อย่างใด

๔) ตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย
สุจริตและเที่ยงธรรม

อำนาจตามข้อ ๔ มีข้อสังเกตว่ามีการอภิปรายถึงเรื่องการนับคะแนนใหม่ด้วย แต่
มิได้อภิปรายถึงอำนาจวินิจฉัยให้บัตรเลือกตั้งเป็นบัตรเสีย

๕) ประกาศผลการเลือกตั้ง

อำนาจตามข้อ ๕ มีข้อสังเกตว่าไม่มีการอภิปรายถึงการมีคำสั่งประกาศผลการ
เลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติเท่าที่ไม่ขัดรัฐธรรมนูญนี้

จากการอภิปรายร่างมาตรา ๑๔๗ และมาตรา ๑๔๘ คณะกรรมาธิการฯ มิได้
กล่าวถึง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การไม่ประกาศผลการเลือกตั้งและการวินิจฉัยให้บัตรเลือกตั้งที่
ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสีย ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมาก
โดยเฉพาะเรื่องอำนาจการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือการแจกใบแดง ให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
ซึ่งนักวิชาการ นักการเมืองส่วนหนึ่งเห็นว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะเห็นว่าองค์กรที่มีอำนาจ
เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งคือองค์กรศาลเท่านั้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ สมาชิกวุฒิสภากลุ่มหนึ่ง
ได้ยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภา เพื่อเสนอศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติส่วน
หนึ่งของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ มาตรา ๒๕ มาตรา

๓๐ มาตรา ๒๓๓ มาตรา ๒๓๔ และมาตรา ๒๓๕ ซึ่งมีร่างมาตราสำคัญที่ถูกละทิ้งไว้
๓ มาตรา ดังนี้

(ร่าง) มาตรา ๘๕/๑ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความผิดฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปี โดยมีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการกระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าเป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นระงับหรือดำเนินการใด เพื่อแก้ไขความไม่สุจริตและเที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น

มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๕/๑ ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

เมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครผู้นั้นด้วย

ในกรณีที่มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๕/๑ ภายหลังจากวันลงคะแนนและ ผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ได้คะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

(ร่าง) มาตรา ๘๕/๒ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือสมาชิกของพรรคการเมือง ผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็น

เป็นใจให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าว เพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้ง เห็นว่าการกระทำดังกล่าวน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้น เป็นบัตรเสียและมีให้นับเป็นคะแนน ทั้งนี้ เฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้น

การกำหนดเขตพื้นที่ตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดจากหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้ โดยคำนึงถึงผลกระทบแห่งการกระทำนั้น

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

(ร่าง) มาตรา ๘๕/๕ ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือ ได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกผู้นั้นมีกำหนด เวลาหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วแจ้งให้ประธาน สภาผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรีทราบ

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องไว้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยที่ ๕๔-๕๕/๒๕๔๓ ว่าร่างมาตราดังกล่าวไม่มีข้อความใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตามร่าง ๓ มาตรา ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพิจารณาร่างมาตรา ๑๔๗ และร่างมาตรา ๑๔๘ ของ คณะกรรมาธิการฯ จะมีได้ยกประเด็นเรื่องการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การไม่ประกาศผลการเลือกตั้ง และการวินิจฉัยให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสีย ขึ้นอภิปราย ในที่ประชุม แต่สำหรับกรณีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มีประเด็นการอภิปรายว่า องค์การใดควรมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัย ปรากฏอยู่ในชั้นการพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญในการ พิจารณามาตรา ๑๐๖ (๔) ซึ่งมาตราดังกล่าวมีสาระสำคัญว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องถอน โดยคำพิพากษา และสาระสำคัญนี้ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ในชั้นคณะทำงานกร่างรัฐธรรมนูญ และได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมาธิการ

พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญตามลำดับ จนกระทั่งในชั้นการพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญในลำดับต่อมาได้ตัดคำว่า "โดยคำพิพากษา" ออก ซึ่งในการตัดคำดังกล่าวออกได้มีการอภิปรายถึงเหตุผลไว้ ก่อนที่แสดงรายละเอียดการอภิปรายถึงเหตุผลการตัดถ้อยคำ คำว่า "โดยคำพิพากษา" ออก จะขอลำดับความเป็นมาของมาตรา ๑๐๖ (๔) แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไว้ดังนี้

มาตรา ๑๐๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ก่อนที่จะมีการปรับปรุงเป็นบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ในชั้นคณะทำงานยกร่างรัฐธรรมนูญปรากฏข้อความในมาตรา ๑๐๖ ดังกล่าวว่า

มาตรา ๖/๒/๕ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งวุฒิสภา คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยคำพิพากษา

มาตรา ๖/๓/๑๐ บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๖/๒/๕ ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^{๙๔}

หลักการดังกล่าวในมาตรา ๖/๒/๕ และมาตรา ๖/๓/๑๐ ในชั้นคณะทำงานยกร่างรัฐธรรมนูญได้รับความเห็นชอบในชั้นคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญแล้ว และคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมีมติเห็นชอบตามร่างที่เสนอโดยไม่มีการแก้ไข ดังนั้น ความในมาตรา

^{๙๔} คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ เอกสารโครงการประชุมคณะกรรมการเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การยกร่างรัฐธรรมนูญ" ณ โรงแรมอิมพีเรียล ควีนส์ปาร์ค ระหว่างวันที่ ๑๗-๒๐ เมษายน ๒๕๔๐

๑๐๖ ในชั้นกรรมาธิการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ จึงมีข้อความดังนี้ "บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังโดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา"^{๑๕}

ต่อมาให้ชั้นพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่สองมีผู้เสนอขอแก้ไขข้อความในมาตรา ๑๐๖ ดังนี้

มาตรา ๑๐๖ นั้น ขอตัดคำว่า โดยคำพิพากษาใน (๔) ที่นั่งครบอ่านก็ได้ความว่า

(๔) อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ : เชิญครับ

รองศาสตราจารย์มนตรี รูปสุวรรณ : ขออนุญาตเรียนถามคือผมคิดว่าต้องไปชี้แจงหนึ่ง เพราะว่าบางท่านไปตัดแล้วก็มันเป็นศัพท์แล้วผมก็ตามไม่ทันนะครับ ด้วยความเคารพนะครับ ช่วย ๆ กันทำงาน ผมว่าไหน ๆ ก็มาประชุมแล้ว ถามเหตุผลว่าทำไมตัดคำว่า คำพิพากษา ออกเพราะอะไรครับ

ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (กรรมาธิการ) :

ท่านประธานที่เคารพครับ ด้วยเหตุผล ๒ ประการ ครับ

ประการที่ ๑ ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. อาจจะมอบอำนาจนี้ ไปให้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลยุติธรรม เรายังไม่แน่ นั้น เหตุผลประการแรก

เหตุผลประการที่ ๒ ก็คือการเสียสิทธิของบุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญอาจจะบัญญัติให้เสียสิทธิเลือกตั้งก็เป็นได้ คือ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก็เป็นได้นะครับ เพราะฉะนั้นเพื่อให้ตัดโอกาสของกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ครับ

^{๑๕} คณะกรรมาธิการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมาธิการ รัฐสภา หน้า ๓๐

ก็สมควรที่จะตัดคำว่า "โดยคำพิพากษาออก แล้วเปิดกว้างเอาไว้ สุดแต่แต่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. หรือ ส.ว. จะไปกำหนดครับ"^{๑๖}

แสดงให้เห็นว่า หลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๐๖ ได้มีปรากฏตั้งแต่ในชั้นคณะทำงานร่างรัฐธรรมนูญ ชั้นคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ และชั้นคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญว่าอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นอำนาจของศาลยุติธรรมเพราะใช้คำในอนุมาตรา ๔ เดิมว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยคำพิพากษา" สถาบันหรือองค์กรที่จะใช้คำว่า "พิพากษา" ได้ก็มีแต่ศาลยุติธรรมเท่านั้น เพิ่งมาถูกตัดคำว่า "โดยคำพิพากษา" ออกในชั้นพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่สอง โดยอ้างเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑. ผู้ขอคัดไม่แน่ใจว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาที่ออกใหม่จะมอบอำนาจนี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลยุติธรรม มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

๒. อาจตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญออกมาในภายหลังเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ได้ จึงเปิดกว้างไว้เพื่อให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติ

ผลของการตัดคำ "โดยคำพิพากษา" ออก ทำให้เกิดปัญหาในการตีความรัฐธรรมนูญว่า องค์กรใดเป็นผู้มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแต่ประการใด เช่นเดียวกับ กรณีการไม่ประกาศผลการเลือกตั้ง และการวินิจฉัยให้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสีย สุดท้าย ประเด็นปัญหาองค์กรใดเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และประเด็นการวินิจฉัยให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสียเป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ ได้ยุติลงโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๔-๕๕/๒๕๔๓ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยมีเหตุผลระบุในคำวินิจฉัย ดังนี้

กรณีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ร่างมาตรา ๘๕/๑ และร่างมาตรา ๘๕/๕) รัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๑๐๖ ว่า "บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ ... (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิ

^{๑๖} สภาร่างรัฐธรรมนูญ รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๒๗ (เป็นพิเศษ) วันอังคารที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๐

เลือกตั้ง" โดยไม่ได้บัญญัติว่าองค์กรใดมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติองค์กรผู้ที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไว้ รัฐสภาจึงตราร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา ๘๕/๑ และมาตรา ๘๕/๕ บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๖)

กรณีวินิจฉัยให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้พรรคการเมืองเป็นบัตรเสีย (มาตรา ๘๕/๘) คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีขึ้น เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้หลายประการ และมาตรา ๑๔๕ (๖) บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา ๘๕/๘ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดการกับการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อที่มีการกระทำฝ่าฝืนพระราชบัญญัติฯ ซึ่งน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้พรรคการเมืองนั้น เป็นบัตรเสียและมีให้นับเป็นคะแนนเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้น เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจนี้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ทั้งนี้ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๖)

จากเหตุผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีประเด็นที่น่าพิจารณาคือ ถ้าเป็นกรณีนอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จะอาศัยรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๔๕ (๖) บัญญัติกฎหมายขยายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เพียงใด

ต่อประเด็นดังกล่าวเห็นว่า เมื่อการวินิจฉัยเกี่ยวกับความประพฤติไม่สุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การบัญญัติกฎหมายอุดช่องโหว่ด้วยการให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้กระบวนการการเลือกตั้งดำเนินไปได้ด้วยความเป็นธรรม การกำหนดมาตรการอันเป็นการป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยมีเป้าหมายให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรมก็น่าจะกระทำได้

อย่างไรก็ตามการขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรจะมีมาตรการถ่วงดุลหรือตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในลำดับถัดไป

๒. ประเด็นปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๒.๑ ปัญหาการมีอำนาจเปิดเสรี

(๑) การกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเปิดเสรีเป็นทั้งผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง บทบาทดังกล่าวอาจขัดแย้งกันและขาดการถ่วงดุลย์แห่งการใช้อำนาจ จึงควรพิจารณาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งน่าจะทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมการเลือกตั้งเพียงทางเดียวหรือไม่^{๑๖}

(๒) การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเปิดเสรีเด็ดขาดในการดำเนินการจัดการเลือกตั้ง ทำให้การสั่งการรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งทุกเรื่องจะสั่งการจากองค์กรส่วนบนไปสู่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างซึ่งอยู่ห่างไกลทำให้องค์กรระดับล่างซึ่งขาดความเข้มแข็งและความพร้อมในการปฏิบัติงาน ไม่สามารถรับภาระแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

การที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ทั้งการดำเนินการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยเปิดเสรีทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการใน องค์กรเดียว ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา คือ

ก. กำลังคนในการจัดการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องใช้บุคลากรในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งละประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน ประกอบด้วย บุคลากรที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานดำเนินการเลือกตั้ง คณะกรรมการนับคะแนน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย รวมทั้งผู้แทนพรรคการเมือง โดยบุคลากรส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดให้มีหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศ ๘๗,๐๐๗ หน่วย ที่เลือกตั้งกลางนอกราชอาณาจักร ๗๖ แห่ง ใน ๕๕ ประเทศทั่วโลก และที่เลือกตั้งกลางในประเทศ ๔๑๓ แห่ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดให้มีหน่วยเลือกตั้ง/ที่เลือกตั้ง

^{๑๖} คณะกรรมการติดตามศึกษาบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของวุฒิสภา สรุปประเด็นข้อพิจารณาเบื้องต้น คณะกรรมการการเลือกตั้ง หลักการและสาระสำคัญ รวมทั้งสรุปประเด็นข้อพิจารณาเบื้องต้นต่อบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โรงแรมดุสิต รีสอร์ท พัทยา ชลบุรี พ.ศ. ๒๕๔๐ หน้า ๓๒

๗๘,๒๕๗ หน่วย ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัด ๗๖ แห่ง ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตเลือกตั้ง ๔๐๐ แห่ง และสถานที่นับคะแนน ๔๐๐ แห่ง

ข. ข้อครหาในความเป็นกลาง การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรที่ผ่านมาบุคลากรที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานดำเนินการเลือกตั้งจำนวนหนึ่งถูกกล่าวหาว่า ไม่เป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่เป็นเหตุให้มีการสั่งการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดบางจังหวัดทั้งคณะพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ และยังมีหลายกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ดำเนินการตามที่มีผู้กล่าวหา เช่น กรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๑ จังหวัดบุรีรัมย์แจ้งจับประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและพวก ในข้อหากระทำผิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๔ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๗๐ และ ๗๑ คือวางตัวไม่เป็นกลางในการดำเนินการเลือกตั้ง กระทำการทุจริตในการเลือกตั้งและนับคะแนน และกระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่เพื่อเป็นคุณแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองอื่น และเป็นโทษแก่ผู้ร้องเรียน เป็นต้น^{๗๔}

(๓) การรวบอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ในองค์กรเดียวกันโดยไม่มีการตรวจสอบ คัดค้าน โดยไม่มีการกลั่นกรองการใช้อำนาจเพื่อป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด การให้ กกต. มีอำนาจออกกฎ ระเบียบ รวมทั้งการบริหารจัดการเลือกตั้งอาจมีปัญหาคือความชอบด้วยกฎหมาย การแจกใบเหลือง - แดง การให้อำนาจทั้งหมดกับ กกต. ไม่น่าจะถูกต้อง ถือว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ เพราะปัญหาต่างๆ เกิดจากการที่ กกต. มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดใครจะมาได้แย้งไม่ได้^{๗๕}

๒.๒ ปัญหาการออกกฎ ระเบียบของ กกต. ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๒๔/๒๕๔๓ มีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎซึ่ง

^{๗๔} พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗ หน้า ๖๕ - ๖๖

^{๗๕} จรัส ภักดีชนากุล. “การปฏิรูปการเมืองและจริยธรรมทางการเมือง และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ” ไทยโพสต์. วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๕. หน้า ๔

ได้แก่ ระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๒๖ และต้องด้วยรัฐธรรมนูญมาตรา ๖ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า “...คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ ส่วนที่ ๔ มิใช่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาล ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมิใช่การกระทำของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาล อันจะอยู่ในอำนาจศาลปกครอง การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบดังกล่าวจึงเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎซึ่งได้แก่ระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิก วุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓...”

ส่วนประเด็นถัดมาศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า “...เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ ประกอบกับมาตรา ๑๒๖ แล้ว เห็นว่า สิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภามาตรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ เป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะถูกจำกัดได้แต่เฉพาะกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ เท่านั้น ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ ที่กำหนดว่า “ข้อ ๖ ทวิ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งของ ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดเกินกว่าหนึ่งครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจวินิจฉัยโดยใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ ให้ถือว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นมิได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอีก” ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐ ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ “...(๗) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด” นั้น เป็นการออกหลักเกณฑ์ที่มีสาระเกินมาตรา ๑๐

(๗) ให้อำนาจไว้ แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอ้างว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ เป็นการออกตามความในมาตรา ๑๐(๗) ตอนท้ายที่บัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด” ก็เป็นข้ออ้างที่ไม่อาจรับฟังได้ เพราะมาตรา ๑๐(๗) บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้เพียงให้สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ ระเบียบดังกล่าวมีสาระเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลไม่ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็นการบัญญัติเพิ่มเติมลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ บัญญัติไว้ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ มิอาจกระทำได้อีกทั้งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” ด้วย เมื่อสิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เมื่อมี คุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรา ๑๒๕ การจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ จึงกระทำมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ ซึ่งบัญญัติลักษณะต้องห้ามของบุคคล ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไว้ ก็ได้บัญญัติให้อำนาจตรากฎหมายเพิ่มเติมลักษณะต้องห้ามดังกล่าว อันเป็นการจำกัดสิทธิบุคคล ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาไว้ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ แม้จะเป็นระเบียบที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐(๗) แต่ก็เป็นระเบียบที่มีข้อความอันเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้ง และเป็นการเพิ่มเติมลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือก ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๖ มิได้ให้อำนาจไว้ อาศัยเหตุผล ดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๒๖ และต้องด้วย รัฐธรรมนูญมาตรา ๖...”

ปัญหามีว่า การใช้อำนาจออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจด้านนิติบัญญัติของ กกต. ถ้าให้อำนาจเด็ดขาดแก่ กกต. ออกกฎ ระเบียบ ได้ทุกเรื่องจะเหมาะสมหรือไม่ จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว แม้จะวินิจฉัยว่าระเบียบของ กกต. จัดคือรัฐธรรมนูญ แต่ความเสียหายได้เกิดแก่ผู้ร้องไปแล้ว คำวินิจฉัยเป็นเพียงการแก้ไขเยียวยาสิทธิของผู้ร้องเท่านั้นจะเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะคัดอำนาจการออกกฎ ระเบียบ บางกรณีให้องค์กรอื่นออกกฎ ระเบียบแทน หรือจะกำหนดให้มีการกลั่นกรองการออกระเบียบของ กกต.

๒.๓ ปัญหาความสุจริตและบรรทัดฐานคำวินิจฉัยของ กกต. แต่ละชุดโดยเฉพาะ กรณีการให้ใบเหลืองใบแดงอาจมีมาตรฐานต่างกัน และเป็นที่สงสัยของประชาชนว่ามีเบื้องหลัง มีการเมืองแทรกแซง ไม่มีความเป็นกลาง และคำวินิจฉัยไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การแจกใบแดงก่อนมีพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งในอดีต

กรณีวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนายธามินทร์ ใจสมุทร และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๘ ซึ่งตามคำวินิจฉัยที่ ๒๕๔๘/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๘ ระบุข้อกล่าวหาที่ทำให้นายธามินทร์ ถูก กกต. ให้ใบแดงว่า เมื่อวันที่ ๖ และ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๗ และวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๘ นายธามินทร์ ได้ปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งตอนหนึ่งว่า “ฆ่า สามพันกว่าคน สะใจเลือกไทยรักไทยไม่ว่าเลย ช่วยกาเงิบไว้ด้วย แล้วช่วยไปฆ่าเพิ่มเติมด้วยให้ครบห้าพันที่” หรือ “ผมกล้าพูดว่าคนอื่นไม่กล้าสั่งอย่างเด็ดขาด ยกเว้นนายกฯ (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) การกระทำทุกเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมด ที่ฆ่าคน ที่ยิงคนที่ตากใบเจ้าหน้าที่ไม่ต้องกลัวแต่คนที่ตกนรกคือนายกฯ ที่สั่งการ” โดย กกต. ในขณะนั้นมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า การปราศรัยดังกล่าวเพื่อจะจงใจให้ผู้รับฟังซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจในลักษณะที่เกิดความเสียหายแก่พรรคการเมืองที่ผู้ร้องเรียนสังกัดอยู่ว่า ถ้าเลือกพรรคไทยรักไทย จะมีการฆ่าคนตายอีกเป็นจำนวนมาก จึงเห็นควรสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและดำเนินคดีอาญากับนายธามินทร์ และเมื่อส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการตรวจสอบการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการกฤษฎีกา ก็มีมติเป็นเอกฉันท์ว่า เห็นว่า กกต. ชอบด้วยกฎหมายแล้ว นอกจากคำวินิจฉัยดังกล่าวแล้ว

ยังมีคำวินิจฉัยแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับการกระทำความผิดก่อนมีพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งสมัย นายธีรศักดิ์ วรรณสุต เป็นประธาน และนายสวัสดิ์ โชติพานิช เป็น กกต. ด้าน

สืบสวนสอบสวน พบว่า หากเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งมีผลใช้บังคับ และการกระทำนั้นเป็นผลให้การเลือกตั้งเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม กกต. มีอำนาจสั่งเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ตามมาตรา ๑๔๕ และ ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญ และหากปรากฏแจ้งชัดว่าการกระทำนั้นเกิดขึ้นในขณะที่ผู้กระทำความผิดมีสภาพเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว คือหลังจากพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งมีผลใช้บังคับ ผู้สมัครต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เช่นกัน ตัวอย่าง เช่น การเลือกตั้งเมื่อ ๖ มกราคม ๒๕๔๔ ที่ พระราชกฤษฎีกาเลือกตั้ง มีผลใช้บังคับวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ซึ่งตามคำวินิจฉัยที่ ๖๑/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ มีมติเป็นเอกฉันท์สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง นายภัทรารุณ พุกพิบูลย์ ผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๓ สมุทรปราการ พรรคชาติพัฒนาในขณะนั้น เนื่องจากปรากฏหลักฐานว่า นายภัทรารุณ ได้ร่วมจัดทำและแจกจ่ายนาฬิกาแขวนที่มีรูปนายภัทรารุณ และโลโก้พรรคชาติพัฒนา จำนวนห้าพันเรือนให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตั้งแต่ก่อน พระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งมีผลใช้บังคับ และต่อเนื่องจนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๓ ซึ่งเมื่อส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการตรวจสอบการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ของคณะกรรมการกฤษฎีกา ก็มีมติเป็นเอกฉันท์เช่นเดียวกันว่า ความเห็น กกต.ชอบด้วยกฎหมาย

จากคำวินิจฉัย ๒ กรณี ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระทำใด ๆ ก่อนที่พระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งจะมีผลบังคับใช้ ถ้าการกระทำนั้นเป็นผลให้การเลือกตั้งในเขตนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กกต.มีอำนาจสั่งเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ตามมาตรา ๑๔๕ และ ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และถ้าหากปรากฏแจ้งชัดว่าการกระทำนั้นเกิดขึ้นในขณะที่สภาพเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว คือหลังจากพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งมีผลบังคับใช้จะเข้าข่ายองค์ประกอบ มาตรา ๘๕/๑ ของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยผู้สมัครต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบแดง) ซึ่งต้องดูเจตนาย้อนหลังและไม่นับความผิดเฉพาะช่วงที่มีพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

แต่กรณีของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ปราศรัยที่ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยรับปากจะดูแลจังหวัดที่เลือก ส.ส.ไทยรักไทยยกจังหวัดเป็นอันดับแรก หลังพรรคไทยรักไทยพ่ายแพ้การเลือกตั้งซ่อมเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๘ ไป ๒ เขตจาก ๔ เขต ซึ่งนำมาสู่ข้อวิจารณ์เรื่องการเลือกเป็นรัฐบาลเฉพาะพื้นที่ยังไม่รวมการขึ้นเวทีปราศรัยในช่วงรณรงค์เลือกตั้งปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๔๙ ซึ่งเนื้อหาที่ พ.ต.ท.ทักษิณสื่อสารออกไปถูกตั้งข้อสังเกตว่าเข้าข่าย “สัญญาว่าจะให้...” พูด่าง ๆ คือนำงบประมาณในโครงการนั้นโครงการนี้ของรัฐบาล

“ไทยรักไทยมาล่อให้ชาวรากหญ้าไปหย่อนบัตรลงคะแนนให้ กกต.ชุด พล.ต.อ.วาสนา เพิ่มลาก อดีตประธาน กกต. ก็ไม่เคยหยิบข้อสังเกตข้อร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท.ทักษิณขึ้นมาพิจารณาอย่างจริงจัง”^{๘๐}

โดยตลอดเวลาที่ผ่านมา กกต.ชุดพลตำรวจเอกวาสนา เพิ่มลาก ยืนยันมาเสมอว่ากระทำได้ในฐานะฝ่ายบริหาร^{๘๑}

จากข้อเท็จจริงกรณีของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ดังกล่าวเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในอดีตโดยเฉพาะการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนายภัทรารุช พุกพิบูลย์ ในสมัยของ กกต.ชุดนายธีรศักดิ์ วรรณสูตร ทำให้ประชาชนเกิดความสงสัยไม่ไว้วางใจการทำงานของ กกต.ชุดพลตำรวจเอกวาสนา เพิ่มลาก เกี่ยวกับปัญหาความเป็นกลางและมาตรฐานการวินิจฉัยให้ใบเหลือง-ใบแดง ว่าจัดการเลือกตั้งโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม

หลังจากที่ถูกศาลอาญาพิพากษาให้จำคุกและพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว ศาลฎีกาได้เสนอชื่อผู้จะมาดำรงตำแหน่ง กกต.แทนตำแหน่งที่ว่างจำนวน ๑๐ คน ซึ่งวุฒิสภาก็ทำการคัดเลือกให้เหลือ ๕ คน เพื่อดำรงตำแหน่งตามกฎหมาย ผู้ถูกเสนอชื่อทั้ง ๑๐ คนได้แสดงวิสัยทัศน์ที่รัฐสภาเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๕ เกี่ยวกับปัญหาความสุจริตในการจัดการเลือกตั้ง ความเป็นกลาง และแนวทางในการพิจารณาวินิจฉัยให้ใบเหลือง-ใบแดงของ กกต.ไว้ดังนี้^{๘๒}

นายวิชา มหาคุณ ประธานแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา การทำงานของ กกต.ต้องไม่ให้การเมืองเข้ามาแทรกแซงกับระบบเลือกตั้ง เพราะจะเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันการเลือกตั้งกลายเป็นเครื่องมือของการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็น กกต.จะต้องสร้างความเที่ยงธรรมดูแลการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรม เหมือนกับ กกต.ชุดแรกที่สามารถจัดการเลือกตั้งได้ดีเป็นที่ยอมรับ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนและสังคมทุกภาคส่วน ดังนั้น ถ้า กกต.ทำงานให้เข้าถึงประชาชนโดยเฉพาะระดับรากหญ้าให้เข้าใจการเลือกตั้งได้

^{๘๐} “เศรษฐีใจบุญ” สดุดีทักษิณ กลัว กกต.ชุดใหม่. มติชนรายวัน. ๕ สิงหาคม ๒๕๔๕ หน้า ๑๑

^{๘๑} เกาะกระแสการเมือง. “บรรทัดฐาน-ความท้าทาย กกต.ต้องสู้ระบอบทักษิณ” กรุงเทพธุรกิจ. ๘ สิงหาคม ๒๕๔๕. หน้า ๓

^{๘๒} “๑๐ ว่าที่ กกต.โชว์วิสัยทัศน์วุฒิสภา” ไทยโพสต์. ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๕ หน้า ๔

วิกฤติการเมืองที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งที่ผ่านมา เพราะ กกต.ขาดความร่วมมือจากสังคม ดังนั้นการหาข่าวของ กกต.จะต้องมีความละเอียดอ่อนได้ข้อมูลจากประชาชนให้มากที่สุด และ กกต.จำเป็นต้องมีระบบการจับเก็บข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้ข้อมูลจากธนาคารกรุงไทย ออมสิน หรือไม่ก็ไปรษณีย์ โดยเฉพาะธนาคารกรุงไทยมีข้อมูลของประชาชนที่ดี แต่ กกต.กลับไม่นำมาใช้

สำหรับองค์กร กกต.หากการบริหารงานภายในต้องได้รับการแก้ไข ไม่เช่นนั้นการเลือกตั้งก็จะยุ่งเหยิงเหมือนเดิม และสิ่งที่ปัญหามาสู่องค์กร กกต.คือ การแบ่งให้ กกต.ดูแลรับผิดชอบกันเป็นภาค ซึ่งการให้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเหมือนกับระบบซีอีโอ ไม่ถูกต้อง เพราะการทำงานต้องบริหารบุคคลร่วมกัน ส่วนการให้ใบเหลือง-ใบแดงนั้นจะต้องมีข้อมูลที่แน่นหนาเพียงพอ และต้องแจกทันทีเพื่อจะให้เกิดความรู้สึกเกรงกลัว แต่ถ้าไปใช้ความรู้สึก กกต.ก็จะไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งผมขอยกคำพูดของเชคสเปียร์ที่ว่า จะใช้มันเป็นยักษ์ใหญ่ หรือเป็นยักษ์มาร

นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานแผนกคดีแรงงานในศาลฎีกา กกต.มีแต่สิ่งหมิ่นเหม่ สำนวนสอบสวนต่าง ๆ ก็ไม่มีรายละเอียดเพียงพอ พฤติกรรมก็ส่อไปในทางเรียกค่าไถ่ มีงานที่คั่งค้างอยู่มากแต่ กกต.ชุดนี้คงเข้าไปแก้ไขปัญหาไม่ได้ทั้งหมด เนื่องจากมีวาระอยู่แค่ ๒ ปี แต่ไม่มีใครจะเป็นทวดาที่จะจัดการสิ่งที่ปัญหาได้ทั้งหมด สิ่งสำคัญที่สุดคือการทำความเข้าใจกับประชาชนในการเลือกตั้งโดยเฉพาะระดับรากหญ้า โดยหลักการของ กกต.คือการลงคะแนนต้องเป็นความลับ และถ้าใครทำไม่ถูกกติกาจะทำให้คนที่เข้ามาไม่มีคุณธรรม ทำให้บ้านเมืองมีปัญหา.....

สิ่งที่เบื้อหน้าคือ ดับเบิลสแตนด์การ์ดในองค์กรของวุฒิสภา รวมถึงการหาเสียงของคณะนักการเมือง ที่บอกว่าผมจะดูแลหมู่บ้านนี้บ้านนั้น ผมรู้จักบริษัทโน้นมาลง และสามารถช่วยประชาชนได้ ถือเป็นเรื่องที่ผิดเหมือนกัน หากท่านบอกจะซ่อมแซมก็ต้องซ่อมแซมทั้งหมด เช่น โรงพยาบาลทั่วประเทศ ส่วนกรณีที่ท่านจะตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินผม ผมไม่ให้ตรวจสอบเพราะท่านไม่มีอำนาจอะไรในการตรวจสอบ ถ้าท่านขอตรวจสอบไม่ทราบจะขอตรวจสอบอะไรกัน และสนุกอะไรตรวจสอบแล้วได้อะไรขึ้นมา ร่างกายไม่แข็งแรงใครนำหนักเท่ากันลองสักตั้งก็ได้ ท่านตรวจสอบไปทำไมตรวจสอบมาตรวจสอบเข้มข้นผลคือผู้ว่า สตง. มีปัญหา ปปช. ชุดที่ ๑ ดิคุก ปปช.ชุดที่ ๒ ไม่โปรดเกล้าฯ กกต.ชุดที่แล้วดิคุก นี่คือการสรรหาอันอย่างดีแล้วใช่ไหม

นายอภิชาติ สุจริตานนท์ ประธานคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกา ที่มีปัญหามากคือ การปฏิบัติงานของ กกต.จังหวัด ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เป็นธรรม แต่คนที่เข้ามาเป็น กกต.จังหวัดที่ ผมเห็นส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีเครื่องแบบ มียศ แต่ปัญหาที่เห็นคือ ท่านที่มียศไม่ใช่คนใหญ่ที่สุด และยังเป็นข้าราชการอยู่ แต่มาเป็นประธาน กกต.จังหวัด จึงยังต้องรับฟังคนที่อยู่เหนือขึ้นไป อาจจะทำให้ไม่เป็นกลางจริง ๆ ดังนั้นต้องไม่อยู่ในอาณัติของใคร ถ้าจะเป็นข้าราชการประจำ ต้องไม่ถูกใครมาบีบบังคับได้ ที่เหมาะสมคืออยากให้มีผู้พิพากษาอาวุโส หรือผู้พิพากษาสมทบก็ได้ แต่ต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ด้านกฎหมาย และขอให้โอนมาเป็นประธาน กกต.จังหวัดช่วยเลือกตั้งด้วย ซึ่งขณะนี้มีการสรรหา กกต.จังหวัดมีการเสนอเป็นบัญชีเข้ามาจึงมีการเลือกพวกพ้อง การได้ กกต.ชุดใหม่เข้ามา เวลาประมาณ ๒ เดือนก่อน เลือกตั้งคงไม่สามารถเปลี่ยนแปลง กกต.จังหวัดได้ เราจะต้องใช้ กกต.จังหวัดชุดเดิมไปก่อนในการเลือกตั้ง ๑๕ ตุลาคมนี้ เปลี่ยนแปลงไม่ทันแต่เราต้องควบคุม และสร้างความสำนึกว่าเราจัดการเลือกตั้งเพื่อให้ยุติธรรมตามพระราชดำรัสของในหลวง

ส่วน กกต.กรุงเทพฯ ที่ผ่านมายังสับสนวุ่นวายอยู่ คาดว่าหลังเขามารับตำแหน่งประมาณ ๒ เดือนจะสามารถจัดการได้ ที่สำคัญ กกต.ชุดใหม่ส่วนใหญ่เป็นผู้พิพากษา ไม่น่าจะเกินวิสัยในการแก้ไขได้ ส่วนการเลือกตั้งในภูมิภาคมีหน่วยเลือกตั้งที่กระจัดกระจายเกินไป ยากต่อการควบคุม เกิดการทุจริตได้ง่าย ในระหว่างส่งหีบบัตรถึงขนาดมีการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนั่งมาด้วยยังมีการเปลี่ยนบัตรลงคะแนนได้ ดังนั้น เชื่อว่าภายใน ๒ เดือนก่อนเลือกตั้ง กกต.ชุดใหม่สามารถจัดคนกองก่อนเลือกตั้งได้ หน่วยเลือกตั้งต้องลดลงเพื่อง่ายต่อการควบคุม โดยจัดการเลือกตั้งที่ตำบล ให้หน่วยน้อยลง ง่ายต่อการสังเกตการณ์ของสื่อและหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดยานยนต์ขนส่งไปลงคะแนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน ถ้าทำได้จะช่วยลดปัญหาทุจริตการเลือกตั้งได้

ในการให้ใบเหลือง-แดง หรือไม่ประกาศรับรอง ควรหาหลักฐานเชื่อมโยงส่วนใบแดง ที่สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สองเรื่องนี้ถือว่าเป็นงานหนักในทางสืบสวนหาข้อเท็จจริง ฉะนั้นจะต้องได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ผู้ที่จะเข้ามาเป็น กกต.ทุกคนสามารถจะตัดสินใจได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว เพราะเป็นนักกฎหมาย แต่มีปัญหาว่าข้อมูลที่เข้ามาถูกต้องหรือไม่ น่าจะมีการตั้งทีมขึ้นมาสืบสวนสอบสวน ผมมั่นใจว่าหากเข้ามาเป็น กกต.ได้พิสูจน์ถึงความซื่อสัตย์ ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

นายอุดม เฟื่องฟู่ง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอาญากรุงเทพใต้ เป้าหมายของผมเพื่อ
สนองภารกิจสำคัญของศาลฎีกา ซึ่งผู้พิพากษาปัจจุบันทุกคนเข้าใจภารกิจของศาลฎีกาที่จะต้อง
ดำเนินการตามแนวคิดของ ๓ ศาล เป็นภารกิจเพื่อแผ่นดิน เราไม่ถือว่าเป็นการทำงานนอกภารกิจดัง
นั้นการเมืองที่จะเป็นหลักของบ้านเมืองผู้เกี่ยวข้องต้องคิด พุด และทำโดยความสุจริต และเที่ยงธรรม
การจัดการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตามพระราชกฤษฎีกาจะต้องวางเป้าหมายความสำเร็จของ
ทุกฝ่ายตามกระแสพระราชดำริของในหลวง ทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบโดยเร็ว เป็นกลาง
บริสุทธิ์ และการที่จะให้บรรลุผลนั้นกฎหมายไม่ใช่ตัวกำหนด สำคัญที่สุดอยู่ที่ความรับผิดชอบ
ชั่วดีของทุกฝ่าย โดยเฉพาะ กกต.เป็นหลัก และให้นักการเมือง ประชาชน สื่อ มีส่วนคิดวางเป้
หมายด้วย

สิ่งที่จะต้องทำคือ ให้ทุกฝ่ายเข้าใจว่าความเห็นทางการเมืองต่างกันได้ เพราะธรรมชาติ
เป็นอย่างนั้น แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน รู้แพ้ รู้ชนะ ไม่ใช่กีฬาแพ้แต่คนไม่แพ้ เพื่อป้องกัน
ความร้ายฉานในชาติที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต จากผลการเลือกตั้งและอาจจะส่งผลกระทบให้ระคาย
เคืองเบี่ยงพระยุคลบาท ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง บุคคลคณะใด กระทำการที่ไม่อยู่ใน
กรอบ ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเด็ดขาดเสมอหน้ากันทุกคนทุกฝ่าย และถือว่าทุกคนต้อง
อยู่กติกาเดียวกัน

การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม ผมเห็นว่าต้องไม่กระทำการที่ไม่สุจริตทางการเมือง
เมืองของผู้ที่เข้าสู่การเมือง คนที่เข้ามาทำงานการเมืองนั้นต้องมาโดยสุจริต หากมีหลักฐานอันเชื่อ
ได้ว่าการไม่สุจริต อาจจะไม่ต้องใช้พยานหลักฐาน ไม่ต้องถึงขนาดนั้น เพียงแต่มีหลักฐานชี้ให้
เห็นในทางหนึ่งทางใดและได้มาโดยชอบ ก็สามารถจัดการได้ โดยให้ใช้หลักฐานนั้นจัดการหรือ
ควรสะกัดเอาไว้ ซึ่ง กกต.ชุดแรกใช้แนวคิดนี้ แต่ไม่อธิบายให้คนเกี่ยวข้องเข้าใจ คือ เรื่องมาตรฐาน
สุจริตทางการเมือง แต่ตรงนี้เป็นหลักการใหม่ กกต.จะต้องชี้ให้เห็นความสุจริตทางการเมืองว่าจะ
ต้องทำอะไร การพิจารณาของ กกต.มีปัญหาเพราะต้องใช้มติเป็นเอกฉันท์ กกต.ทุกคนจะต้อง
วางกรอบของตัวเองในการรับผิดชอบ ทุกคนต้องมีเหตุผลและมีมติเป็นของตัวเองโดยการกระทำที่
เปิดเผย ประชาชนตรวจสอบได้ ต้องวางมาตรการ เรื่องนี้ กกต.ต้องวางกรอบของตัวเองว่าจะต้อง
ทำโดยเปิดเผย โปร่งใส เพราะ กกต.กระทำเพื่อบ้านเมือง ต้องให้คนเขารู้เขาเห็น จะได้วิพากษ์
วิจารณ์ทางสังคมได้ถูก

ขณะนี้มีปัญหาเรื่องบุคลากรในองค์กร กกต.ทุกระดับ แต่ผมไม่ได้เห็นโดยตรง แต่เชื่อว่าต้องมีคนดีมากกว่าคนไม่ดี คนดีมีเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นภารกิจการเลือกตั้งจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพราะเราเข้ามาสนองงานของศาลฎีกา สมองงานแผ่นดิน เราทั้งหมดเห็นว่าเราสนองงานแผ่นดิน เราไม่ได้ทำเกินหน้าที่

นายสมชัย จึงประเสริฐ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ประเทศไทยได้เชื่อว่าอยู่ในสภาวะวิกฤติ โดยเฉพาะสภาคัดเลือก กกต.เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า เขาเสื่อมความศรัทธาคัดเลือก กกต. เพราะการเลือกตั้ง ๒ เมษายน ไม่ชอบโดยกฎหมาย ดังนั้น การจัดการเลือกตั้งต้องรวดเร็วแล้วต้องดูความชอบตามกฎหมายด้วย เพราะจะเกิดความเสียหายหากการเลือกตั้งต้องเป็นโมฆะ เมื่อเข้าไปเป็น กกต.แล้วต้องคว่ำศุ อุปกรณ์ สถานที่ กกต.๕ คนจะทำอะไรไม่ได้เลยถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่ ซึ่งขณะนี้มากกว่าสามพันคนในการเตรียมการเลือกตั้ง แต่เลขา กกต.ลาออกไปก่อน จึงไม่สามารถผลักดันการเลือกตั้งได้ เมื่อเข้าไปแล้วเราต้องเข้าไปจัดการ กกต.จังหวัด เพราะมีคนเรียกร้องให้ล้างไพ่แต่เวลาไม่พอ ดังนั้น กกต.จังหวัดยังมีคนคืออยู่เป็นจำนวนมาก จึงต้องแก้ไขเฉพาะบางจุดที่ไม่ดีเชื่อว่า กกต.จังหวัดไม่น่ามีปัญหา แต่ กกต.เขตประจำหน่วยเลือกตั้งที่เข้ามาทำงานชั่วคราวตามพระราชกฤษฎีกาโดยมีการสรรหาเข้ามา ซึ่งมีการเตรียมการคัดสรรคนเหล่านี้เข้ามาแล้ว และไม่น่าจะมีปัญหาเช่นกัน ดังนั้น คน สถานที่พร้อมแล้ว น่าจะเดินไปได้หนึ่งก้าว ดังนั้น ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมด้วย โดยเฉพาะสื่อ ขณะนี้ทุกพรรคพร้อมแล้ว ก็เห็นว่า กกต.น่าจะจัดการเลือกตั้งได้

ส่วนปัญหาในการให้ใบเหลืองใบแดงนั้น ที่ผ่านมามีข้อครหา เคลือบแคลงสงสัย กกต.ดังนั้นเราจะต้องประกาศผลการเลือกตั้งใบเหลืองใบแดงโดยเร็ว แต่อย่ามัว ซึ่งการวินิจฉัยของเราไม่น่าจะมีปัญหา แต่ในขั้นของการหาพยานหลักฐาน ตั้งแต่ระดับจังหวัดอาจจะไม่ชำนาญพอเราก็แก้ไขได้ โดยขอความร่วมมือจากศาล จังหวัด และอัยการ ขอให้ศาลช่วยไต่สวนข้อเท็จจริงให้ก่อนส่งให้ กกต.กลาง โดยมีการกระทำที่เปิดเผย คู่กรณีมีโอกาสหาพยานหลักฐานมาโต้แย้งกันได้ ซึ่งน่าจะได้รับการยอมรับจากสังคม

นายแก้วสรร อดิโพธิ์ อดีตสมาชิกวุฒิสภา กรุงเทพมหานคร ความโปร่งใส ถ้ามีปัญหาเรื่องการทุจริตเลือกตั้ง โกงคะแนนต้องตั้งเลือกตั้งใหม่ทันทีในหน่วยที่มีปัญหา ซึ่ง กกต.กลางต้องวางมาตรฐานการตรวจสอบให้ชัดเจน และถ้าตนเป็น กกต.จะเชียวอดีต ส.ว.มาเป็นผู้ตรวจทุกหน่วยนับคะแนน ถ้าเราทำคะแนนให้เชื่อถือได้จะหมดปัญหา ที่ผ่านมามีเคยเป็นกรณีการรับเรื่อง

ร้องเรียนการเลือกตั้ง เคยมีเรื่องที่ต้องพิจารณาถึง ๔๐ เรื่องไปร้องต่อ กกต.ให้นับคะแนนใหม่ แต่ไม่ยอม ทั้งที่การเลือกตั้งเป็นของประชาชนไม่ใช่ของ กกต.ส่วนความยุติธรรมเป็นเรื่อง ที่น่าห่วง โดยเฉพาะการเปลี่ยนใบแดงเป็นใบขาว ถามว่ามีจริงหรือไม่ เอาแค่ใน กกต.จังหวัด จะเปลี่ยนจำนวนเท่าไร กกต.จะต้องเปลี่ยนใช้เท่าไร ๒ ล้านหรือเปล่า เพราะฉะนั้นต้องแก้ความยุติธรรมในระบบจำนวน คดีที่มันค้างนานขนาดนี้ก็เพราะเรื่องนี้แหละ

นายสุเมธ อุปนิสกร ผู้พิพากษาอาวุโสประจำศาลอาญารุงเทพใต้ การบริหารจัดการเลือกตั้ง บุคคลที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งมีใครบ้าง ก็มีประชาชนคนเลือกตั้ง และผู้แทน กกต. สามส่วนนี้ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่อง รับรองได้ว่าการเลือกตั้งที่จะบริสุทธิ์เที่ยงธรรม คงเป็นไม่ได้ ตราบใดที่ประชาชนเห็นแก่เงิน รับรองไม่ได้คนดี ผู้แทนหากยังไม่มีจิตสำนึกตอบแทนแผ่นดิน ก็ไม่ดี และหาก กกต.ไม่เป็นกลาง ไม่สุจริต อย่าหวังว่าการจัดการเลือกตั้งจะสุจริตและเที่ยงธรรม แล้วจะจัดการอย่างไรเกี่ยวกับประชาชน จะทำอย่างไรให้ประชาชนรู้คุณค่าของการมี ส.ส. รู้ว่าการแจกเงินมีผลเสียต่อประเทศชาติอย่างไรบ้าง ตราบใดการศึกษายังไม่ดี ยังไม่รู้คุณค่า โอกาสจะได้คนดีก็ยังมี จึงต้องอาศัยการศึกษาส่งเสริมให้รู้คุณค่าของการเลือกตั้ง

กกต.เข้าใจว่ามีส่วนสำคัญที่สุด กกต.ไม่อยู่เพียง ๕ คน แต่ต้องมองตั้งแต่จุดเริ่มต้น ตั้งแต่จุดเลือกตั้งขึ้นมา หากไม่สุจริตไม่เป็นกลาง ก็อย่าหวังว่าการเลือกตั้งจะสุจริตเที่ยงธรรม แต่ กกต.๕ คนนั้นก็มีส่วนสำคัญในการจัดการบริหารจะทำอย่างไร โดยเฉพาะการเป็น กกต.ตราบใดไม่เป็นกลาง วิกฤติศรัทธาจะเกิดขึ้นเหมือนชุดที่แล้ว ใบเหลืองใบแดง ไม่เหมือนกับการตัดสินของศาล เพราะศาลต้องพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำผิด แต่ในกฎหมายเลือกตั้งใช้คำว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า และมีพฤติการณ์เชื่อได้ว่า หรือรู้เห็นเป็นใจ รู้แล้วไม่ห้ามก็ถือว่าเป็นใบแดง ส่วนใบเหลืองก็จะทำอย่างไรว่าสื่อให้เห็นว่าการเลือกตั้งไม่สุจริต เป็นการกระทำของบุคคลอื่น ไม่เกี่ยวกับผู้สมัครหากเกี่ยวกับผู้สมัครแล้วต้องให้ใบแดง

นางสดศรี สัตยธรรม ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ถือเป็นนิมิตหมายที่ดี เป็นเกียรติที่ได้พบ ส.ว.นับเป็นบุญที่ได้พบท่าน ได้รับเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับความไว้วางใจจากศาลฎีกา เพราะโอกาสที่ผู้หญิงจะเข้ามาทำงานยากเย็น ที่ผ่านมามีงานหนักมาก และเป็นการให้เกียรติดิฉันมากที่ได้ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย ที่ผ่านมามีเคยทำคดีการเลือกตั้ง ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการกรอกข้อมูลในคอมพิวเตอร์ระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะต้องดูว่าข้อมูลทั้งหมดเป็นจริงหรือไม่ การนับคะแนนที่เหมาะสมต้องนับที่หน่วยเลือกตั้ง และดีกว่าการนับคะแนนกลาง การทุจริตจะ

ลดน้อยลงโดยไม่ต้องการย้ายหีบบัตร นับคะแนนจะต้องมีทีวีวงจรปิด การขานคะแนนถูกต้องหรือไม่ การพิมพ์ลายนิ้วมือน่าจะมีการพิมพ์ทั้งบนและล่างเพื่อเปรียบเทียบกันว่ามีไฟไหม้หรือไม่ ดิฉันเห็นด้วยกับคุณแก้วสรร ที่อยากให้ ส.ว.เข้ามาช่วยควบคุมการเลือกตั้ง ในท้องที่ที่ได้รับการเลือกตั้งเพื่อความบริสุทธิ์ยุติธรรม ในการเลือกตั้งไม่ว่าทุกระดับหลังพ้นตำแหน่งไปแล้วอยากให้ ส.ว.เข้ามาช่วยด้วย

ส่วนการให้ใบแดงใบเหลือง ตามกฎหมายมาตรา ๘๕ กกต.กลางเป็นคนตัดสินการแจกโดยคณะบุคคลเพียงคณะเดียว ๕ คนมีอำนาจเด็ดขาด ควรจะมีข้อดีที่ใช้ในกระบวนการทางศาล (ตารางหลักเกณฑ์การตัดสิน) เพื่อป้องกันข้อครหา และไม่มีข้อโต้แย้ง ประชาชนสามารถตรวจสอบได้

นายนาม ยิ้มแย้ม อดีตอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ประธานอนุกรรมการสอบสวนของ กกต.ในคดีพรรคไทยรักไทยอ้างพรรคเล็กลงเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๖ ระบุว่า พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง กกต.ตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ดังนั้น จึงเข้าใจว่า กกต.เป็นข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนความเป็นกลางทางการเมืองนั้นต้องเป็นตัวของตัวเองที่ไม่ยอมให้ใครมาครอบงำ เพราะถ้าหากให้ครอบงำหรือชี้นำได้ ถือว่าไม่ได้เป็น กกต.ตามรัฐธรรมนูญทำให้ กกต.ต้องระลึกอยู่เสมอว่าเป็นข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๔ มีหน้าที่ที่จะต้องจัดการเลือกตั้งทุกระดับด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจประชาธิปไตย เพราะถ้าทำได้จะได้คนดีมาบริหารบ้านเมือง และการสุจริตต้องมาจากผู้ใช้สิทธิ ผู้สมัคร และ กกต.ที่ กกต.ต้องควบคุมไม่ให้ผู้สมัครไปซื้อเสียงได้ ส่วนการจัดเลือกตั้งให้เที่ยงธรรมต้องยึดหลักไม่มีอคติและปราศจากความลำเอียง ๔ ประการ คือ ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะโกรธ ลำเอียงเพราะกลัว และลำเอียงเพราะเขลา รวมทั้งต้องมีหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งถ้าทำได้และถ่ายทอดให้บุคลากรได้รับมากที่สุด มั่นใจว่าการปฏิบัติหน้าที่ของ กกต.ต้องเป็นที่ยกย่องและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

จากคำวินิจฉัยกรณีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของนายธามินทร์ ใจสมุทร โดย กกต.ชุดพลตำรวจเอก วาสนา เพิ่มลาภ และคำวินิจฉัยกรณีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของนายภัทรารุช พุกพิบูลย์ โดย กกต.ชุดนายธีรศักดิ์ วรรณสุต และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหาเสียงล่วงหน้าของ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ซึ่ง กกต.ชุดพลตำรวจเอก วาสนา เพิ่มลาภ ยืนยันว่าไม่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง

ประกอบกับข้อคิดเห็นในการแสดงวิสัยทัศน์ของว่าที่ ๑๐ กกต.เกี่ยวกับความสุจริตในการจัดการเลือกตั้ง ความเป็นกลาง และปัญหาการวินิจฉัยการให้ใบเหลือง-แดง ของ กกต. มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่าต่อไปในอนาคตควรให้อำนาจในการวินิจฉัยใบเหลือง-แดงแก่ กกต.หรือไม่ หรือควรตัดทอนอำนาจนี้ออกโดยให้องค์กรอื่นวินิจฉัย เพราะเหตุว่า กกต.แต่ละชุดอาจมีความเห็นในการตีความ ปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมาย แตกต่างกันไป อีกทั้งยังอาจมีปัจจัยอื่น ๆ มาแทรกแซง กรอบงำ หรือมีอิทธิพลต่อการทำคำวินิจฉัย ซึ่งไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่าการทำคำวินิจฉัยของ กกต.ในชุดต่อ ๆ ไป จะมีความซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม และสร้างบรรทัดฐานที่ประชาชนสามารถตรวจสอบและยอมรับได้

๒.๔ ปัญหาในการดำเนินงานเป็นองค์คณะและองค์ประชุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย

เกี่ยวกับองค์ประชุมของคณะกรรมการการเลือกตั้งมิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นการเฉพาะเพียงแต่กำหนดเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปของกรรมการที่เหลืออยู่ในกรณีกรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการพ้นจากตำแหน่งเฉพาะตัวบุคคลในมาตรา ๑๔๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยกำหนดการพ้นจากตำแหน่งเป็นการเฉพาะตัวไว้ ๕ กรณี คือ ๑) ตาย ๒) ลาออก ๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ หรือมาตรา ๑๓๘ ๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ยกเว้นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ๕) วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง โดยวรรคสุดท้ายของมาตราดังกล่าวกำหนดเกี่ยวกับกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถดำเนินงานต่อไปได้ไว้ว่า เมื่อมีกรรมการพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุ ๕ กรณีดังกล่าว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ซึ่งคำว่า “ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้” ในวรรคนี้ จะมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นองค์คณะตามที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องบัญญัติไว้ด้วยหรือไม่ เพราะรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานเป็นองค์คณะของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องใช้มติพิเศษชี้ขาดเฉพาะเรื่องได้มีการบัญญัติไว้เป็นกรณี ๆ ไปในกฎหมายอื่น ๆ เช่น มาตรา ๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ บัญญัติว่า “การประชุมของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม ในกรณีที่กรรมการเลือกตั้งคนใดไม่อาจมาประชุมได้ให้จดแจ้งเหตุนั้นไว้ในรายงานการประชุม

การลงมติในการประชุมของคณะกรรมการเลือกตั้งให้ใช้คะแนนเสียงข้างมาก โดยให้กรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งมีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด เว้นแต่การลงมติของคณะกรรมการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในมาตรา ๑๐ (๕) (๖) (๗) และ (๘) ให้ใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ และในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๘๕/๑ กำหนดว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๖๕ ต้องมีคะแนนเสียงเอกฉันท์ ปัญหาที่ว่า ถ้าหากมีกรรมการเหลือเพียง ๓ คน จะดำเนินการประชุมเพื่อลงมติได้หรือไม่ และองค์คณะของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายได้จะต้องมีกรรมการอย่างน้อยกี่คนขึ้นไป

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวกรรมการต้องทำงานด้วยกันได้และไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะการจัดการเลือกตั้งเป็นงานบริการที่ใหญ่มาก บริการคนกว่า ๔๐ ล้านคนภายใน ๗ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๘ โมงเช้าถึง ๓ โมงเย็น และก็มีหน่วยบริการ ๗ หมื่นกว่าหน่วย ใช้คนทำงานถึงล้านกว่าคน^{๔๓} การตัดสินใจร่วมกันของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยการประชุมต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่า ๔/๕ ของจำนวนกรรมการเลือกตั้งทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม และคะแนนเสียงที่จะมีผลเป็นมติต้องใช้คะแนนเสียงข้างมาก^{๔๔} เว้นแต่มติการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการรับรองผลการเลือกตั้ง การสั่งให้เลือกตั้งใหม่ ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ แสดงให้เห็นว่าการรับรองผลการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งเพียงคนเดียวอาจมีอคติใช้สิทธิออกเสียงของตนไปในลักษณะยับยั้งเสียงส่วนใหญ่ที่เหลือได้ และกรณีดังกล่าว ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในการพิจารณาเรื่องคัดค้านการเลือกตั้งจำนวน ๓๐๘ เขต (เดิม ๓๑๑ เขต) จาก ๔๐๐ เขต ของกกต.ชุดที่ ๒ ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูก “สอย” เป็นจำนวนมาก จากความขัดแย้งในการลงมติสอยดังกล่าว ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถูกสอยเพียง ๑๔ คน จาก ๑๔ เขตเลือกตั้งใน ๑๒ จังหวัด ซึ่งกรรมการการเลือกตั้งฝ่ายสืบสวนสอบสวนได้ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า มีกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งที่กำลัง

^{๔๓} ยุวรัตน์ งามลเวชช. “คริมทิม” ไทยโพสต์แทบลอยด์. ฉบับที่ ๔๐๓ ประจำวันที่ ๓๐ กรกฎาคม - ๕ สิงหาคม ๒๕๔๕. หน้า ๔

^{๔๔} พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ หน้า ๔๕

แบบมีร้งนำ จนทำให้ไม่สามารถลงมติได้แม้แต่จำนวนเดียว^{๔๕} การลงมติในเรื่องต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่^{๔๖} หากองค์คณะกรรมการการเลือกตั้งเหลือกรรมการเพียง ๓ คน จะถือว่าเป็นองค์คณะที่สมบูรณ์ตามกฎหมายและสามารถดำเนินงานต่อไปได้หรือไม่ กรณีปัญหาดังกล่าวมีนักวิชาการ นักการเมือง และผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นแตกต่างกัน ๒ ฝ่าย คือฝ่ายที่เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เหลืออยู่ ๓ คน ยังเป็นองค์ประชุมตามกฎหมายที่สามารถทำงานต่อไปได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่เป็นองค์ประชุมตามที่กฎหมายกำหนดแล้วและไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ โดยมีการแสดงความเห็นไว้ ดังนี้

ฝ่ายที่เห็นว่ายังเป็นองค์ประชุมที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

รองศาสตราจารย์วรเจตน์ ภาคีรัตน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความเห็นว่า^{๔๗} รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ บัญญัติถึง กกต. จะพ้นจากตำแหน่งในกรณีอื่นที่มีใช้พ้นจากตำแหน่งตามวาระ (๑) ตาย (๒) ลาออก... (๕) วุฒิสภามีมติถอดถอน และในวรรคสองบัญญัติว่าให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ดังนั้น การเหลือกกต. ๓ คน ยังเพียงพอกับการเป็น “คณะกรรมการ” ซึ่งตามหลักสากลองค์ประกอบคณะกรรมการต้องมีจำนวนตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป แต่ถ้าหากเหลือ ๒ คน จะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ตามหลัก “องค์กรกลุ่มในรูปคณะกรรมการ สำหรับมาตรา ๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นการเขียนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ เท่านั้น จะไปเขียนให้เกินกรอบของมาตรา ๑๔๑ ไม่ได้ และนายโกสิน พลกุล^{๔๘} รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทย นายโคทม อารียา^{๔๙} ประธานที่ปรึกษาสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพลตำรวจตรี เอกชัย วารุณประภา^{๕๐} เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเห็นไปในทางเดียวกับรองศาสตราจารย์วรเจตน์ ภาคีรัตน์

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘

^{๔๖} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “๓ กกต.จัดเลือกตั้งต่อไปได้มัย” มติชนรายวัน, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ หน้า ๑๑

^{๔๗} “สุชล หน้าแหกศาลฎีกาไม่สรรหากกต.” ไทยรัฐ, ๑ มิถุนายน ๒๕๔๕

^{๔๘} “เงื้อมพิฆาต พวกโมฆบุรุษไม่มีสิทธิตั้งเงื่อนไขลาออก” ผู้จัดการรายวัน, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๕, หน้า ๑

^{๔๙} “วาสนาแค่คิดแต่ไม่ออก” ไทยโพสต์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕, หน้า ๘

ฝ่ายที่เห็นว่า ไม่เป็นองค์ประชุมที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

นายสาโรช วัฒนสโรช ประธานคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณะกรรมการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกล่าวว่า^{๕๐} ตาม พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมาตรา ๘ บัญญัติไว้ว่า “การประชุมของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องมีกรรมการเลือกตั้งมาประชุมไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม ฯลฯ แต่เนื่องจากขณะนี้ มี กกต. เหลือ ๓ ท่าน จึงเห็นว่า กกต. ไม่ครบองค์ประชุมตามที่กฎหมายกำหนด เพราะตามกฎหมายกำหนดว่า ๔ ใน ๕ หมายความว่า ๔ ส่วนใน ๕ ส่วน คือต้องมี ๔ คน

“ในกรณีที่มี กกต. ๔ คน จำนวน ๔ ใน ๕ ก็จะเท่ากับ ๓.๒ คน จึงจะเป็นองค์ประชุมได้ แต่ก็ไม่สามารถเป็นไปได้อีก เพราะจำนวนคนต้องเป็นจำนวนเต็มเท่านั้น ไม่ใช่มีเศษหรือจุดทศนิยม จึงไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรา ๘ ได้ และหากคิดจาก กกต. ที่มีอยู่ ๓ คน ๔ ใน ๕ ของ ๓ คนก็จะเท่ากับ ๒.๔ คน จึงจะเป็นองค์ประชุมได้ แต่ก็ไม่สามารถเป็นไปได้อีก เพราะจำนวนคนต้องเป็นจำนวนเต็มเท่านั้น จึงไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรา ๘ ได้อีกเช่นกัน”

นายสาโรชกล่าวว่า การที่จะสามารถปฏิบัติได้ตามมาตรา ๘ ในข้อความที่ว่า “สี่ในห้าของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมดที่มีอยู่ ต้องคิดคำนวณจาก กกต. ๕ คน ตามที่กฎหมายกำหนดจึงจะสามารถปฏิบัติตามมาตรา ๘ ได้ โดยจำนวน กกต. ต้องมีไม่น้อยกว่า ๔ คนเท่านั้นจึงจะเป็นองค์ประชุมได้ การมี กกต. เพียง ๓ คนแล้วปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจจะเป็นโมฆะ

นายสุชล ชาลีเครือ รักษาการประธานวุฒิสภา กล่าวว่า^{๕๑}

อยากให้ไปดูรายงานการประชุมวุฒิสภาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้นำร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุมวุฒิสภา ได้มีการถกเถียงในประเด็นขององค์คณะ กกต. อย่างหนัก โดยที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นว่า กกต. จะต้องครบทั้ง ๕ คนแต่มีกรรมการฯ บางคนเสนอ

^{๕๐} “ยื่นผู้ตรวจการตีความ ๓ กกต.” ผู้จัดการรายวัน. ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑๕

^{๕๑} “ไล่กกต. สุชลคิดเองหรือคุณขอม” รายงานสถานการณ์ร้อน. เดลินิวส์ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕. หน้า ๓

ผ่อนผันให้เหลือ ๔ คน จึงเป็นที่มาของคำว่าองค์ประชุมต้องมี ๔ ใน ๕ ดังนั้นการเหลือ กต. ๔ คน จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แต่ต้องมาครบองค์ประชุมทั้ง ๔ คน แต่การที่ กต. เหลือเพียง ๓ คน อย่างขณะนี้จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่ ขนาดเหลือ ๔ คน ยังมีข้อจำกัดขนาดนั้น ดังนั้นเหลือแค่ ๓ คนจะมีความชอบธรรมได้อย่างไร

จากความเห็นที่แตกต่างกันในการตีความกฎหมาย เพราะยังไม่มีบรรทัดฐานคำพิพากษาในกรณีดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัญหานี้ได้มีการฟ้องร้องต่อศาลปกครองแล้ว และในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๙ ศาลปกครองกลางรับวินิจฉัยแล้วโดยให้เหตุผลว่า คำฟ้องที่อ้างว่า กต. ไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการจัดการการเลือกตั้งเพราะไม่ได้ประกอบด้วยองค์ประชุมตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการที่ กต. เป็นองค์ลักษณะคณะบุคคล มีอำนาจหน้าที่ควบคุม จัดให้มีการเลือกตั้ง รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถือเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลปกครองจะต้องวินิจฉัยโดยละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งศาลจะวินิจฉัยปัญหานี้ต่อไปในการพิจารณาวินิจฉัยเนื้อหาแห่งคดี

ปัญหามีว่า ไม่ว่าศาลจะวินิจฉัยว่าการดำเนินการของ กต. ที่เหลือเพียง ๓ คน จะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย สมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ได้ความที่ชัดเจนขึ้นหรือไม่ และปัญหาอีกกรณีหนึ่งคือ องค์ประชุมที่ต้องใช้มติเอกฉันท์ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ใช้เพียงเสียงข้างมากหรือระบุให้ชัดว่าให้ใช้เสียง ๔/๕ จะเหมาะสมหรือไม่

๒.๕ ปัญหาการขอความสนับสนุนจากศาลให้เข้าไปช่วยเหลือการจัดการเลือกตั้ง โดยเฉพาะกรณีการเข้าไปดูแลเรื่องการศึกษาข้อร้องเรียนและดำเนินการพิจารณาใบเหลือง - ใบแดง

มาตรา ๑๔๕(๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการมีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง” และวรรคสองบัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่เรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน

หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวน สอบสวน หรือการวินิจฉัยชี้ขาด”

เกี่ยวกับ กกต. ใช้อำนาจตามมาตรา ๑๔๕(๒) ขอความสนับสนุนให้ศาลเข้าไปช่วยเหลือ กกต. ในการวินิจฉัยให้ใบเหลือง-แดง นายวิรัช ชินวินิจกุล เลขาธิการศาลฎีกา ให้ความเห็นว่า การที่ศาลจะจัดผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ศาลเข้าไปช่วยเหลือ กกต. ในการจัดการเลือกตั้ง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕(๒) นั้น ศาลจะต้องนำเรื่องเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) เพื่อให้ได้รับความเห็นชอบ แต่เรื่องนี้ส่วนตัวมีความกังวลใจว่า จากสถานการณ์ที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือศรัทธาในตัว กกต. และองค์กรแล้ว เชื่อว่าที่ประชุม ก.ต.อาจไม่เห็นชอบที่จะให้ศาลเข้าไปช่วยเหลือ กกต. เพราะป้องกันไม่ให้ศาลถูกมองเป็นไม้ประดับ และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยต่อการเลือกตั้งที่ผ่านมาแล้ว เห็นว่า กกต. ไม่อยู่ในฐานะที่จะได้รับความเชื่อมั่น ดังนั้น หากศาลเข้าไปร่วมจัดการเลือกตั้งคงจะดูไม่เหมาะสม^{๕๒}

ซึ่งก่อนหน้านี้ กกต. ชุดก่อนที่มีนายสวัสดิ์ โชติพานิช อดีตประธานศาลฎีการ่วมเป็น กกต. ได้ขอความช่วยเหลือมาตามช่องทางดังกล่าว แต่คณะกรรมการตุลาการไม่ยินยอม และศาลจะเข้าไปช่วยเหลือ กกต. ในการพิจารณาให้ใบเหลือง-แดง คงจะไม่เหมาะสม เพราะ กกต. เองก็มีอำนาจพิจารณาให้ใบเหลือง-แดง แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งอยู่แล้ว และตามกฎหมาย กกต. ต้องส่งผลการพิจารณาให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจสอบอีกครั้ง หากศาลไปทำหน้าที่ให้ใบเหลือง-ใบแดง จะทำให้เกิดความซ้ำซ้อน อาจเกิดปัญหาขัดแย้งภายหลัง กลายเป็นศาลเองเข้าไปเสี่ยงในความขัดแย้ง ซึ่งอาจมีการครหาศาลว่าให้ใบเหลือง-ใบแดง ทั้งที่กฎหมายให้อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่ กกต.^{๕๓}

จากปัญหาดังกล่าว แม้ว่าการขอความสนับสนุนจากศาลให้ไปช่วยเหลือดูแลเรื่องการพิจารณาคำร้องและสำนวนการพิจารณาให้ใบเหลือง-แดง โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕(๒) จะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจของ กกต. ที่รวบรัดและง่ายต่อการปฏิบัติกรดำเนินงานของ กกต. โดยไม่ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย แต่บทบัญญัติมาตราดัง

^{๕๒} “ศาลดอง กกต. ลั่นความเชื่อมั่น” โพสต์ทูเดย์. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๕.

^{๕๓} “วิชากันไม่ให้ช่วยเหลือ กกต.” มติชนรายวัน. ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑๕.

กล่าวไม่มีสภาพบังคับให้ศาลต้องปฏิบัติตาม และยังมีปัญหาเรื่องความลักลั่นการใช้อำนาจ เนื่องจากรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่า กรณีการให้ใบเหลือง-ใบแดง กกต.มีอำนาจสืบสวนสอบสวนวินิจฉัยชี้ขาด กกต.จะมอบอำนาจให้ศาลไม่ได้ ศาลจะเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเฉพาะกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น กล่าวคือ หากกฎหมายฉบับใดต้องการให้ศาลเข้ามาช่วยเหลือ ก็จะบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะและที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ กกต. มีเพียง ๒ กรณีเท่านั้นคือ กรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่มีชื่อในบัญชีเลือกตั้งสามารถไปร้องต่อศาลจังหวัดเพื่อขอเพิ่มชื่อได้ และกรณีสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตไม่รับสมัครและไม่ประกาศชื่อ ผู้นั้นสามารถไปร้องศาลฎีกาได้ หรือตรวจสอบว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติ ก็สามารถไปร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้เพิกถอนสิทธิของผู้สมัครคนนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

ดังนั้น การสั่งให้หน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๑๔๕ (๒) มาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับ กกต. เป็นเพียงกรณีที่กกต. ออกคำสั่งให้ข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ มาช่วย ไม่มีผลถึงการสั่ง ข้าราชการตุลาการ แม้ในมาตรา ๑๔๕ วรรคสองจะมีอำนาจขอความร่วมมือจากศาลได้ แต่ที่ผ่านมาศาลไม่เคยให้ความร่วมมือ เนื่องจากศาลยุติธรรมเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และองค์กรอิสระจะมาก้าวก้าวไม่ได้

ปัญหามีว่า สมควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ กกต. ใช้อำนาจตามช่องทางตามมาตรา ๑๔๕ (๒) ให้ชัดเจนขึ้นหรือไม่ และการแก้ไขกฎหมายเพื่อการนี้จะมีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด

ตามประเด็นปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้กล่าวมาทั้งหมด การรวบอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ในองค์กรเดียว การปฏิบัติงานต่าง ๆ มีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการออกกฎ ระเบียบ (อำนาจนิติบัญญัติ) ด้านการบริหารจัดการ (อำนาจบริหาร) และด้านการวินัยชี้ขาด (อำนาจตุลาการ) ซึ่งในลำดับต่อไปจะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจเบ็ดเสร็จดังกล่าวสมควรที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือไม่ อย่างไร โดยมีประเด็นการพิจารณาศึกษา ดังนี้

๑. การใช้อำนาจวินัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ของ กกต.

๒. ให้ กกต. มีอำนาจคงเดิมทุกประการ โดย

๒.๑ ให้องค์กรศาลเข้ามตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของ กกต.

๒.๒ ให้ กกต. มีอำนาจเด็ดขาดทุกเรื่อง โดยไม่มีการตรวจสอบการใช้อำนาจ

๓. ให้ตัดทอนอำนาจบางประการของ กกต. โดยเฉพาะกระบวนการวินัยชี้ขาดสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) และการเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ใบแดง)

๓.๑ ให้ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) วินัยชี้ขาดแทน

๓.๒ ให้ศาลเลือกตั้ง (จัดตั้งขึ้นใหม่) วินัยชี้ขาดแทน

๓. ปัญหาการใช้อำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจ

ในการศึกษาปัญหานี้ มุ่งเน้นไปที่การใช้อำนาจของ กกต. ตามมาตรา ๑๔๕ ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กรณีอำนาจใดควรเป็นอำนาจเด็ดขาด ของกกต. และอำนาจใดควรถูกตรวจสอบโดยองค์กรศาล และโดยเฉพาะปัญหาเรื่องการใช้ อำนาจตุลาการในการวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕(๓) เช่นกรณีการสั่งให้มีการ เลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) และการเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ใบแดง)

๓.๑ ปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) กับปัญหาการ ตรวจสอบโดยองค์กรศาล

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกระบวนการจัดการเลือกตั้งตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีขอบเขตของการใช้อำนาจค่อนข้าง กว้างขวาง ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายหลายประการ และประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นปัญหามากที่สุดและสมควรได้รับการพิจารณาเป็นกรณี พิเศษ คือ อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือก ตั้งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง ที่เกิดขึ้น จากการจัดการเลือกตั้งตามกฎหมาย เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตั้ง เช่นอำนาจตุลาการ เป็นผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ภายในองค์กรเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจซึ่งขัดกับหลักนิติรัฐ โดยการใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตาม มาตราดังกล่าว คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๒/๒๕๕๖ ถือเป็นยุค

โดยประเด็นปัญหาในคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่ ๔๗/๒๕๕๔^{๔๔} ซึ่งนำไปสู่ การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามคำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๕๖ เป็นเรื่องที่มีการฟ้องคณะกรรมการ การเลือกตั้งต่อศาลปกครอง ขอให้เพิกถอนประกาศของกกต. เกี่ยวกับการรับรองผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ ๓๐ กรุงเทพมหานคร โดยผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรเป็นผู้ฟ้องคดีว่า คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งศาลปกครอง

^{๔๔} ขอให้เพิกถอนการประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ ๓๐ กรุงเทพมหานคร

กลางได้มีคำวินิจฉัยที่ ๔๗/๒๕๔๔ ไม่รับคำฟ้องดังกล่าวไว้พิจารณาโดยให้เหตุผลว่ากรณีดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยสั่งการไปแล้ว จึงถือได้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาดเรื่องดังกล่าวไปแล้วตามมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ การกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ที่มีสภาพเสร็จเด็ดขาด ซึ่งศาลปกครองไม่มีอำนาจรับคำฟ้องนี้ไว้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้ ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลปกครองชั้นต้นดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุด

ศาลปกครองสูงสุดโดยมติที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยและมีคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดที่ ๘๔/๒๕๔๔^{๕๕} กลับคำวินิจฉัยของศาลปกครองกลาง โดยให้เหตุผลว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดของกกต. หากจะถือว่ามีสภาพเสร็จเด็ดขาดก็หมายความว่า มีสภาพเสร็จเด็ดขาดตามภาระหน้าที่หลักตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๔ อันเป็นการใช้อำนาจบริหารเท่านั้น ไม่อาจขยายความให้เป็นการคัดหรือจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะใช้สิทธิทางศาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘ วรรคสอง และคดีนี้ศาลปกครองมีอำนาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา ๒๗๑ และมาตรา ๒๗๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับมาตรา ๕ และมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ สำหรับประเด็นที่ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งอาจถูกดำเนินคดีในศาลปกครองได้หรือไม่นั้น เห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามนัยมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ที่ว่า "เจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายความว่า ... (๒) ... คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และเห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาล พิจารณาได้จากการที่กฎหมายกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนองบประมาณรายจ่ายเพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อคณะรัฐมนตรี อีกทั้งมีสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วทำรายงานเสนอรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้แล้วสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาอาจมีมติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการพิจารณารายงานผล

^{๕๕} "คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา)"

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ โดยเหตุดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงยอมอยู่ในกำกับดูแลของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือ คณะรัฐมนตรี ซึ่งถือเป็นองคาพยพของรัฐบาล

คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เห็นด้วยกับการที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำวินิจฉัยให้รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาจึงได้ยื่นคำร้องลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การที่ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งและ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งซึ่งได้วินิจฉัยเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้ง อาจถูกฟ้องดำเนินคดีในศาลปกครองได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๗๑ และมาตรา ๒๗๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๕ และมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ และบทบัญญัติในมาตรา ๓ มาตรา ๕ และมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีผลใช้บังคับเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนี้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามมาตรา ๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้ประชุมพิจารณาคำร้องดังกล่าวแล้ว มีมติให้รับคำร้องไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๑ ข้อ ๑๐ และรับไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๖ พร้อมทั้งแจ้งเรื่องดังกล่าวไปยังศาลปกครองสูงสุดเพื่อชี้แจงคำร้องดังกล่าว หากประสงค์จะชี้แจง

ศาลปกครองสูงสุดจึงได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๕ เสนอความเห็นในเรื่องสถานะของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม มีรายละเอียด ดังนี้

พิจารณาแล้วเห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง และศาลปกครองเป็นองค์กร ที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๖ และมาตรา ๒๗๖ ตามลำดับ บัญญัติให้มีขึ้น และบัญญัติให้มีอำนาจ หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญฯ คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลปกครองจึงมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ ปัญหาต่อมาว่า เป็นกรณีที่มีปัญหา เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจ

หน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่นั้น เห็นว่า ตามคำร้องเป็นกรณีที่มีปัญหา เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้มีการใช้อำนาจหน้าที่ไปแล้ว ต่อมาได้มีการโต้แย้งว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะถูกฟ้องต่อศาลปกครองได้หรือไม่ จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลปกครอง คำว่า ปัญหา เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลปกครอง คำว่า ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้ว ตามคำวินิจฉัยที่ ๕๔/๒๕๔๒ วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๒ ว่า ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ อาจเป็นลักษณะของการมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญว่า องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรใดองค์กรหนึ่ง มีอำนาจกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือไม่ เพียงใด หรือเป็นลักษณะของการที่องค์กรตามรัฐธรรมนูญตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป มีปัญหาโต้แย้งกันว่าองค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรหนึ่ง ได้ใช้อำนาจหน้าที่ล่วงล้ำหรือกระทบกระเทือนอำนาจหน้าที่ของอีกองค์กรหนึ่ง กรณีตามคำร้องมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ได้ใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแล้ว มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่นั้นเกิดขึ้น จึงเป็นกรณีที่มี ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ และไม่ใช่ กรณีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ระหว่างศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๘ บัญญัติไว้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ ได้

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปมีว่า การใช้อำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาด ปัญหา หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ตามรัฐธรรมนูญตาม มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ บัญญัติว่า "คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและ ดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง"

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ บัญญัติว่า "คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย"

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น

รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง บัญญัติให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็น ผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่จัดการเลือกตั้ง ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม การจัดให้มีการเลือกตั้ง นั้น มีขั้นตอนและรายละเอียดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องปฏิบัติเช่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง (๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง เป็นต้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จากการจัดการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ก็ให้มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นได้ตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ซึ่งการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดได้นั้น เพราะเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่จัดให้มีการเลือกตั้ง ชี้ขาดได้เอง เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม

กรณีตามคำร้อง การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ ๓๐ กรุงเทพมหานคร โดยการออกคำสั่งที่ ๑๗/๒๕๔๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้มีคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการนับคะแนนในสถานที่นับคะแนนเลือกตั้งสำหรับเขตเลือกตั้งแต่ละแห่ง เมื่อทราบผลขั้นสุดท้ายก็ได้ประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง ต่อมาเมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓)

ดังนั้น กรณีตามคำร้อง การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง เป็นลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ อันมีผลให้การวินิจฉัยชี้ขาดเอง คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครองตามที่กล่าวอ้างแต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ จึงวินิจฉัยว่า การใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ การที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ เป็นกรณีที่น่าศึกษาว่าศาลรัฐธรรมนูญใช้หรือตีความกฎหมายในทางที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนทางศาลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ตามมาตรา ๒๘ วรรคสองหรือไม่ และทำให้เกิดปัญหาในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีลักษณะรวมอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการอยู่ในองค์กรเดียว โดยหลักแล้วจะไม่มีองค์กรใดองค์กรหนึ่งของรัฐใช้อำนาจโดยเบ็ดเสร็จเด็ดขาดปราศจากการถ่วงดุลและตรวจสอบ เป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจซึ่งจะต้องมีการถ่วงดุลตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกัน ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติรัฐที่มีการเรียกร้องให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ และหากคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจผิดพลาด ผิดกฎหมายจะแก้ไขเยียวยาอย่างไร ใครจะเป็นผู้ทบทวนและตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ปัญหาที่ตามมากล่าวคือ ส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญที่ใช้อำนาจในทางปกครองแต่ไม่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลปกครอง และมีความหมายอีกนัยหนึ่งว่า ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าว เนื่องจากเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมิใช่เป็นการใช้อำนาจทางปกครอง มีผลทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นยุติ ถือเป็นที่ยืนยันว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจพิเศษที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จเด็ดขาดรวมอยู่ในองค์กรเดียว เป็นการขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก่อให้เกิดปัญหาว่า

คดีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมด ที่ค้างพิจารณา อยู่ในศาลปกครอง ศาลปกครองต้องดำเนินการจำหน่ายคดีเพราะไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง ยกเว้นแต่คดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในทางการบริหารงาน ภายในองค์กรซึ่งถือเป็นการใช้อำนาจทางปกครองเท่านั้น และท้ายที่สุดผลที่ตามมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๒/๒๕๔๖ อาจกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจแต่เพียงองค์กรเดียวที่จะควบคุมและตรวจสอบคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

ปัญหามีว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ หากใช้อำนาจตามมาตรา ๑๔๕(๓) แล้ว ถือว่าเป็นสภาพเสร็จเด็ดขาดจะแก้ไข ปัญหาอย่างไร

กรณีตามปัญหานี้ไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญกำหนดให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด และห้ามมิให้ฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการใช้อำนาจมหาชน ใช้อำนาจปกครองหรือดำเนินการในทางปกครอง หากการใช้อำนาสดังกล่าวไปกระทบสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลน่าจะถูกระงับความชอบด้วยกฎหมายได้ โดยองค์กรศาล ซึ่งเป็นการให้หลักประกันกับประชาชนมากที่สุดตามหลักนิติรัฐในรัฐเสรีประชาธิปไตยและไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นนิติรัฐ หากรัฐนั้นปราศจากการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรศาล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ บัญญัติยืนยันและสอดคล้องกับหลักการดังกล่าวไว้ตามมาตรา ๓๒๗ ว่า นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (๕) การดำเนินคดีในศาลโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง นอกจากนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๗^{๖๖} บทบัญญัติยืนยันอำนาจชี้ขาดของศาลไว้ เกี่ยวกับการดำเนินการจัดการ

^{๖๖} มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า ในกรณีที่มีการฟ้องคดีเพื่อขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลนั้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับแจ้งคำพิพากษาของศาลแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีบันทึกลงไว้ในทะเบียนที่จัดทำไว้และให้กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามคำพิพากษาของศาลไว้ ณ สำนักงานเขตเทศบาล หรือที่ว่าการอำเภอโดยเร็ว

กับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีที่มีการฟ้องคดีเพื่อขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยอำนาจศาลและพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติบทกำหนดโทษไว้ในหมวด ๔ เรื่องการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคล ดังนั้น การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญน่าจะถูบทบทวนตรวจสอบได้โดยองค์กรศาลทุกกรณี เป็นการสอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลไว้ในมาตรา ๒๘ วรรคสองประกอบมาตรา ๖๒

ตามเหตุผลของการวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๒/๒๕๕๖ ว่าการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งน่าจะถูกรตรวจสอบโดยองค์กรศาลได้ทุกกรณีตามหลักนิติรัฐ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระที่มีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการการเลือกตั้ง ดังนั้น อำนาจบางกรณีควรอนุโลมให้เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๓.๑.๑ อำนาจใดควรถูกตรวจสอบและอำนาจใดควรเป็นอำนาจเด็ดขาด

(๑) อำนาจในการรับสมัครเลือกตั้งและประกาศรับสมัครเลือกตั้ง

ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ผู้ที่มีความประสงค์จะรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จะต้องยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้รับใบสมัครแล้ว ให้ลงบันทึกการรับสมัครไว้เป็นหลักฐานและออกใบรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัครและสอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายในเจ็ดวันนับแต่วันปิดการรับสมัคร ถ้าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งได้ ก็ให้ประกาศการรับสมัครไว้โดยเปิดเผย ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงาน เทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นสมัคร^{๕๓} และเมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ได้ออกใบรับให้แก่ผู้สมัครแล้ว ห้ามมิให้ผู้สมัครถอนการสมัครรับเลือกตั้ง^{๕๔} ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อเป็น

^{๕๓} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, มาตรา ๓๒.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓๓.

ผู้สมัครในประกาศของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งให้ผู้สมัครผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้วให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ในการนี้ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเร็ว ถ้าศาลมีคำสั่งให้รับสมัครให้ประกาศชื่อผู้นั้นแต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติ ก่อนทราบคำสั่งศาล^{๙๙}

บทบัญญัติตามกฎหมายดังกล่าวสะท้อนหลักการในการให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในทางปกครอง เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ถึงแม้ว่ากรณีนี้จะเป็นเรื่องการใช้อำนาจของผู้อำนวยการประจำเขตการเลือกตั้งไม่ใช่คณะกรรมการการเลือกตั้งกลางก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ตราบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานหลายมาตรา มาตราที่สำคัญอย่างยิ่งในการอธิบายปัญหานี้ ได้แก่ มาตรา ๒๗^{๑๐๐} และมาตรา ๒๘ วรรคสอง^{๑๐๑} บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมุ่งประสงค์ที่จะให้องค์กรตุลาการหรือศาลเข้ามามีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยองค์กรของรัฐ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าองค์กรตุลาการเป็นองค์กรที่เป็นกลางไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียใด ๆ ในเรื่องที่โต้แย้งสิทธิกัน^{๑๐๒} ดังนั้นบทบัญญัติที่ให้ศาลฎีกาเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจไม่ประกาศชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงสอดคล้องกับหลักนิติรัฐที่มุ่งประสงค์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๓๔.

^{๑๐๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรีศาลและองค์กรอื่น ของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

^{๑๐๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

^{๑๐๒} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, “โรงแรม โซลทวินทาวเวอร์ ๑ กรุงเทพมหานคร, ๑ มิถุนายน ๒๕๔๓, หน้า ๓.

(๒) อำนาจในการสั่งไม่รับสมัครเลือกตั้ง

หากผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัครและคุณสมบัติของผู้สมัครแล้วเห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก็ย่อมมีอำนาจในการสั่งไม่รับสมัคร และมีอำนาจไม่ประกาศให้บุคคลนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานว่า ผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และเมื่อถึงวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าไม่มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง หรือมีการยื่นคำร้องแล้วแต่ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติและให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีผลอยู่ในวันเลือกตั้ง^{๓๓}

ตามบทบัญญัติดังกล่าว เป็นการสอดรับหลักการประกันสิทธิประชาชนทางศาล โดยบุคคลซึ่งถูกระทบสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๒๗ เป็นการยอมให้องค์กรที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำขององค์กรของรัฐว่าเป็นการกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือไม่

เนื่องจากสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองแนวคิดในการให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจปฏิบัติการเป็นไปตามกฎหมายไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะการตรวจสอบการกระทำของผู้บริหารเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเท่านั้น แต่ควรขยายไปถึงการใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งกลางในกรณีอื่นที่จะได้กล่าวต่อไปด้วย

^{๓๓} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓, มาตรา ๓๔/๑.

(๓) อำนาจในการประกาศผลการเลือกตั้ง^{๑๑๔}

อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้ง ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๕ (๔) และ (๕) และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๐(๗) และ (๘) ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถกระทำได้เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากในกรณีที่การเลือกตั้งดำเนินไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่ปรากฏว่ามีบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งคนใดทุจริตการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งย่อมมีหน้าที่ประกาศว่าบุคคลใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

ตามกฎหมายคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือสั่งให้เลือกตั้งใหม่ได้ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หากปรากฏว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อำนาจในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่ทั้งเขตเลือกตั้งเนื่องจากกระบวนการเลือกตั้งไม่สุจริตนี้ ไม่มีข้อโต้แย้งว่าเป็นอำนาจที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอยู่ ส่วนอำนาจที่เป็นปัญหาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอยู่หรือไม่ คือ อำนาจ “แขวน” บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งโดยการไม่ประกาศรับรองให้บุคคลผู้นั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเพราะเหตุว่าบุคคลนั้นทุจริตการเลือกตั้ง และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ แม้จะมีข้อสงสัยดังที่กล่าวมานี้ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ยืนยันว่าตนมีอำนาจดังกล่าวและในทางปฏิบัติก็ได้มีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่สืบเนื่องจากการเลือกตั้งเดิมเพราะเหตุที่มีการ “แขวน” บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้ง

หากเห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีอำนาจในการ “แขวน” บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งซึ่งทุจริตมิให้เข้าไปสวมตำแหน่งเป็นองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่แรกอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งควรจำกัดเฉพาะการ “แขวน” บุคคลที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าทุจริตการเลือกตั้งเท่านั้น แต่สมควรที่จะให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุผล ๒ ประการด้วยกัน ประการแรก เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจไปในทางที่ตรงข้ามหรือขัดกับเจตจำนงของประชาชนที่แสดง

^{๑๑๔} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.” หน้า ๕-๘.

ออกมาโดยคะแนนเสียงที่ “ผู้ถูกแขวน” ได้รับ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นคะแนนเสียงที่บุคคลนั้นได้มา โดยบริสุทธิ์หรือไม่ ประการที่สองเนื่องจากการตั้ง “แขวน” ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลผู้ได้รับการเลือกตั้งโดยตรง การให้องค์กรตุลาการเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้อาจทำได้โดยกำหนดไว้ในกฎหมายว่า ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง ของบุคคลผู้ได้รับการเลือกตั้งรายใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องให้ศาลปกครองสูงสุด หรือศาลฎีกาพิจารณาโดยพลัน และให้ศาลวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า หรืออาจกำหนดระยะเวลาในการวินิจฉัยไว้ให้ชัดเจน

อย่างไรก็ตาม หากยอมให้มีวิธีการประกาศไม่รับรองผลการเลือกตั้งเช่นที่กล่าวมานี้ ก็จะต้องยอมรับต่อไปด้วยว่า การเกิดขึ้นของวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องล่าช้าออกไปโดยไม่มีกำหนดแน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่กี่ครั้ง เว้นเสียแต่จะกำหนดไว้ในกฎหมายบังคับให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งทั้งหมดให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ หรือ ๔๕ วัน นับแต่วันเลือกตั้งครั้งแรก แต่การกำหนดในลักษณะนี้จะอธิบายด้วยเหตุผลไม่ได้ เพราะหากจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่และผู้ได้รับการเลือกตั้งทุจริตการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ไม่ได้แล้วเพราะใกล้จะครบถ้วนเวลา คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องประกาศให้บุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งและต้องไปถอดถอนภายหลัง นอกจากนี้จะต้องกำหนดต่อไปให้ชัดเจนในกฎหมายด้วยว่าสมาชิกภาพของบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาไม่พร้อมกันนั้นจะเริ่มนับอย่างไร จะเริ่มนับตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งแรก หรือวันเลือกตั้งครั้งสุดท้ายที่ได้จำนวนสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบจำนวน ในส่วนการเลือกตั้งวุฒิสภาที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครได้หนึ่งคน คงจะไม่สามารถอธิบายได้ในเชิงตรรกะ เพราะหากใช้วิธีการไม่ประกาศรับรองผลแล้วตั้งเลือกตั้งใหม่ การเลือกตั้งนั้นก็ยังคงเป็นการเลือกตั้งที่สืบเนื่องจากการเลือกตั้งครั้งเดิมที่ใช้บัญชี ผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีเดิม และย่อมต้องยอมรับว่าประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียงในครั้งแรกมีคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นในการเลือกตั้งใหม่ในกรณีที่เขตเลือกตั้งนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งไปบางส่วนแล้ว กรณีเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เพราะแต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้คนเดียว หากผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งไม่ได้รับการประกาศรับรองและมีการตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก็ถือว่าเขตเลือกตั้งนั้นยังไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีผลคล้ายกับการเลือกตั้งคราวแรกเป็น

โมฆะ ประชาชนที่ไปออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งใหม่นี้ก็ยังคงมีคนละหนึ่งเสียงเท่ากันอย่างเดิม ดังนั้นหากจะยอมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจไม่รับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ที่ไม่ได้ผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคน ก็จะต้องปรับเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งหรือการลงคะแนนให้สอดคล้องกันและอธิบายได้ด้วยเหตุผลด้วย เท่าที่กล่าวมาทั้งหมด ย่อมแสดงให้เห็นแล้วว่า แม้การ “แขวน” บุคคลที่ทุจริตการเลือกตั้งจะมีข้อดีในการที่จะกันบุคคลผู้ทุจริตการเลือกตั้งมิให้เข้าสู่อำนาจรัฐตั้งแต่แรก แต่การใช้วิธีการดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดปัญหาทางเทคนิคทางกฎหมายติดตามมาหลายประการด้วยกัน การใช้วิธีประกาศผลการเลือกตั้งไปก่อน จากนั้นจึงไปปรับปรุงกระบวนการถอดถอนผู้ทุจริตการเลือกตั้งออกจากตำแหน่ง น่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกว่า

(๔) อำนาจในการที่จะไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่ และในการประกาศผลการเลือกตั้งนั้นได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๕ (๔) และ (๕)^{๑๑๕} และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา ๑๐(๗) และ (๘)^{๑๑๖} โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสั่งให้เลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถกระทำได้เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ประเด็นที่จะต้อง

^{๑๑๕} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๕ บัญญัติว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ... (๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้ง หรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ... (๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ”

^{๑๑๖} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐(๗) บัญญัติเหมือนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๕(๔) เพียงแต่เพิ่มถ้อยคำว่า “ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด” เข้ามา ส่วนอำนาจประกาศผลการเลือกตั้งนั้นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ มาตรา ๑๐(๘) บัญญัติว่า “ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ... (๘) ประกาศผลการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ”

พิจารณาก็คือ อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่นั้นมีอยู่โดยไม่มีข้อจำกัดหรือไม่

หากพิจารณากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่แล้ว จะพบว่ากฎหมายได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการคัดค้านการเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเอาไว้ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๕๔-๕๖ ซึ่งเป็นกระบวนการคัดค้านการเลือกตั้งภายหลังจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว กล่าวคือ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าบุคคลใดได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้มีการนับคะแนนใหม่ หรือเลือกตั้งใหม่ได้ และหากคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ สมาชิกภาพของผู้ซึ่งถูกค้านก็ย่อมสิ้นสุดลงตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา มาตรา ๕๖ อำนาจในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกรณีนี้มีอยู่ค่อนข้างกว้างขวางและเป็นอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเองแต่เพียงองค์กรเดียว ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๔๗ ที่กำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีคัดค้านการเลือกตั้งแทนอำนาจของศาลฎีกาที่เคยมีอยู่ในเรื่องเช่นนี้ ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ และยังได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีคัดค้านการเลือกตั้งโดยต้องพิจารณาวินิจฉัยสั่งการโดยพลันตามมาตรา ๑๔๗ วรรคสอง อีกด้วย

นอกจากนี้มาตรา ๗๗ และ ๗๘ ประกอบกับมาตรา ๕๐ วรรค ๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภายังกำหนดเป็นหน้าที่ว่าเมื่อได้ผลการนับคะแนนของการเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศว่าบุคคลใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง และให้รีบดำเนินการแจ้งผลไปยังรัฐสภา เพื่อทราบและเพื่อจะได้นำผลการเลือกตั้งนั้นลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่น่าจะถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะกรณีที่กระบวนการเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรมโดยมีการโกงการเลือกตั้งกันเท่านั้น หากไม่ปรากฏปัญหาดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศผลการเลือกตั้งเสมอจะสั่งให้มีการเลือกตั้ง

ใหม่ไม่ได้แม้จะเชื่อโดยสุจริตใจว่าผู้สมัครคนใดชื่อเสียงก็ต้องไปดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดกฎหมายเลือกตั้งเป็นอีกส่วนหนึ่ง

(๕) อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง

สำหรับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งนั้น อำนาจที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอยู่ชัดเจนที่สุดคือ อำนาจตามมาตรา ๗๓ แห่งพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็น กรณีที่ผลการนับคะแนนไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วย เลือกตั้ง กฎหมายกำหนดให้กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจัดให้มีการนับคะแนนใหม่ ถ้า ยังไม่ตรงกันอีกให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้มีการเลือกตั้ง เว้นแต่คะแนนที่ไม่ตรงกับ รายงานนั้น จะไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือการนับคะแนนแบบบัญชีรายชื่อ เปลี่ยนแปลงไปมิให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๘๕/๑ บัญญัติว่า

“ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวน แล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนิน การเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า การกระทำนั้นจะมีผลให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่ กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปีโดยให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง” หาก คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า การเลือกตั้งเป็นไปโดยทุจริตและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยมี มาตรการในการสั่งเพิกถอนหรือตัดสิทธิผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเดิมไม่ให้มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งอีก ต่อไป ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเรียกว่า “แจกใบแดง” โดยมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่า กระทำการอัน เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีมติเอกฉันท์ที่จะ ประกาศให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดในการเลือกตั้งเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และเมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครนั้นด้วย

หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยทุจริตและไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้วสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุด แต่ยอมให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเดิมมีสิทธิที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งได้อีก คณะกรรมการการเลือกตั้งเรียกว่า “แจกใบเหลือง” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๘๕/๗ บัญญัติว่า “เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้วถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะงดการประกาศผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้” โดยผู้สมัครที่ได้รับใบเหลืองดังกล่าว นอกจากจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งใหม่ได้แล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นจะไม่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งนี้ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า กระบวนการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ตามมาตรา ๑๐ (๗) ในการที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการดังกล่าว ควรเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเป็นที่สุด ไม่สมควรให้มีการโต้แย้งต่อองค์กรตุลาการ เพราะไม่ได้เป็นการกระทบสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามควรกำหนดระยะเวลาและจำนวนครั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ไว้ มิฉะนั้นจะเป็นการเลือกตั้งซ้ำหลายครั้งจนไม่มีที่สิ้นสุด

ในกรณีที่ปรากฏว่ากระบวนการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่เป็นกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนทุจริตการเลือกตั้ง เช่น ชื้อเสียงควรกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งไปก่อน การประกาศผลนี้มีได้เป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ของบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งแต่อย่างใด เป็นเพียงการประกาศรับรองเจตจำนงของ ผู้มาลงคะแนนเสียงเพื่อให้เห็นว่าบุคคลใดได้รับการเลือกตั้งเท่านั้น หลังจากประกาศผลการเลือกตั้ง

แล้วควรสร้างกลไกที่ชัดเจนในการที่จะให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตที่บุคคลผู้ทุจริตการเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาและให้มีผลเป็นการถอดถอนบุคคลดังกล่าวออกจากตำแหน่งด้วย การประกาศผลการเลือกตั้งไปทั้งหมดนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐเคารพการตัดสินใจของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในระดับหนึ่ง คือ แสดงเจตจำนงของผู้มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ประจักษ์เป็นรูปธรรมและช่วยให้องค์กรของรัฐ คือ วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นได้ทันทีด้วย^{๑๑๓}

ในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้น หากตีความไปในทางที่จะทำให้บทบัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้อย่างสมบูรณ์แล้ว ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า กระบวนการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และที่คณะกรรมการการเลือกตั้งทำการสั่งให้มีการเลือกตั้งจะต้องกระทำการเลือกตั้งใหม่ทั้งเขตการเลือกตั้ง และมีผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคน หากใช้มีผลเพียงผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคน ดังที่คณะกรรมการการเลือกตั้งถือปฏิบัติอยู่แต่อย่างใดไม่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ดังกล่าว ควรถูกจำกัดโดยหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดและต้องประกาศให้ทราบล่วงหน้าซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญด้วย

(๖) อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้ง

อำนาจตามกฎหมายในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หลังจากการประกาศผลการเลือกตั้ง เริ่มจากคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน ในกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งหรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้งหรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้งหรือได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองได้กระทำลงไป อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย^{๑๑๔}

^{๑๑๓} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง,” หน้า ๖.

^{๑๑๔} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, มาตรา ๑๔๗ (๒).

ในกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งใดแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือ พรรคการเมืองที่เสนอบัญชีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเห็นว่าการเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใดในเขตเลือกตั้งนั้น หรือของเขตเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการ การเลือกตั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง^{๙๙} เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำร้องคัดค้านแล้ว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

๑) ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม สมควรจะให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่ ให้มีคำสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น แต่ถ้าเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามีคำสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่เฉพาะแต่สมาชิกวุฒิสภาวุฒิสภาคนใดที่ถูกคัดค้านในเขตเลือกตั้งตามคำร้องคัดค้านนั้นก็ได้

๒) ถ้าเห็นว่าการที่ผู้ใดได้รับการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือแม้มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแต่ไม่มีเหตุอันสมควร จะให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้ง หรือเขตเลือกตั้งนั้น หรือเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่ถูกคัดค้านในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ให้มีคำสั่งยกคำร้องคัดค้านเสีย^{๑๐๐}

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กฎหมายกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถูกคัดค้านนั้นสิ้นสุดลงนับตั้งแต่วันที่^{๑๐๑} เห็นได้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งอันจะทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงก็ตาม อำนาจดังกล่าวไม่ควรเป็นอำนาจเด็ดขาดและถึงที่สุดของคณะกรรมการ

^{๙๙} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑, มาตรา ๕๔.

^{๑๐๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑, มาตรา ๕๕.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๕๕.

การเลือกตั้งแต่ควรถูกทบทวนและตรวจสอบได้ ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดซึ่งจะเป็นผลทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงให้คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องไปยังศาลปกครองสูงสุด หรือ ศาลฎีกา เพื่อให้ศาลได้ทบทวนความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ให้ศาลวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่ศาลเห็นด้วยให้ศาลสั่งห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานั้นลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ด้วย

กระบวนการในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ที่จะทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงนั้น ไม่ควรจำกัดเฉพาะการคัดค้านการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจริเริ่มเองได้ด้วย ทั้งนี้พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งย่อมนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาสั่งให้มีการเลือกตั้งได้ด้วย^{๑๑๒}

(๗) อำนาจในการเพิกถอนสิทธิหรือตัดสิทธิบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือห้ามมิให้บุคคลใดลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาฯ ได้กำหนดกรณีที่ กกต. จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ๔ กรณีด้วยกันคือ กรณีที่หนึ่ง ตามมาตรา ๘๕/๑ ที่กำหนดว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้า กกต. มีหลักฐานว่าผู้สมัครกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือก่อให้เกิดข้อสงสัยว่าผู้สมัครกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือก่อให้เกิดข้อสงสัยว่าผู้สมัครกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ กกต. สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครนั้นเป็นเวลาหนึ่งปี และถ้ามีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหลังวันเลือกตั้ง และผู้สมัครนั้นเป็นผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตที่ได้คะแนนเลือกตั้งมากที่สุด ให้ กกต. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีที่สอง ตามมาตรา ๘๕/๒ ที่บัญญัติว่า "เมื่อได้มีการนับคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กกต. จะงดประกาศผลการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือก

^{๑๑๒} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, หน้า ๑๐-๑๑.

ตั้งใหม่ ในเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้ "ซึ่งเป็นกรณีที่ กกต. ไม่ประกาศผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีที่สาม ตามมาตรา ๘๕/๕ ที่กำหนดว่า ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง ส.ส. ผู้ใดกระทำการโดยไม่สุจริต เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต กกต. จะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. ผู้นั้น มีกำหนดหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปี นับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว ก็ย่อมพ้นจากสมาชิกภาพของ ส.ส. กกต. ก็ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีที่สี่ ตามมาตรา ๘๕ (๑) ซึ่งเป็นกรณีคัดค้านการเลือกตั้ง ถ้า กกต. เห็นว่ากรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งนั้นทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กกต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้

ในการเลือกตั้งใหม่ทั้งสี่กรณีนี้ กกต. มีอำนาจที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือให้ใบแดงผู้สมัคร หรือ ส.ส. ได้ทุกกรณีถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อว่า ผู้สมัครหรือ ส.ส.ผู้นั้นได้กระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนได้รับการเลือกตั้ง แต่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งนี้ มีระยะเวลาบังคับไว้ว่า จะต้องกระทำภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งต่างกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในการคัดค้านการเลือกตั้งตามกรณีที่สี่ ซึ่ง กกต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เสมอโดยไม่มีเงื่อนไขบังคับไว้เหมือนการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่า เมื่อ กกต. ได้ประกาศผลการเลือกตั้ง ส.ส. เขตใดไปแล้ว ต่อมาภายหลังจะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นโดยไม่สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. เขตนั้นได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาอำนาจของ กกต. ในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ทั้งสี่กรณีที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะเห็นว่า เมื่อ กกต. ได้ประกาศผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งใดไปแล้วจะสั่งให้มีการเลือกตั้งจะต้องมีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. เขตเลือกตั้งนั้นเสียก่อน ตามมาตรา ๘๕/๕ การจะสั่งเลือกตั้งใหม่โดยไม่เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส.เขตเลือกตั้งนั้น กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ไม่ได้ให้ กกต. มีอำนาจเช่นนั้น โดยพิจารณาได้จากบทบัญญัติ มาตรา ๘๕/๒ ที่ให้อำนาจ กกต. แต่งตั้งข้าราชการอัยการหรือข้าราชการอื่นตามจำนวนที่เหมาะสมเพื่อช่วยเหลือ กกต. ในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้การสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานบุคคล หรือผู้บังคับบัญชาของข้าราชการดังกล่าว และบทบัญญัติในมาตรา ๘๕/๓ ที่ให้อำนาจ กกต. ไม่ประกาศผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งจะจัดเลือกตั้งใหม่กี่ครั้งก็ได้ เหตุผลของการมีบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้ก็เพื่อให้ กกต.

มีอำนาจและมีเวลาจัดการเลือกตั้งให้สุจริตเที่ยงธรรมเป็นที่แน่ใจได้ว่าเมื่อได้ประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว ย่อมแสดงว่าผู้ที่ได้รับเลือกตั้งได้ผ่านการเลือกตั้งมาโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าจะให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ควรเป็นกรณีที่ ส.ส. ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้กระทำผิดและต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๕/๕ เท่านั้น ไม่ควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยไม่ปรากฏว่า ส.ส. ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้กระทำผิด และก็ยังคงเป็นผู้สมัครในการเลือกตั้งครั้งใหม่ด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่จะเป็นกรณีคัดค้านการเลือกตั้งตามมาตรา ๘๔ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ของการคัดค้านการเลือกตั้งกำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่าต้องมีผู้ยื่นคัดค้านภายใน ๓๐ วันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้คัดค้านต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง การตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. ตามมาตรา ๘๕/๕ แล้วตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้น เป็นการเลือกตั้งใหม่หรือเป็นการเลือกตั้งซ่อมเพราะสมาชิกภาพของ ส.ส. เขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงเนื่องจากถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามคำสั่งของ กกต. แต่ถ้า กกต. จะตั้งเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว โดยไม่เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. เขตเลือกตั้งนั้น มีปัญหาว่าสมาชิกภาพของ ส.ส. เขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงหรือยัง เพราะเหตุใด ซึ่งกรณีต่างกับการตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพราะเหตุคัดค้านการเลือกตั้ง ซึ่งมาตรา ๘๖ กำหนดให้สมาชิกภาพของ ส.ส. เขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ กกต. มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นกรณีที่ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาฯ วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจ กกต. แต่ กกต. จะตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจ กกต. ไว้ (มาตรา ๑๔๕ (๔) โดยใช้อำนาจนอกเหนือไปจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน กฎหมาย ดังกล่าวได้หรือไม่ เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา และถ้า กกต. ใช้อำนาจดังกล่าวนี้จะมีคำถามว่า กกต. สามารถตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งให้นับคะแนนใหม่ได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งหรือไม่ เพราะเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งต่างกับกรณีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจ กกต. ไว้แต่เป็นการอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญฯ

การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัคร ส.ส. และ ส.ว. หรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. หรือ ส.ว. แล้วกฎหมายบังคับว่าก่อนที่ กกต. จะให้ใบแดงแก่บุคคลดังกล่าวให้แจ้งความเห็นพร้อมสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปให้คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ

กฤษฎีกาทุกคณะพิจารณาให้ความเห็นด้วย หากคณะกรรมการมีความเห็นต่างไปจาก กกต. กกต. จะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและประกาศคำวินิจฉัยในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา ๘๕/๓)) มติของ กกต. ในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้เลือกตั้งใหม่นี้ต้องเป็นเอกฉันท์ ซึ่งไม่จำเป็นว่าต้องได้รับความเห็นชอบจาก กกต. ทั้ง ๕ คน เพียงแต่ต้องได้รับความเห็นชอบจาก กกต. ทุกคนที่เข้าประชุม และการประชุมของ กกต. กฎหมายกำหนดองค์ประชุมไว้ ๔ คน ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่โดนใบแดงมาตรา ๑๑๓/๑ กำหนดว่า เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาว่าผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งครั้งใหม่ด้วย

อาจกล่าวได้ว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกระบวนการการเลือกตั้งเป็นไปอย่างกว้างขวางโดยไม่มีองค์กรใดมาทบทวนตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันจะมีผลให้บุคคลนั้นไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้บัญญัติให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยตัดสิทธิบุคคลในการลงสมัครรับเลือกตั้งว่าเป็นที่สุดแต่ประการใด

โดยหลักแล้ว การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนดนั้นเป็นความอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้งน่าจะมีความหมายเพียงเป็นอิสระจากอำนาจสั่งการของ องค์กรอื่นไม่ใช่มีอำนาจโดยอิสระเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่ยังจะต้องอยู่ภายใต้หลักการแบ่งอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ ซึ่งเป็นหลักที่ไม่ให้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการตกอยู่แก่องค์กรใดองค์กรหนึ่งรวมอยู่ในองค์กรเดียวโดยปราศจากการถ่วงดุลและตรวจสอบ ดังนั้น ถ้าให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยไม่มีองค์กรใดมาถ่วงดุลและตรวจสอบได้ย่อมเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ

ส่วนปัญหาที่ว่าการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีสภาพเบ็ดเสร็จเด็ดขาดรวมทั้งสามอำนาจอยู่ในองค์กรเดียว มีนักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอำนาจพิเศษโดยการผสมผสานอำนาจทั้งสามอำนาจให้รวมอยู่ในองค์กรเดียวเป็นอำนาจที่สี่ จะเห็นได้ว่าแม้แต่สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ก็มีความเห็นไม่ตรงกันโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญขณะทำการร่างไม่ได้มีแนวความคิดไปถึงขนาดให้คณะกรรมการการ

เลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดทุกเรื่อง เช่น การแจกใบแดง เพิกถอนสิทธิหรือตัดสิทธิเลือกตั้ง ไม่ประกาศผลการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งถูกตีความขยาย ขอบเขตมากเกินไปตามกระแสของสังคมที่มีความต้องการการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรกที่เกิดขึ้นแล้วนำมาใช้มีการแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจนกลายเป็นอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดซึ่งไม่สอดคล้องกับระบบนิติรัฐ และไม่สามารถแก้ไขเยียวยากรณีสร้างพยานหลักฐานเท็จ หากเกิดการกลั่นแกล้งกันได้อย่างไร และในฐานะที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่ต้องผ่านการคัดสรรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งการให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดไปกับบุคคลที่เป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการให้อำนาจดังกล่าวไปบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความซื่อสัตย์ สุจริต และเป็นกลางในแง่การใช้อำนาจหากแต่อนาคตถ้าสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนไป เช่น การสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งมีการเมืองเข้ามาแทรกแซง เล่นพรรคเล่นพวก ไม่มีความเป็นกลาง โดยที่มาของคณะกรรมการการเลือกตั้งถูกครอบงำโดยฝ่ายการเมือง และไม่มียุติธรรมใดสามารถเข้าไปทบทวนตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้น่าจะเป็นอันตรายกับระบบโดยรวม

หลักนิติรัฐมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่เป็นการยืนยันการปกครองโดยนิติรัฐ คือ การควบคุม และทบทวนตรวจสอบการใช้อำนาจมหาชนโดยองค์กรศาล เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วต้องถือว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจมหาชน และกระทบสิทธิต่างๆ ของบุคคล จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนนี้ให้ผู้ถูกกระทบสิทธิสามารถโต้แย้งสิทธิต่อศาลให้มีการทบทวนและตรวจสอบโดยองค์กรศาลได้

จากการตรวจสอบคณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศก็ปรากฏว่า ผลการเลือกตั้งสามารถทบทวนและตรวจสอบได้โดยองค์กรศาล แม้แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศอินเดียก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากมีอำนาจสูงสุดในการเลือกตั้งสามารถวินิจฉัยสั่งการได้ทุกอย่าง และคณะกรรมการการเลือกตั้งประเทศอินเดียมีอำนาจในเชิงกึ่งตุลาการ (Quasi Judicial) สามารถตัดสินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ แต่ในท้ายที่สุดกรณีที่มีข้อพิพาท

เกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องอยู่ภายใต้การทบทวนตรวจสอบโดยศาลสูงสุด เป็นมาตรการสุดท้าย

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการบัญญัติกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีความลักลั่น ขาดความเป็นระเบียบ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็น ลำดับความเป็นเหตุเป็นผลไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากอำนาจในการรับสมัครเลือกตั้งและประกาศรับ สมัครเลือกตั้ง และอำนาจในการสั่งไม่รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นเรื่องที่กระทบสิทธิของบุคคลน้อย กว่าตามกฎหมายสามารถให้องค์กรศาลเข้ามาทบทวนตรวจสอบได้ แต่อำนาจในการประกาศผล การเลือกตั้งอำนาจในการที่จะไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง อำนาจในการสั่งให้มีการ เลือกตั้งใหม่ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้ง และอำนาจในการเพิกถอนสิทธิหรือตัดสิทธิ บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือห้ามมิให้บุคคลใดลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ ซึ่งกระทบสิทธิของ บุคคลโดยชัดแจ้งมากกว่ากลับไม่มีองค์กรศาลเข้ามาทบทวนตรวจสอบ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้ว ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลได้ว่า ทำไม? ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทบสิทธิของบุคคลเหมือนกันก็ น่าจะมีสภาพอย่างเดียวกัน แต่มีมาตรฐานแตกต่างกันเป็นสองมาตรฐานหรือไม่

จากปัญหาทั้ง ๘ ประการ พร้อมบทวิเคราะห์ดังกล่าวมาแล้ว ได้ตอบย้ำถึงหลักนิติรัฐ คือ การใช้อำนาจของ กกต. โดยปกติควรจะถูกตรวจสอบการใช้อำนาจ ซึ่งเป็นการยืนยันการ ปกครองตามระบบนิติรัฐ คือการทบทวนตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. โดยองค์กรศาล แต่ อย่างไรก็ตาม กรณีปัญหาสมควรให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. หรือไม่ มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นที่แตกต่างกันไป กล่าวคือมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

๓.๑.๒ แนวคิดและความเห็นเกี่ยวกับการให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบถ่วงดุล อำนาจ

(๑) แนวคิดฝ่ายที่เห็นว่าสมควรให้องค์กรศาลเข้ามามตรวจสอบ^{๑๑๓}

นายประจวบ ไชยสาส์น ให้ความเห็นว่า

^{๑๑๓} พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง หน้า ๑๕๓

"ในเมื่อการจัดการเลือกตั้งเป็นงานบริหาร เพราะฉะนั้นศาลที่จะกำกับดูแลการบริหาร การให้ดุลพินิจกำกับดูแลเจ้าพนักงาน ก็น่าจะเป็นเรื่องของศาลปกครอง เป็นคดีปกครอง คือคดีที่เจ้าหน้าที่ประพฤติดีหรือประพฤติชั่วทำให้ประชาชนเสียหาย"

(นายประจวบ ไชยสาส์น, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๓๕)

นายพูนศักดิ์ วรรณพงษ์ ให้ความเห็นว่า

"จริง ๆ แล้ว คณะกรรมการชุดนี้ ทำหน้าที่เป็นศาลการเมือง จะเรียกศาลหรือไม่ มันก็ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อพิพาท อย่างศาลปกครองในฝรั่งเศส เขาไม่เรียกว่าศาลปกครอง เขาเรียกว่าสภามลรัฐ (Council of State) ที่อังกฤษเรียก Tribunal เป็นคณะกรรมการ ถ้าจะไปเรียกว่าศาลก็จะเกิดความสับสน เมื่อไปเป็นศาลก็จะอยู่ในอำนาจฝ่ายตุลาการดีไม่ดีเดี๋ยวฝ่ายตุลาการขอไปอยู่อีก ดังนั้นต้องทำให้เป็น Tribunal

(พูนศักดิ์ วรรณพงษ์, สัมภาษณ์, ๒๐ มีนาคม ๒๕๓๕)

นายอัคราทร จุฬารัตน ประธานศาลปกครองสูงสุด กล่าวระหว่างเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องการปฏิรูปการเมือง ตอนหนึ่งว่า^{๓๓} ปัจจุบันนี้มีคนวิจารณ์ว่าศาลปกครองสามารถเข้าไปตรวจสอบฝ่ายบริหารได้หรือไม่ ถ้าทำความเข้าใจระบบการบริหารประเทศที่เรียกว่าระบบนิติรัฐ ซึ่งมีหลักเดียวกัน คือ ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย ดังนั้นการใช้อำนาจของทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย

"การพูดกันว่า เราจะทำอะไรก็ได้ ถ้ากฎหมายไม่ห้าม เรามีอิสระที่ต้องทำ บางคนถามว่าถ้ากฎหมายคุณจะไม่เอาอำนาจอะไรไปทำ ความจริงแล้วกฎหมายแพ่ง อาญา มีกรอบของตัวเอง ในขณะที่มีคนมาบอกว่า อยากมีอำนาจในการบริหารประเทศ และมาจากการเลือกตั้ง ขอให้เชื่อผม ต้องเจริญรุ่งเรืองอย่างแน่นอน เพราะผมประสบความสำเร็จมาแล้ว อยากจะบอกว่าอำนาจหากมีการใช้ไม่กระทบกับผลประโยชน์ของประชาชน ต้องมีกฎหมายมารองรับเสมอ เช่นกฎหมายมหาชน ไม่ใช่เพียงแค่คำพูด สิ่งนี้คือหลักในการบริหารประเทศ ถ้ากฎหมายไม่ได้ระบุนำห้ามไม่ได้หมายความว่าให้ทำอะไรก็ได้ หรือการที่มีคนพูดกันว่าถ้าไม่สามารถใช้หลักนิติศาสตร์ได้ ให้นำหลักรัฐศาสตร์มาใช้แทน ผมเห็นว่าเรื่องนี้ไม่มีที่ไหนในโลกทำกัน นอกจากในประเทศไทยเท่านั้นที่ใช้วิธีนี้ การที่อยู่ดี ๆ มาบอกว่าได้รับการเลือกตั้งเข้ามาจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วให้คนเชื่อว่าประสบความสำเร็จ ผมคิดว่าอะไรก็ตาม ถ้าไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่สามารถทำได้

^{๓๓} อัคราทร จุฬารัตน. "การปฏิรูปการเมือง" ไทยโพสต์. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕. หน้า ๑๒

เพราะการบริหารประเทศต้องมีหลักประกัน กลายเป็นว่าเดี๋ยวนี้มีนักกฎหมายมหาชนเยอะ แต่ก็ดี ความกันสะเปะสะปะ ผมเคยพูดไปหลายครั้ง ทำให้หลายคนไม่พอใจ แต่หากไม่กลับไปแก้ไข ปัญหานี้ก็จะติดตัวไป"

นายอัคราทรกล่าวต่อว่า ส่วนตัวคิดว่าทุกอำนาจต้องมีการตรวจสอบได้ ไม่ว่า จะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ และวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำวินิจฉัยกลางเรื่อง กกด. จัดการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ^{๑๑๕} เป็นการย้ำในเชิงวิชาการว่า ทุกองค์กรสามารถถูกตรวจสอบได้

นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ ประธานศาลฎีกา กล่าวว่า^{๑๑๖} สำหรับกฎหมายนั้น จะศักดิ์สิทธิ์และดำรงความยุติธรรม ถูกต้อง เทียบตรง มีประสิทธิภาพเต็มที่หรือไม่ ก็อยู่ที่การใช้กฎหมายด้วย ถ้าใช้ตรงตามเจตนารมณ์กฎหมายก็จะมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยพลิกแพลง บิดพลิ้ว ด้วยอคติ ด้วยเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์แล้ว กฎหมายก็จะเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ และประสิทธิภาพของกฎหมายก็จะลดลง.....

การถือกฎหมายโดยเคร่งครัด ละเลยต่อความยุติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ขัดกับสามัญสำนึกไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง ศาลรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมนีเคยวินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้ บังคับให้ผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาคดีตามตัวบทอักษรเท่านั้น หากแต่สนับสนุนให้ผู้พิพากษา ตีความกฎหมายตามเจตนารมณ์อย่างกว้างขวาง ในอดีต จริงอยู่คำวินิจฉัยที่มีมาแล้วในอดีตศาล ต้องวินิจฉัยตามกฎหมายเท่านั้น แต่บัดนี้สถานการณ์ไม่ได้เป็นเช่นนั้นแล้ว เมื่อมีช่องว่างของ กฎหมาย ศาลย่อมมีอำนาจอุดช่องว่างนั้นได้ โดยอาศัยสามัญสำนึกว่าความยุติธรรมอยู่ตรงไหน

พระเจ้าอยู่หัวให้คำนึงถึงการตีความกฎหมายตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ โดยปราศจากอคติ ให้ความอุดมการณ์ จรรยา และความสุจริต นักกฎหมายต้องกล้าหาญที่จะ ปฏิบัติหน้าที่ตามความถูกต้อง เทียบตรงทั้งทางกฎหมายและทางศีลธรรม ไม่มีอคติ ไม่กลัวอิทธิพล ต่าง ๆ นักกฎหมายต้องมีทัศนคติกว้างไกลยอมรับความเห็นของคนอื่น อย่ายึดตัวบทกฎหมายทุก ประการ ซึ่งจะทำให้รักษาความยุติธรรมได้ไม่เต็มที่ พระองค์ทรงชี้ทางสว่างให้นักกฎหมายว่า ให้พัฒนาเป็นนักกฎหมายที่แท้จริง เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้นักกฎหมายให้มุ่งมั่นผดุง ความยุติธรรม

^{๑๑๕} คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๕๘

^{๑๑๖} ชาญชัย ลิขิตจิตถะ. บทบาทนักกฎหมายได้เริ่มบารมี. สยามรัฐ. ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๘. หน้า ๓

พระราชดำรัสเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับสามัญสำนึกและความเป็นธรรมสามารถปฏิบัติได้ไม่ลำดัย นักกฎหมายไทยต้องนำมาปฏิบัติ นักกฎหมายต้องมีคุณธรรม จริยธรรม นักกฎหมายต้องกล้าทำในสิ่งที่ใคร่ครองแล้วถูกต้องชอบธรรม การเสนอความเห็นต้องสุภาพ นุ่มนวล มีเหตุผลที่หนักแน่น ต้องรักษาความถูกต้องชอบธรรมยิ่งกว่าความเกรงใจ ความเชื่อสัจย์ สุจริต มีความรับผิดชอบในหน้าที่ อดทนอดกลั้น มีความเป็นธรรม เมตตา

เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ บัญญัติให้รัฐจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ พนักงานลูกจ้างของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบ เหตุที่รัฐธรรมนูญต้องบัญญัติให้จัดทำมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากสังคมของเรานั้นประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเห็นได้ชัดทุกระดับ มีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและท้องถิ่น มีการประมูลซื้อตำแหน่ง มีการสมคบกันในการประกวดราคาก่อสร้าง มีการวิ่งเต้นเพื่อให้ได้ตำแหน่งสูง ๆ และมีการยักยอกเงินราชการรัฐไปใช้ มีการหลีกเลียงภาษีอากรที่ต้องชำระ ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นปัญหาปกติธรรมดาในสังคมไทย สังคมไทยเป็นสังคมที่พร้อมจะยอมรับทุกอย่างไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีเป็นสิ่งที่ใครอยากทำอะไรก็ทำ ทำให้ประเทศชาติไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน

นายอัคราทร จุฬารัตน^{๑๑๑} ประธานศาลปกครองสูงสุด กล่าวว่า

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กำลังเป็นอยู่และที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไป เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสิ้น แต่นักกฎหมายลืมนึกพื้นฐานในทางกฎหมาย ทุกคนที่เป็นนักกฎหมายลืมนึกไปหมดไปสนใจกับเหตุการณ์วิวัฒนาการความคิดใหม่ ลืมพื้นฐานของกฎหมาย ยกตัวอย่าง นิติรัฐ ที่พัฒนามาจากรัฐตำรวจ พัฒนามาเป็นประชาธิปไตย แต่สิ่งที่เราลืมไปอย่างยิ่งคือหัวใจหรือหลักการสำคัญของนิติรัฐอยู่ตรงไหน พูดเพื่อให้โก้เก๋เท่านั้น นิติรัฐคือ การกระทำของฝ่าย

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน

ปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ความเป็นอิสระของตุลาการ การแบ่งอำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยใช้อำนาจผ่านองค์กรทั้งสาม ไม่ได้หมายถึงว่าการขีดเขียน แปลตัวอักษร

ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองเป็นศาลที่ตั้งขึ้นใหม่ มีหน้าที่อุดช่องว่างของกฎหมาย ประเด็นที่ยากฝากไว้ เหตุการณ์ปัจจุบันที่ไม่ปกติสุขนั้น ในใจผมคิดว่าเกิดจากความหมักหมมของปัญหา เนื่องจากการที่เขาคิดว่าไม่ได้รับความยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มนุษย์จะเห็นความสำคัญไฉนมากกว่าการที่ไม่ได้รับความยุติธรรม หากทำให้เขาเห็นว่าปัญหาได้รับถูกปฏิบัติอย่างยุติธรรม ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงจะเรียบร้อยกว่านี้เยอะ

สรุป เหตุผลแนวความคิดให้องค์กรศาลเข้ามাত্রตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต.

๑. การจัดการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจด้านบริหารต้องมีศาลดูแลการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน (ศาลปกครอง)

๒. ระบบบริหารประเทศเรียกว่าระบบนิติรัฐ คือระบบที่ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย อำนาจทุกอำนาจไม่ว่าจะเป็นอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ต้องมีการตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ

๓. ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่อุดช่องว่างของกฎหมาย ตามหลักนิติรัฐ ซึ่งการใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กรต่าง ๆ ต้องถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ

(๒) แนวความคิดฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรให้องค์กรศาลเข้ามাত্রตรวจสอบ

นายพีรภัทร์ พุทธสุธัตตาให้ความเห็นว่า^{๑๑๑} เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญต้องการให้องค์กร กกต. มีอิสระและเด็ดขาดที่จะวินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหาการเลือกตั้งทุกระดับ โดยไม่มีเจตนาให้ฝ่ายศาลหรือฝ่ายบริหารมาเกี่ยวข้องกับการชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งอีก กกต. มีอำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียวในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาการเลือกตั้งทุกระดับ ปัญหาใดที่ กกต. ได้สั่งการหรือวินิจฉัยชี้ขาดไปแล้วต้องถือว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดผู้ใดจะไปกล่าวฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ไม่ได้ เพราะรัฐบาลมิได้ควบคุมดูแลหรือสั่งการ กกต. ได้ ถ้าหากให้ผู้เกี่ยวข้องโต้แย้งและฟ้องศาลปกครองได้และศาลปกครองชี้ขาดถึงที่สุดว่าการเลือกตั้งไม่ชอบ สมมุติว่าถูกชี้ขาดว่า

^{๑๑๑} พีรภัทร์ พุทธสุธัตตา “กกต. กับทางเลือกที่ ๓ ผู้พิพากษาอาวุโส และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ”

การเลือกตั้งไม่ชอบ ๒๖๐ เขต ผลก็คือ ส.ส.ทั้ง ๒๖๐ เขตที่ กกต.ประกาศไปแล้วและจัดตั้งรัฐบาลไปแล้วก็กลายเป็นโมฆะ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ ประเด็นผู้ใดจะฟ้องร้องต่อศาลปกครองไม่ได้เพราะรัฐบาลมิได้ควบคุมดูแลหรือสั่งการ กกต. ไม่ได้ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๓ ซึ่งต้องถือว่าผูกพันทุกองค์กรรวมทั้งศาลปกครองด้วย

หากเจตนารมณ์ของกฎหมายจะให้อำนาจแก่ศาลไว้โดยเฉพาะแล้วก็จะบัญญัติไว้ชัดเจนดังที่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๔ ซึ่งเกี่ยวกับกรณีผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตได้ประกาศรับสมัครแล้ว ตรวจสอบสมบัติของผู้สมัครแล้ว ฯลฯ ประกาศรับสมัครไว้ ณ ศาลากลางประจำจังหวัด ฯลฯ ผู้สมัครคนใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศดังกล่าว ให้ผู้สมัครผู้นั้นยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายใน ๗ วัน เมื่อศาลฎีกาวินิจฉัยเช่นใดแล้วให้ศาลแจ้งคำสั่งนั้นไปยังผู้อำนวยการประจำเขตหรือมาตรา ๓๔/๑ กรณีผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติ ให้ผู้ถูกชี้ขาดยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเช่นกัน จึงเห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพ.ร.บ. ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องถือว่าเป็นที่สุจริตและเด็ดขาด

และเห็นว่า คณะกรรมการสอบสวนที่ กกต. แต่งตั้งในกรณีมีผู้กล่าวหาหรือพบการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทำหน้าที่เสมือนศาลชั้นต้น ถ้า กกต. มีการตั้งอนุกรรมการก็เท่ากับว่าอนุกรรมการนั้น ๆ ทำหน้าที่เสมือนศาลอุทธรณ์ กกต. มีมติอย่างไรต้องถือว่าเป็นเด็ดขาด ถึงแม้ พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๘๕/๓ จะให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจสอบจำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการกฤษฎีกาจะมีมติอย่างไร กกต. ก็สามารถยืนยันมติของตนเองได้ กรณีเช่นนี้ถือว่า กกต. เป็นศาลฎีกาไปในตัว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กกต. ก็คือศาลเลือกตั้ง

ฉะนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องตั้งศาลเลือกตั้งหรือถอดถอนอำนาจ กกต. ให้ศาลยุติธรรมวินิจฉัยหรือมอบอำนาจให้ศาลยุติธรรมที่มูลคดีเกิดขึ้นเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด เพราะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและเพิ่มภาระให้ศาลยุติธรรมซึ่งมีคดีมากอยู่แล้วอย่างไรก็ตาม หากมีเจตนาจะให้ศาลวินิจฉัยก็ให้คดีเลือกตั้งอยู่ในอำนาจแผนกคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมได้ แต่สมควรแก้ไขเพิ่ม

เติมกฎหมายโดยเฉพาะกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบางหมวดบางมาตรา และรัฐธรรมนูญ
เฉพาะมาตราที่จำเป็นเพื่อเป็นทางเลือกที่ ๓

เหตุผลที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลูกเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และถ้าจำเป็นเกี่ยวกับ
รัฐธรรมนูญเพียงบางวรรคบางมาตราไม่ได้ยกเลิกในส่วนของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นสาระ
สำคัญแต่อย่างใดเพราะความรีบร้อนไม่ทันการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ
อย่างใด ที่ผ่านมาทั้ง ๆ ที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๒๖ บัญญัติสรุปสาระสำคัญได้ว่า กฎหมายลูก
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาน้อย
ต้องมีสาระสำคัญดังนี้ (๑) (๒) (๓) การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อฯ
(๔) การกำหนดแบบบัตรเลือกตั้ง ฯลฯ (๘) การนับคะแนน และการประกาศผลการนับ
คะแนนฯ และ (๙) การประกาศรายชื่อผู้ได้รับการเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อฯ
มาตรานี้มิได้บัญญัติเรื่องสอบสวน และวินิจฉัยเรื่องการเลือกตั้งที่มีการต่อว่าทุจริตเลย มาตรา
๓๒๗ บัญญัติมีสาระสำคัญว่า กฎหมายลูกประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการกรรมการเลือกตั้งอย่าง
น้อย ต้องมีสาระสำคัญดังนี้ (๑) (๒) (๓) (๔) ขบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด
ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (๕) การดำเนินการคดีในศาลโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ใน
ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ฯลฯ (๙) บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดไว้ชัด
เรื่องการสอบสวน และวินิจฉัยปัญหาเกิดจากการเลือกตั้ง เช่น มีผู้ร้องเรียนว่ามีการกระทำผิด
พระราชบัญญัติเลือกตั้ง พบว่า กฎหมายลูกที่ประกาศใช้ไว้แล้ว ว่าด้วยการสืบสวนสอบสวน
วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาการเลือกตั้ง แทนที่จะบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. ลูกว่าด้วยคณะกรรมการเลือก
ตั้งตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒๗ บัญญัติไว้แต่เอาไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลูกว่า
ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ถึงแม้กฎหมายลูกว่าด้วยคณะกรรมการ
เลือกตั้งมาตรา ๑๙ วรรคสุดท้าย จะบัญญัติให้คณะกรรมการเลือกตั้งประกาศออกกระเบียบเรื่อง
สืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดได้ก็ดี และมาตรา ๑๐ (๖) แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการ
เลือกตั้งบัญญัติให้ กกต.สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดฯ ก็ได้ แต่ไม่มีราย
ละเอียดเพียงพอไม่ตรงกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๒๗ เพราะบทบัญญัติดังกล่าว ระบุ
ว่าให้เรื่องการสืบสวนสอบสวนการวินิจฉัยชี้ขาดวิธีดำเนินการคดีให้บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.ลูก คือ
กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการเลือกตั้ง มิได้บัญญัติเป็นกฎหมาย แต่ดำเนินการเรื่องดังกล่าวทำ
ได้โดยให้เป็นระเบียบ แต่เมื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วก็ต้องยอมรับ แต่ควรแก้ไขให้ถูก

ต้องตาม บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒๖ และ ๓๒๗ ดังกล่าวข้างต้น อนึ่ง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๗ วรรคแรก บัญญัติว่าคณะกรรมการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อ (๑) (๒) ปราบกฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริต ฯลฯ (๓) ฯ..... เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการเลือกตั้งต้องพิจารณาวินิจฉัยสั่งการโดยพลัน จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ต้องการให้กรรมการเลือกตั้งสอบสวนและวินิจฉัยสั่งการในกรณีที่มีการร้องเรียนอันควรเชื่อได้ว่า มีการทำการไม่สุจริตในการเลือกตั้งโดยพลันหรือทันทีทันใด แต่บทบัญญัติมาตรานี้ต้องอยู่ในบังคับหรือประกอบด้วย มาตรา ๑๕๕ กล่าวคือ การสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดรวมทั้งการประกาศผลเลือกตั้งให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง เพราะมาตรา ๑๕๕ ดังกล่าวบัญญัติให้เรียกประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรกภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง ฉะนั้นจะด้วยเหตุใดก็แล้วแต่ คณะกรรมการเลือกตั้งจะต้องทำการสอบสวนและวินิจฉัยการร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้เสร็จรวมทั้งการประกาศผลการเลือกตั้งภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง และเพื่อลือการร้องเรียนของผู้ร้องเรียน กล่าวคือร้องเรียนก่อนการเลือกตั้งกับการร้องเรียนภายหลังการเลือกตั้งแล้ว สำหรับการร้องเรียนก่อนการเลือกตั้งก็ต้องสอบสวนให้เสร็จสิ้นก่อนการวินิจฉัยชี้ขาดให้เสร็จก่อนประกาศผลเลือกตั้ง และให้ประกาศผลภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง และถ้าพบผู้ใดทำผิดก็ให้เลื่อนเบอร์ที่ ๒ ซึ่งเรากำหนดให้เลือก ๒ เบอร์ หรือ ๒ ช่องสำหรับผู้แทนหนึ่งคน เมื่อรายหนึ่งรายใดพบการกระทำผิดไม่ให้เป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง แต่ให้นับคะแนนที่ผู้กระทำความผิดที่ถูกเพิกถอนในช่องที่สองที่เหลือให้กับผู้สมัครผู้อื่นที่ไม่ได้กระทำความผิด ให้ผู้ได้คะแนนมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งแทนและการประกาศผลเลือกตั้งก็ต้องประกาศพร้อมกันทั่วประเทศ ส่วนการร้องเรียนหลังเลือกตั้งเรากำหนดไว้ ๗ วัน ๑๐ วัน หรือ ๓๐ วัน นับแต่วันเลือกตั้ง เพราะอาจมีผู้พบกระทำผิดในวันเลือกตั้งอาจเป็นไปได้ แต่ก็มีน้อยมากถ้าร้องคัดค้านซ้ำเราก็คำร้องเสีย ส่วนการสืบสวนสอบสวนก็ใช้หลักการเดียวกันกับก่อนการเลือกตั้ง ถ้าทำได้ดังนี้ การเลือกตั้งก็จะเป็นการซ้ำซากหรือมีการเลือกตั้งบ่อยครั้ง เท่าที่ผ่านมามีปรากฏว่าเลือกตั้งเขตใด จังหวัดใดเสร็จสิ้นไม่มีปัญหาที่ประกาศผลเลือกตั้งไป และถ้ามีผู้ร้องคัดค้านก็สอบสวนวินิจฉัยสั่งการไป ถ้าสั่งการแล้วผู้ที่มีความผิดก็ต้องเลือกตั้งใหม่ วนเวียนกันไปอยู่อย่างนี้อาจจะมีประกาศ กกต. มีการลือเวลาการร้องเรียนเป็นก่อนการเลือกตั้งและหลังเลือกตั้ง แต่ถ้ามีก็ไม่มีกฎหมายรองรับ

ให้ชัดเจน เพราะฉะนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไว้ให้ชัดเจน แต่มีบางความเห็นมีว่า ให้ประกาศผลไปก่อนแล้วก็มี การร้องเรียนคัดค้านค่อยสอยเอาทีหลัง หมายความว่า เท่ากับประกาศผลการเลือกตั้งแล้วรัฐบาลตั้งไปแล้ว ตามมาตรา ๑๕๕ และ ๒๐๒ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เมื่อจัดตั้งรัฐบาลตามมาตราดังกล่าวแล้ว จัดให้มีการร้องเรียนและสอยเอาทีหลัง สมมติว่ามีการร้องเรียน ๒๗๐ เขต หรือจำนวนสมาชิกถูกร้องเรียน ๒๗๐ คน ว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ปัญหานั้นก็จะมิเพิ่มทับทวีคูณยิ่งขึ้น เพราะฝ่ายได้อำนาจรัฐไปก็จะไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ แต่ถ้าองค์กรอิสระเป็นกลางว่าไปตามเนื้อผ้า พบว่า มีผู้กระทำผิดจำนวนมากสั่งออกไปแดง หรือไม่ประกาศผลเลือกตั้งจนถึงรัฐบาลที่ตั้งแล้วล้มลงมา ก็เท่ากับที่ทำไปแล้วถือว่าสมบูรณ์ แต่ก็ไร้ประโยชน์และสิ้นงบประมาณเป็นจำนวนมาก ขณะนี้ถือตามศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งโดยไม่ชอบก็ตาม ถือไม่ได้มีการโปรดเกล้าแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เท่ากับสูญเปล่าเป็นโมฆะเทียบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญคดี พลเอกสิรินทรชูปกกล้า ซึ่งท่านไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอะไรเลยกับการนับคะแนนของคณะกรรมการสรรหา การปล่อยให้มีการเลือกตั้งซ้ำซาก ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินซึ่งเป็นภาษีของราษฎรจำนวนมาก

สำหรับการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการเลือกตั้ง กกต. ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๑ ไม่ได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจน จึงควรเพิ่มเติมการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ กกต. ว่าเป็นผลของการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับ กกต. เนื่องจากเห็นว่าเป็นศาลเลือกตั้งอยู่ในตัวตามที่กล่าวข้างต้น ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการเลือกตั้งส่งผลการวินิจฉัยเรื่องเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือใบแดงไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกา วินิจฉัยตรวจสอบจำนวนอีกครั้งหนึ่งนั้น แม้คณะกรรมการกฤษฎีกาจะวินิจฉัยตรวจสอบจำนวนอีกครั้งหนึ่งนั้น จะมีความเห็นต่างกับ กกต. รัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวยังบัญญัติให้อำนาจ กกต. ยืนยันตามความเห็นของตนเองได้ แต่ให้อ้างเหตุผลไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตหรือปัญหาทุกอย่างเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็บัญญัติเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแก้ไขเป็นให้ กกต. วินิจฉัยอย่างไรก็ให้ถึงที่สุดน่าจะเหมาะสมกว่า

สำหรับเรื่องการสืบสวนสอบสวนและวินัยชี้ขาด เมื่อพบการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ถ้าพนักงานสอบสวนที่กกต. แต่งตั้งและคณะอนุกรรมการ และ กกต. วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวทันภายใน ๓๐ วัน ก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๕

เกี่ยวกับการประชุมรัฐสภาครั้งแรก ซึ่งต้องทำภายใน ๓๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้าฝ่ายปฏิบัติงานพนักงานสอบสวน คณะอนุกรรมการและกกต. ไม่สามารถทำการสอบสวนเรื่องทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้รอบคอบให้เสร็จทันภายใน ๓๐ วัน ก็ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ เป็นว่าให้ประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายใน ๓๐ วัน หรือ ๕๐ วัน แล้วแต่เห็นสมควร

ส่วนบทบัญญัติที่เกี่ยวกับคณะกรรมการเลือกตั้งจะเพิกถอนสิทธิผู้ใดให้ใช้เสียงเป็นเอกฉันท์นั้น ก่อให้เกิดความล่าช้าในการวินิจฉัยชี้ขาดและไม่เป็นไปตามหลักการที่ควรจะเป็นไปควรใช้เสียงข้างมากของ กกต. ไม่ต่ำกว่า ๓ ใน ๔ ถ้าเสียงเท่ากันให้ผู้เป็นประธานออกเสียงชี้ขาดอีก ๑ เสียง เพราะเท่าที่ผ่านมามีการกล่าวกันว่า ถ้าไม่เห็นด้วย ๑ เสียง ก็ต้องพิจารณาจนกว่าเป็นเอกฉันท์ ฉะนั้น ถ้าเสียงดังกล่าวเป็นเอกฉันท์ไปทาง ๑ เสียงก็เท่ากับฝ่ายข้างน้อยชนะฝ่ายข้างมาก

สำหรับการนับคะแนนภายหลังหมดเวลาเลือกตั้ง ให้นับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพราะอนุโลมตาม พ.ร.บ. เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ประกอบกับเห็นว่า การนับคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้งมีข้อคิดตรงที่ว่า ถ้ามีการซื้อกรรมกรยกหน่วย การนับคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้ง มีผู้แทน สมาชิกของพรรคการเมือง สังเกตการณ์ตลอดเวลา หากชนhibited ไปนับ ณ เขตเลือกตั้งในท้องถิ่นที่ไม่สะดวกในการคมนาคม ก็อาจจะมีการทุจริตเปลี่ยนแปลงในบัตรก็เป็นไปได้ แต่ขณะนี้ทราบว่า มีการแก้ไขเพิ่มเติมสมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นให้นับคะแนน ณ เขตเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว จึงไม่คิดใจว่าจะนับคะแนนที่ใด คือ ณ เขตเลือกตั้งเพียงแห่งเดียวก็ยอมรับได้

นอกจากนี้ ที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องว่า ผู้ใดเป็นเจ้าของเรื่องหรือเจ้าภาพเรียกเงินค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์อื่นใดจากผู้ได้รับเลือกตั้ง แต่ต่อมาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้กระทำผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้งอื่น จึงน่าจะบัญญัติเพิ่มเติมปัญหานี้ให้ชัดเจนในมาตรา ๕๗ แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

นายยุวรัตน์ กมลเวช ให้ความเห็นว่า^{๑๑๑}

^{๑๑๑}พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง หน้า

“ศาลเลือกตั้งนี่อย่างไปตั้งมันเลย เพราะมันจะยิ่งยุ่งไปใหญ่ ผมว่า ถ้าเราให้อำนาจคณะกรรมการเลือกตั้งทำหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเป็นอนุญาโตตุลาการ ซึ่งสิ้นสุดลงตรงนั้นอย่างในระหว่างดำเนินการเลือกตั้ง เราต้องการเร็ว เรื่องคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง เป็นต้นให้การวินิจฉัยเป็นที่สิ้นสุดเลย จะนำไปฟ้องร้องมิได้แต่วันนี้มันจะขัดกับหลักการของศาล แม้แต่ฝ่ายบริหารจะเขียนว่า คำตัดสินของรัฐมนตรีกว่าการหรือของนายกรัฐมนตรีเป็นที่สิ้นสุด แต่มิได้ปิดฉากให้อาเรื่อไปขึ้นศาล อย่างคดีเลือกตั้งมันมีไม่มากมันจะมีเพียงไม่กี่คดี ดังนั้นเรื่องอย่างนี้ควรเป็นเรื่องฝ่ายตุลาการ ที่เขาจะไปปรับการดำเนินงานเขา ผมคิดว่า คณะตุลาการเขาก็มีผู้ชำนาญการแต่ละสาขาหากตั้งศาลแยกเป็นศาลเลือกตั้ง มันก็ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะเมื่อศาลเลือกตั้งพิพากษาแล้วเขาก็อุทธรณ์ได้นี้ เพราะศาลเลือกตั้งเป็นแค่ศาลชั้นต้น อย่างศาลภาษี หรืออย่างศาลปกครอง มันก็ไม่สิ้นสุดไปสิ้นสุดที่ศาลฎีกา”

(ยุวรัตน์ กมลเวชช, สัมภาษณ์, ๒๖ มกราคม ๒๕๓๕)

ดร.บุญมาก ศิริเนาวกุล ให้ความเห็นว่า^{๑๒๐}

“ผมว่า ให้คณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งถูกชี้ผิดได้เลยทันอกทันใจ

(บุญมาก ศิริเนาวกุล, สัมภาษณ์, ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๕)

นายยุวรัตน์ กมลเวชช ให้ความเห็นว่า^{๑๒๑} ควรแก้ไขกฎหมายโดยให้กกต. มีอำนาจพิเศษที่จะประกาศภาวะฉุกเฉินสำหรับเขตเลือกตั้งที่มีปัญหา มีเรื่องร้องเรียนมาก เขตใดท้องที่ใดมีการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ก็ประกาศยกเลิกเขตเลือกตั้งนั้นให้เป็นเขตเลือกตั้งที่กกต. จะเข้าไปดำเนินการควบคุมจัดการเอง อำนาจพิเศษนี้เป็นอำนาจเฉพาะกรณีฉุกเฉินสำหรับพื้นที่ที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม เมื่อ กกต. เข้าไปดำเนินการเรียบร้อยแล้วก็ประกาศยกเลิกพื้นที่ฉุกเฉินนั้น และ กกต. ต้องมีคาบอาญาสิทธิ์ มีอำนาจสั่งเลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้

สรุปเหตุผลของฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรให้องค์กรศาลเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๓

^{๑๒๑} ยุวรัตน์ กมลเวชช, “ดริมทีม” ไทยโพสต์แทบลอยด์, ฉบับที่ ๔๐๓ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม - ๕ สิงหาคม ๒๕๔๕ หน้า ๔

๑. การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเลือกตั้งทุกระดับต้องถือว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยยึดเหตุผลตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๔๓ ซึ่งให้เหตุผลว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลหรือการสั่งการของรัฐบาลซึ่งไม่ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครองอันจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง

๒. อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องมีอำนาจในการให้ใบเหลือง-ใบแดง เพื่อให้คดีเลือกตั้งยุติและการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว และให้ผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเกิดความเกรงกลัวคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๓. ถ้าให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบอาจเกิดผลเสียหายในวงกว้าง เช่น อาจเปิดประชุมสภาภายใน ๓๐ วัน ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้ หรือกรณีที่มีการจัดตั้งรัฐบาลไปแล้วอาจเป็นโมฆะเพราะคำพิพากษาของศาลปกครอง

๔. ถ้าจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นใหม่ ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติต้องใช้เวลานานและสิ้นเปลืองงบประมาณ

๕. ถ้าให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดอาจเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ศาลยุติธรรมเนื่องจากศาลยุติธรรมมีคดีความที่ต้องรับผิดชอบมากอยู่แล้ว

๓.๑.๓ บทสรุป อำนาจใดของ กกต. ควรเป็นอำนาจเด็ดขาดและอำนาจใดควรถูกตรวจสอบ^{๑๒๒}

อำนาจการรับสมัครเลือกตั้งและการประกาศรับสมัครเลือกตั้งและอำนาจในการสั่งไม่รับสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ควรเป็นอำนาจเด็ดขาดซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ให้อำนาจศาลเข้ามาทบทวนและตรวจสอบอำนาจดังกล่าวได้นั้นเป็นการสอดคล้องกับหลักนิติรัฐและเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรศาล

^{๑๒๒} กษิติเดช สุธาวิธานิช. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ. นิตยสารกฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๔๖.

อำนาจในการประกาศผลการเลือกตั้ง และอำนาจในการที่จะไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยหลักการแล้ว การใช้สิทธิออกเสียงของประชาชน โดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นจุดสุดยอดของกระบวนการสร้างความคิดเห็นและเจตจำนงทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น เมื่อมีการจัดการเลือกตั้งแล้ว ก็ต้องประกาศผลการเลือกตั้ง ถือว่า การหย่อนบัตรเป็นเรื่องการแต่งตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของประชาชน คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงต้องประกาศผลการเลือกตั้งเสมอ หากมีการทุจริตหรือฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องดำเนินการคืออาญาเพื่อให้พ้นจากตำแหน่งและนอกจากนี้การไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เท่ากับว่าเป็นการไม่เคารพเจตจำนงของประชาชนเป็นการละเมิดสิทธิเลือกตั้ง ทำให้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนไร้ความหมาย

อำนาจดังกล่าวจากการตรวจสอบคณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศ ในกรณีหากมีการทุจริตแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งหรือไม่ประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง อำนาจนี้เท่าที่ตรวจสอบไม่พบในต่างประเทศ มีเฉพาะคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศไทย

อำนาจดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและเห็นควรให้มีองค์กรศาลเข้ามาทบทวนและตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าว

อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง อำนาจนี้ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะถือเป็นหัวใจสำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความจำเป็นในแง่ของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย แต่มีเงื่อนไขจำกัดจำนวนครั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่น่าจะกำหนดชัดเจนไม่เกิน ๒ ครั้ง และอำนาจดังกล่าวนี้อาจบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญว่าไม่สามารถทบทวนตรวจสอบโดยองค์กรใดได้อีกหรือเป็นที่สุด

อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งและอำนาจในการเพิกถอนสิทธิหรือตัดสิทธิบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือห้ามมิให้บุคคลใดลงสมัครรับเลือกตั้งใหม่ จากการตรวจสอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในต่างประเทศก็ไม่มีประเทศใดให้อำนาจนี้ไว้ อำนาจนี้มาจากบริบทของการเมืองไทยตามกระแสความต้องการของประชาชนที่อยากเห็นการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิ

ขายเสียง และตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สสร.) ก็ไม่ได้มี
แนวความคิดถึงขนาดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดปราศจากการ
ถ่วงดุลและตรวจสอบโดยองค์กรใด

อำนาจดังกล่าวไม่ควรให้เป็นอำนาจเด็ดขาดหรือเป็นที่สุดแต่สมควรที่จะต้องมี
การทบทวนและตรวจสอบได้ และทบทวนตรวจสอบโดยองค์กรศาลเพื่อเป็นการยืนยันตาม
หลักนิติรัฐ

การที่จะอยู่ภายใต้การทบทวนและตรวจสอบของศาลใดจะต้องพิจารณาถึงลักษณะ
การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา^{๒๓}

๑. ถ้าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ กรณีดังกล่าว
ย่อมอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญว่าศาลรัฐธรรมนูญ
มีอำนาจในการทบทวนและตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในลักษณะใด

๒. ถ้าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจทางปกครอง หรือเป็นการใช้อำนาจ
ทางบริหาร กรณีดังกล่าวย่อมอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง

สำหรับคดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ย่อมอยู่ใน
เขตอำนาจของศาลยุติธรรมทั้งสิ้น เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๑ วางหลักไว้ว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง
เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น”

ศาลใดควรตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง^{๒๔}

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแล
ตรวจสอบการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมโดยอิสระปราศจากการครอบงำ
ของรัฐ มีปัญหาทางวิชาการว่าการกระทำทางกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีผลกระทบ
ต่อสิทธิบุคคลหากไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญใครจะเป็นผู้ตรวจสอบองค์กร
ผู้ตรวจสอบ (Who guards the guardians?)

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒ - ๑๐๓

หากพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ว่า การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและ บุคคลมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ ประกอบกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ว่าสิทธิและเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้ รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง ในการ ตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความโดยที่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้น เป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ซึ่งจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้รับรองให้บุคคลสามารถใช้สิทธิทางศาลในการที่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลได้ และการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพนั้นมิได้

หลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามหลักนิติรัฐ และหลักการแบ่งแยกอำนาจที่องค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทุกองค์กรจะต้องมีระบบถ่วงดุลและคานการ ใช้อำนาจหรือถูกตรวจสอบการใช้อำนาจได้โดยองค์กรตุลาการ จะไม่มีองค์กรใดที่ใช้อำนาจรัฐ ได้โดยอิสระปราศจากการถูกตรวจสอบหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจ ดังนั้นหากเห็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญไม่อาจถูกตรวจสอบได้ ก็ควร ที่จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็น ที่สุด โดยไม่อาจนำมาฟ้องคดีต่อศาลได้ มิฉะนั้นแล้วจะถือว่าเป็นการยกเว้นสิทธิของบุคคลที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา ๖๒ ประกอบมาตรา ๒๘ วรรคสองเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

๓.๒ แนวคิดและความเห็นเกี่ยวกับการให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดแทนคณะกรรมการ การเลือกตั้ง

ในหัวข้อ ๓.๒ นี้ เป็นกรณีศึกษาว่าสมควรตัดทอนอำนาจบางประการให้องค์กร ศาลเป็นผู้วินิจฉัยหรือไม่เพราะหาก กกต. เกิดอคติมีใจเอนเอียงไม่เป็นกลางแล้ว เช่นการแจกใบเหลือง

– ใบแดง โดยมีเงื่อนไขชุกช่อนไว้ ย่อมทำให้การเลือกตั้งปราศจากความสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าตัดทอนอำนาจบางประการ เช่นการพิจารณาวินิจฉัยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบแดง) ให้ศาลวินิจฉัย มีข้อพิจารณาว่าศาลใดจะมีความเหมาะสม

การวินิจฉัยชี้ขาด กกต. ในเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้นถือเป็นที่สุด หากใครเห็นว่าการวินิจฉัยไม่เป็นธรรม คน ๆ นั้นก็ไม่สามารถอุทธรณ์ต่อหน่วยงานใด ๆ ได้ แต่ต้องยอมรับผลการตัดสินไป สิ่งที่เราจะทำได้ก็คือการหาช่องฟ้องร้องเอาผิดต่อ กกต. ว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบทำงานโดยมีเงื่อนไขชุกช่อนอยู่เท่านั้น หรือการยื่นฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม ซึ่งก็ต้องใช้เวลาและต้องแสวงหาพยานมาให้การกันเอง

เมื่อเวลาตัดสินให้ใบแดง ใบเหลือง หรือยกทั้งคำร้องใคร กกต. จะชี้ขาดโดยใช้มติที่เป็นเอกฉันท์ เว้นแต่ในบางกรณีเมื่อมีกรรมการบางท่านไม่เห็นด้วยกับมติส่วนใหญ่ กรรมการท่านนั้นก็ต้องทำบันทึกชี้แจงเหตุผลที่ไม่เห็นด้วยไว้ (แต่ในอดีตบางช่วง... กรณีเช่นนี้ไม่ค่อยเกิดขึ้น จนต้องฉงนใจ? เพราะส่วนใหญ่แนวคิดของกรรมการ แต่ละท่านในแต่ละเรื่อง มักจะตรงกันอย่างกับนัด)^{๑๒๕}

สำหรับประเด็นเรื่องการตัดทอนอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง ของกกต. เพื่อให้ศาลวินิจฉัย นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิได้มีความเห็นแตกต่างกัน ว่าจะให้ศาลใดเป็นศาลที่มีอำนาจวินิจฉัยโดยมีความเห็นแตกต่างกัน ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่หนึ่ง เห็นว่า ให้ศาลเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด ฝ่ายที่สองเห็นว่า สมควรให้ศาลยุติธรรมวินิจฉัยชี้ขาดโดยไม่ต้องตั้งศาลเลือกตั้ง และฝ่ายที่สามเห็นว่าให้ศาลเลือกตั้งหรือศาลยุติธรรมวินิจฉัยชี้ขาดก็ได้ โดยมีผู้แสดงความคิดเห็น ดังนี้^{๑๒๖}

๓.๒.๑ แนวความคิดฝ่ายที่หนึ่ง เห็นด้วยให้มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง

พลเอกสหายหยุด เกิดผล ให้ความเห็นว่

^{๑๒๕} พรพล เอกอรรถพร. “เปิดโปงกลโกงเลือกตั้ง “ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ : ขอคิดด้วยคน. กันยายน ๒๕๔๘

^{๑๒๖} พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และธีรภัฏ เสรีรังสรรค์. รายงานการวิจัยเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้ง หน้า

“ผมว่าน่าจะมีการจัดตั้งขึ้นเป็นศาลเลือกตั้ง ถ้าจะเอาแต่ศาลสถิตยุติธรรมปกติแล้ว ท่านก็มีการมากมายอยู่แล้ว ซึ่งหากมีศาลเลือกตั้ง จะมีการเรื่องนี้โดยเฉพาะผมว่ามันจะมี ลักษณะคล่องตัวกว่า”

(สายหยุด เกิดผล, สัมภาษณ์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๓๕)

นายถวิล ไพรสณฑ์ ให้ความเห็นว่า

“ผมว่า ควรมีศาลเลือกตั้ง ที่ผ่านมาขึ้นตอนช้ามาก กว่าจะนับคะแนนใหม่กว่าจะ ตัดสินช้ามาก นัดซักพยาน นัดพิจารณามันช้ากินเวลาหลายเดือน”

(ถวิล ไพรสณฑ์, สัมภาษณ์, ๘ มกราคม ๒๕๓๕)

๓.๒.๒ แนวคิดความคิดฝ่ายที่สอง เห็นว่า ไม่ควรจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นมา แต่ สามารถใช้ศาลยุติธรรม ก็สามารถพิจารณาคดีเลือกตั้งได้

ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ให้ความเห็นว่า

“ผมว่า ศาลเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องมี สามารถใช้ศาลธรรมดา ผมไม่เคยเจอที่ไหนมี ศาลเลือกตั้ง มีปัญหาที่ฟ้องศาลธรรมดา เข้าไปหน่อยไม่เป็นไร เพราะอำนาจของคณะกรรมการ การเลือกตั้งมันมีเยอะอยู่แล้ว ศาลเป็นเพียงสั่งการเลือกตั้งเป็นโมฆะเท่านั้นเอง”

(กระมล ทองธรรมชาติ, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๓๕)

ศ.ดร. อมร รักษาสัตย์ ให้ความเห็นว่า

“ไม่ต้องถึงศาลเลือกตั้งหรอกครับ เอาศาลธรรมดานี้แหละ แต่ต้องดูกันก่อนว่า จะมีคดีประเภทไหน เรื่องนี้ แนวคิดทางกฎหมายของนักกฎหมายไม่มีเลย ทางสายรัฐศาสตร์ ก็ไม่ได้พูดกัน แต่เรื่องการได้สิทธิการเสียสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้ง บางเรื่องสำคัญมาก บางเรื่องไม่สำคัญ สิทธิที่ประชาชนมีคุณสมบัติครบจะไปเลือกตั้งเป็นสิทธิสำคัญเพราะแสดง ความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แต่สิทธิของผู้สมัครที่สมัครแล้ว ได้รับเลือกหรือไม่ได้รับเลือก เป็นสิทธิที่รองกลายเป็นสิทธิที่อ่อน เพราะเรามีได้ลงโทษเขาเพียงแต่ห้ามมิให้เขาประกอบ อาชีพเป็นตัวแทนของประชาชนเท่านั้น”

(อมร รักษาสัตย์ สัมภาษณ์, ๑๑ มกราคม ๒๕๓๕)

นายกุลพล พลวัน ให้ความเห็นว่า

“ศาลเลือกตั้ง ผมว่าไม่จำเป็นหรอกครับ ตาม พ.ร.บ.เลือกตั้งเขาให้ศาลฎีกาเป็น ผู้พิจารณาอยู่แล้ว ปัญหาว่า ถ้าหากจะมีศาลเลือกตั้งขึ้นมา หากไม่มีคดีฟ้องร้องขึ้นมา ศาลนี้

จะไปอยู่ที่ไหน และเมื่อมีศาลนี้ คนมันต้องมีอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีก ทำไมเราไม่ใช่กลไกศาล
ธรรมดาขึ้นเข้าไปเลยอย่างคดีเลือกตั้งนี้ ศาลชั้นต้นไม่พิจารณาคำร้องแล้วส่งศาลฎีกาเลยนะ
เขาต้องการให้รวดเร็วเลย คดีเลือกตั้งจริง ๆ มันไม่มีอะไรยุ่งยากซับซ้อนเป็นคดีธรรมดาตัวเอง
ถ้าต้องการให้เร็วก็เขียนไว้ให้ชี้ขาดคดีเลือกตั้งในชั้นศาลฎีกาไปเลย อย่างกรณีฟ้องคดียึดทรัพย์
นักการเมืองยุค รสช. ฟ้องศาลฎีกาเลย ศาลชั้นต้นไม่พิจารณา และก็ไม่ต้องตั้งศาลพิเศษขึ้นมาอีก
มันไม่คุ้มหรอก หรืออย่างกรณีคดีเร่งด่วน ถ้าไม่มีในกฎหมายเลือกตั้ง ก็เขียนให้มีการไต่สวน
ฉุกเฉิน โดยส่งศาลฎีกาไปเลย เป็นคำสั่งคำร้องของศาลฎีกาไปเลย จบไปเลย”

(กุลพล พลวัน, สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๕)

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อรุณยา ให้ความเห็นว่า

“ผมว่า ไม่จำเป็นต้องตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นมาเพราะว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกิดเป็นประจำวัน
สามารถใช้ศาลปกติทำหน้าที่นี้ได้ ส่วนที่เกรงว่า มันอาจจะเกิดความล่าช้าถ้ามอบหมายให้ศาล
ธรรมดาอาจทำได้โดยเขียนลงไปในกฎหมายเลยว่า ในช่วงการเลือกตั้งเมื่อมีคดีเลือกตั้งขึ้นสู่ศาล
ขอให้พิจารณาคดีเป็นกรณีพิเศษอย่างเร่งด่วน หรือขอให้พิจารณาเป็นเร่งด่วนไปเลย ผมว่า
ทางศาลเขามีมาตรการอยู่แล้ว”

(ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อรุณยา, สัมภาษณ์, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕)

๓.๒.๓ แนวความคิดฝ่ายที่สาม เห็นว่าให้ศาลเลือกตั้งหรือศาลยุติธรรมวินิจฉัย
ชี้ขาดก็ได้

ให้อำนาจชี้ขาดเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมหรือศาลเลือกตั้งโดยกำหนดให้มีเขต
อำนาจในการวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ในการพิจารณาหากมีการทุจริตการเลือกตั้งก่อนการเลือกตั้งให้
กรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริง ส่วนการทุจริตหลังวันเลือกตั้ง
ให้ศาลเป็นผู้พิจารณาหรือวินิจฉัยโดยใช้ระบบไต่สวน^{๒๓} และการประกาศรับรองผลการเลือก
ตั้งควรให้เป็นฝ่ายตุลาการหรือศาลเป็นผู้พิจารณา^{๒๔}

นายจรัส ภักดีธนากุล ให้ความเห็นว่า

^{๒๓} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. “สรุปผลงานวิจัย เรื่อง “การใช้และขอค้นพบเพื่อนำกรณี รัฐธรรมนูญ
ไปสู่การแก้” กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

^{๒๔} นักวิชาการดังอย่างโจร่อนแก้รัฐธรรมนูญ. ค้นศาลเลือกตั้งคุม “ใบเหลือง – แดง” มติชน. ๑๓ มีนาคม
๒๕๕๕

ควรจะมีการแต่งตั้งศาลเลือกตั้ง หรือกระบวนการวินิจฉัยข้อขัดแย้งในเรื่องการเลือกตั้ง ทั้งเรื่องความชอบหรือไม่ ใบแดง – ใบเหลือง การให้อำนาจทั้งหมดนี้กับ กกต. ไม่น่าจะถูกต้อง ถือเป็นต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา จำเป็นต้องมีการปรับปรุง เพราะมีปัญหาจากการที่ กกต. มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดใครจะมีโต้แย้งไม่ได้ พอให้อำนาจบริหารจัดการ กกต. มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดใครจะมาโต้แย้งไม่ได้ พอให้อำนาจบริหารจัดการ ให้อำนาจนิติบัญญัติในการออกกฎระเบียบ และอำนาจตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดแก่องค์กรนี้ ควรปรับปรุงให้สมบูรณ์โดยการให้อำนาจหน้าที่กับศาลเพื่อให้ออกกฎระเบียบอย่างเต็มที่ สามารถชี้คุณสมบัติต่าง ๆ ได้

สิ่งที่เรากลัวมากที่สุดคือ การรวบอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ในองค์กรเดียวกันโดยไม่มีการตรวจสอบคัดค้าน นั่นคือ พูดอย่างนี้ไม่ใช่ท่านคอร์รัปชัน แต่โดยหลักวิชา ผมเคยเปรียบเทียบสภาวะอย่างนี้ว่าเป็นเผด็จการเฉพาะกิจ คือไม่ใช่ระบบเผด็จการ แต่เป็นเผด็จการเฉพาะในช่วงเลือกตั้ง เป็นเรื่องที่อันตรายมากเพราะความผิดพลาดเป็นสมบัติของมนุษย์ ดังนั้นการใช้อำนาจรุนแรงให้คุณให้โทษกับคน จึงต้องมีการถ่วงถ่วงการใช้อำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ใช้อำนาจในทางที่ผิด

วิธีการแก้ปัญหานี้ทำได้หลายรูปแบบ เช่น กกต. ใช้อำนาจเหมือนเดิม แต่สามารถอุทธรณ์ได้ที่ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ หรือจะให้ ๓ ศาลรวมกันวินิจฉัยที่สุดแต่หรือตัดอำนาจตุลาการให้ศาล ส่วน กกต. ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้ศาล ซึ่งต้องมีการตั้งศาลเลือกตั้งอาจจะตั้งเป็นศาลที่ ๕ หลังจากที่บ้านเรามี ๔ ศาลคือ ศาล รัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม และศาลทหาร ซึ่งรัฐธรรมนูญเปิดช่องให้ทำได้โดยตราพระราชบัญญัติรองรับ หรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยไม่ต้องสร้างใหม่ เช่น ให้ศาลที่มีอยู่รับไปวินิจฉัย ตั้งเป็นแผนกขึ้นมาเช่นเดียวกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือจะให้ ๓ ศาลรวมกันตัดสิน วางแนวทางว่าถ้าเลือกตั้งเฉพาะกิจไปที่ไหน เลือกระดับประเทศไปที่ไหน ออกแบบไม่ยาก^{๒๕}

^{๒๕} จรัส ภักดีธนากุล. “การปฏิรูปการเมืองและจริยธรรมทางการเมือง และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ” ไทยโพสต์. วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๕. หน้า ๔

สรุปเหตุการณ์คัดทอนอำนาจให้ศาลวินิจัยชี้ขาด

๑. ศาลเลือกตั้ง

- แบ่งเบาภาระศาลยุติธรรมและมีความคล่องตัวกว่าศาลยุติธรรม
- จะเป็นศาลเฉพาะที่เชี่ยวชาญคดีเลือกตั้งและมีวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว

๒. ศาลยุติธรรม

- แม้การพิจารณาคดีจะล่าช้า แต่ก็ไม่เป็นปัญหาต่อศาลเพราะคดีเลือกตั้งมีน้อย
- สามารถแก้ไขกฎหมายให้การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมมีความรวดเร็ว

โดยเขียนให้อำนาจแก่ศาลยุติธรรมทำนองว่าให้พิจารณาคดีเป็นกรณีพิเศษ (เร่งด่วน) และให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดเป็นที่สุด

- ปัญหาและความยุ่งยากน่าจะมีน้อยเพราะเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยไม่ต้องตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่

๓. ให้ศาลเลือกตั้งหรือศาลยุติธรรมก็ได้

- แบ่งเบาภาระให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- นอกจากจะแก้ปัญหาวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาการออกกฎระเบียบที่สำคัญได้ด้วยเช่น การกำหนดวิธีพิจารณาการสืบสวนสอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาด

๓.๒.๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะศาลใดควรมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง

หลักการสำคัญที่จะต้องคัดทอนอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาด ต้องให้คำวินิจฉัยของศาลเป็นที่สุดจะฟ้องร้องต่อไปอีกมิได้ และการจะให้ศาลใดมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยนั้น ศาลต้องมีอิสระในการพิจารณาคดี มีวิธีพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผย และต้องคำนึงถึงความสะดวกรวดเร็วไม่มีขั้นตอนยุ่งยากในการจัดตั้งศาลและประหยัดงบประมาณของแผ่นดิน ซึ่งมีความเห็นว่าควรให้ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) เป็นผู้พิจารณา วินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

๔. สรุปสาเหตุที่ทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีปัญหาและแนวทางการแก้ไข ปัญหา

ปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามขอบเขตการศึกษาในที่นี้ สรุปสาเหตุหลักของปัญหาได้ ๓ สาเหตุคือ

๔.๑ รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมาก และบทบัญญัติไม่ชัดเจน นำไปสู่การตีความ

๔.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีมาตรการการถ่วงดุลอำนาจและวิธีปฏิบัติกรดำเนินการการเลือกตั้งมีความลักลั่นไม่สอดคล้องกัน

๔.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อการตรวจสอบโดยองค์กรศาล

จาก ๓ สาเหตุหลักดังกล่าว ทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีลักษณะรวมอำนาจเบ็ดเสร็จภายในองค์กร และอำนาจที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เกี่ยวข้อง เช่น การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่กรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวคือเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยแล้วถือว่าเป็นที่สุดทำให้เกิดปัญหาตามมานับประการ สรุปแต่ละสาเหตุหลักของปัญหาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขได้ดังนี้

๔.๑ รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมากและบทบัญญัติไม่ชัดเจน นำไปสู่การตีความ

เนื่องจากขอบเขตการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างกว้างขวาง แต่บทบัญญัติบางประการไม่มีผลเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้ำยังมีปัญหาความลักลั่นในอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร เช่นการขอให้ศาลมาช่วยเหลือการดำเนินงานด้านการสืบสวนสอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง และบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารงานไม่ครอบคลุมปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น การดำเนินงานเป็นองค์กรคณะ และองค์ประชุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีปัญหาเรื่องการกำหนดคะแนนเสียงที่ใช้ลงมติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) (๔) และ (๕) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาทั้งปวง

๔.๑.๑ ปัญหาบทบัญญัติเรื่ององค์ประชุมตามกฎหมาย

มาตรา ๑๔๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ หรือมาตรา ๑๓๘
- (๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำ

โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

- (๕) วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

ปัญหาเรื่ององค์ประชุมนี้ได้กล่าวรายละเอียดไว้ในตอนต้นหัวข้อ ๒.๔ แล้ว การนับองค์ประชุมควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับจำนวนกรรมการที่เหลืออยู่ว่าอย่างน้อยต้องมีกรรมการเหลืออยู่กี่คน จึงจะดำเนินงานเป็นองค์คณะได้ เพื่อไม่ให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากับรัฐธรรมนูญลัดกัน และมีปัญหาในการตีความในภายหลัง แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เห็นว่าควรแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๑ วรรคสอง โดยบัญญัติทำนองว่า “เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เว้นแต่กฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสองจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น” ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องไปกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตามควรแก่กรณีว่ากรณีนั้น ๆ จะต้องมีการเหลืออยู่อย่างน้อยกี่คนจึงจะลงมติตัดสินใจได้

๔.๑.๒ ปัญหาการขอความร่วมมือจากศาลให้มาช่วยเหลืองานสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง

อุปสรรคการขอความร่วมมือจากศาลได้กล่าวรายละเอียดไว้ในตอนต้นหัวข้อ ๒.๕ แล้วเช่นกัน กล่าวโดยสรุป อุปสรรคการขอความร่วมมือจากศาลมี ๒ สาเหตุคือ

๑.) บทบัญญัติมาตรา ๑๔๕ วรรคสองไม่มีสภาพบังคับและศาลเป็นองค์กรตุลาการ ถ้าจะให้ศาลมาเป็นผู้ช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจบังคับศาลให้มาช่วยเหลือการดำเนินงาน เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะตามหลักการแบ่งแยก

อำนาจ องค์การบริหารและองค์กฤษฎีกาจะก้าวล่วงองค์การตุลาการไม่ได้ แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นองค์กฤษฎีกาแต่การดำเนินงานตามกฎหมายยังเห็นว่าเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร ซึ่งควรจะอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง

๒.) คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถมอบอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดให้ศาลได้ เนื่องจาก รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องสืบสวน สอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าว มีข้อสังเกตว่า ถ้าเป็นกรณีที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องบัญญัติไว้ชัดเจนเป็นการเฉพาะว่า ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการหรือวินิจฉัยชี้ขาด ในกรณีใด ศาลย่อมมีอำนาจนั้น แต่ถ้ามิได้มีบทบัญญัติเป็นการเฉพาะดังกล่าว อำนาจนั้นย่อมเป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ จะมอบอำนาจให้ศาลไม่ได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการเองเพราะเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย

ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาคือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในบางกรณี ควรให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดแทน อาจกระทำได้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญด้วย

๔.๑.๓ ปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๑๔๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมอบหมาย

อำนาจตามมาตราดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างขวางทั้งการบริหารจัดการ ออกกฎระเบียบ และวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตราหลักอันเป็นหัวใจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจควบคุม ดำเนินการ และตรวจสอบการเลือกตั้งให้การเลือกตั้งดำเนินไปอย่างรวดเร็ว สุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องอาศัยอำนาจไปออกกฎหมายขยายอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เพราะเหตุการณ์บัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับไม่สร้างกลไกการควบคุม ถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจ ประกอบกับปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติมาตรา ๑๔๕ (๓) ว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุดหรือไม่ ซึ่งต่อมาแม้ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยว่า การใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอันยุติ (จะกล่าวสรุปในหัวข้อ ๔.๓ ต่อไป) แทนที่จะคลี่คลายปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กลับทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งดูแก่อำนาจ ไม่มีความสุจริตและเที่ยงธรรม

ต่อกรณีปัญหาการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ ยังเห็นว่าถ้ากรรมการการเลือกตั้งมีความสุจริตและเที่ยงธรรม มาตรา ๑๔๕ จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งเนื่องจากเป็นเพียงบทบัญญัติที่เปิดกว้างเพื่อให้การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความสมบูรณ์ในการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเท่านั้น น่าจะเป็น

บทบัญญัติที่มีความเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถอาศัยอำนาจไปออกกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหตามสถานการณ์ของสังคมในอนาคตได้ สำหรับปัญหาการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สามารถแก้ไขปัญหได้โดยการแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกลไกการควบคุม ถ่วงดุล และตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว

๔.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีมาตรการการถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และวิธีปฏิบัติการณ์การเลือกตั้งมีความลักลั่นไม่สอดคล้องกัน

พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างกว้างขวางและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยเฉพาะปัญหา ๓ กรณีดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ บทบัญญัติเรื่องการนับคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับสมาชิกวุฒิสภา มีความลักลั่นไม่ปฏิบัติวิธีเดียวกัน คือการนับคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้นับคะแนนรวมทั้งเขตเลือกตั้ง ส่วนการนับคะแนนของสมาชิกวุฒิสภาให้นับคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง

๔.๒.๒ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีมาตรการการควบคุม ถ่วงดุล และตรวจสอบการใช้อำนาจ แม้จะมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้อำนาจการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๕/๓ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามความเห็นเดิมของตนได้ การตรวจสอบตามมาตราดังกล่าวจึงไม่มีผล ซึ่งน่าจะมีสภาพคล้ายกับการให้ความเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษามากกว่า

มาตรา ๘๕/๓ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นในพรรคการเมืองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้ ในกรณีที่ประธานกรรมการกฤษฎีกาคณะใดไม่อาจดำรงตำแหน่งกรรมการได้ ให้กรรมการกฤษฎีกาประจำคณะนั้นเลือกกรรมการกฤษฎีกาคนหนึ่ง คณะเดียวกันที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเป็นกรรมการแทน ในกรณีที่ไม่มีกรรมการแทนได้ ให้คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตามพรรคหนึ่งเพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่าความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตามพรรคหนึ่งในราชกิจจานุเบกษา

การให้ความเห็นของคณะกรรมการตามพรรคสองต้องกระทำโดยที่ประชุมคณะกรรมการที่มีกรรมการร่วมประชุมไม่น้อยกว่าสองในสามและต้องกระทำภายในเวลาไม่เกินห้าวันนับแต่วันได้รับเรื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งหากพ้นห้าวันแล้ว ยังไม่มีความเห็นของคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการต่อไป

ให้คณะกรรมการตามพรรคหนึ่งได้รับคำตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

๔.๒.๓ บทบัญญัติการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่กรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ไม่มีมาตรการจำกัดจำนวนครั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีการเลือกตั้งบ่อยครั้ง และไม่ได้แก้ปัญหาการทุจริตการเลือกตั้ง

๔.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อการตรวจสอบโดยองค์กรศาล

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งมีผลกระทบการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยศาลปกครอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๘ บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ โดยเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ศาลปกครองจะไม่มีอำนาจรับคดีนั้นมาพิจารณา วินิจฉัยอีก ซึ่งมีผลให้ช่องทางการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งน้อยลง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ยังผลให้คดีเลือกตั้งไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง มีเหตุผล ๓ ประการดังนี้

๔.๓.๑ คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๔๓

เหตุผล คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ ส่วนที่ ๔ มิใช่หน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐบาล ดังนั้น ระเบียบที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

เรื่อง ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

พิจารณาแล้วเห็นว่า

แม้ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่ง มิได้บัญญัติโดยชัดแจ้งว่าศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครององค์กรใดเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎ หรือข้อบังคับที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอให้พิจารณาวินิจฉัยแต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๖ วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง บัญญัติว่า “ศาลปกครอง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐบาล กับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาท อันเนื่องมาจากการกระทำ หรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือ เนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นบทบัญญัติให้อำนาจศาลปกครองในการพิจารณา วินิจฉัย “ความชอบด้วยกฎหมาย” ของการกระทำของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาล ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของศาลปกครองในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องและผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่ง จึงต้องหมายความว่าถึงเรื่องของ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลเท่านั้น

สำหรับคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ ส่วนที่ ๔ มิใช่หน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐบาลดังเช่นที่กล่าว ดังนั้นระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ ซึ่งออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยของศาลปกครอง การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ ที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ การที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ นั้น เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ วรรคหนึ่งแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่อง ที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอมาได้

๔.๓.๒ คำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๔๓

เหตุผล การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕(๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจดังกล่าวแล้ว กรณีจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพราะเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติให้อำนาจไว้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ กรณีอำนาจหน้าที่ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับศาลยุติธรรม การที่ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔ เป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง”

มาตรา ๑๔๕ บัญญัติว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตาม กฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง”

มาตรา ๓๒๗ บัญญัติว่า “นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (๔) กระบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง....”

พิจารณาแล้วเห็นว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวน สอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ นำข้อความดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐ (๖) ว่า “ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (๖) สืบสวนสอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา” การ ใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ

สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔ ที่ให้อำนาจศาลจังหวัดหรือศาลแพ่ง วินิจฉัยคำร้องของผู้สมัครที่ไม่มีชื่อในประกาศของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง โดยให้วินิจฉัยว่าให้รับสมัครหรือไม่ และให้คำสั่งศาลเป็นที่สุด ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งมี อำนาจในการวินิจฉัยและมีคำสั่งตามมาตรา ๓๔ แต่เป็นการวินิจฉัยเฉพาะการดำเนินการของ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เพียงว่าให้รับหรือไม่รับสมัครเท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกิดขึ้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าว และคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) แล้ว กรณีจะต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เพราะเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติให้อำนาจไว้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในกรณีที่ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔ พิจารณาการดำเนินการของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งในชั้นการสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๓๒ และมีคำสั่งให้รับหรือไม่รับสมัคร จึงเป็นเพียงการวินิจฉัยอำนาจของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ไม่ได้วินิจฉัยอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเฉพาะกรณีที่ศาลแพ่งมีคำสั่งตามคดีหมายเลขแดง ที่ สว ๒/๒๕๔๓ นั้น ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) กรณีจึงไม่เป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า การที่ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๓๔ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งยังมิใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ (๓) จึงยังไม่เป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๔.๓.๓ คำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๔๖

เหตุผล การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) เป็นการใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ การสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) ถือเป็นยุติ

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๖ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) (ดูรายละเอียดข้อ ๓.๑)

จากเหตุผลคำวินิจฉัยทั้ง ๓ กรณีดังกล่าว ทำให้คดีเลือกตั้งมีช่องทางตรวจสอบโดยองค์กรศาลน้อยลง เพราะศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยจำกัดขอบเขตของอำนาจศาลปกครอง ผลที่ตามมาก็คือ จะเหลือแต่คดีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในทางการบริหารงานภายในองค์กรอันเป็นการใช้อำนาจทางบริหารเท่านั้นที่จะอยู่ในเขตอำนาจของ

ศาลปกครอง และสุดท้ายจะมีเพียงแต่ศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่จะควบคุมและตรวจสอบ
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

เกี่ยวกับคำวินิจฉัยที่ ๕๒/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่าการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา
๑๔๕ (๓) ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้คดียุตินั้น คำว่า “ถือเป็นผู้” มีสภาพเด็ดขาด
เป็นที่สุดหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นดังกล่าวถูกนักวิชาการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งเกิดวิกฤติ
คณะกรรมการการเลือกตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ
พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๘ กรณีการดำเนินการของคณะกรรมการการ
เลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการทั่วไป ตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน
๒๕๔๘ เป็นต้นมามีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเรื่องดังกล่าวในคำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๔๘ ได้กล่าว
ถึงกรณีการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) และ
ความหมายของคำว่า “ถือเป็นผู้” ไว้ดังนี้ เรื่องของการกำหนดวันเลือกตั้งนั้น แม้
เป็นการกำหนดโดยรัฐบาลเนื่องจากเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการพระราชกฤษฎีกา
ดังกล่าว แต่การกำหนดวันเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับการจัดการการเลือกตั้งซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่
ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจไว้ และมีกำหนดระยะเวลาที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการในกระบวนการจัดการการเลือกตั้งหลายประการ
การที่รัฐบาลจะต้องกำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร จึงจำเป็นต้อง
ประสานงานกับคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน ทั้งนี้ เมื่อกำหนดวันเลือกตั้งแล้ว การดำเนิน
การเกี่ยวกับการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง ก็จะเป็นอำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ หากมีปัญหาเกิดขึ้นจากการดำเนินการ
เกี่ยวกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะผู้ใช้อำนาจควบคุมและดำเนินการหรือ
จัดให้มีการเลือกตั้งย่อมมีอำนาจพิจารณาดำเนินการตั้งการปัญหาดังกล่าว และบางกรณีรัฐธรรมนูญ
ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา
หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายบางฉบับให้เป็นที่ยุติได้ด้วย ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๓) แต่เนื่องจากการจัดการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อจัดให้
มีการเลือกตั้งผู้แทนของปวงชนเข้าไปปกครองประเทศตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในระบบรัฐสภา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หากมีปัญหาก่อขึ้นจากการใช้อำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบขององค์กรฝ่ายตุลาการ รวมทั้งกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่า การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่ยุติ ซึ่งมีความหมายเพียงเป็นการยุติโดยองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง ต้องปฏิบัติตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้.....

ทั้งนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๖ คน วินิจฉัยว่าการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๕ ตลอดจนการดำเนินการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งดังกล่าว และการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับมติในการจัดคูหาเลือกตั้งตามเหตุแห่งคำร้องข้อ ๒ เป็นการเลือกตั้งที่ทำให้เกิดผลของการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรม และไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒ มาตรา ๓ มาตรา ๑๐๔ และมาตรา ๑๔๔ มาตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการจัดการการเลือกตั้ง คือ ตั้งแต่การกำหนดวันรับสมัครเลือกตั้ง ตลอดไปจนถึงการรับสมัครรับเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การนับคะแนนเสียง การประกาศผลการเลือกตั้ง ทั้งนี้ แม้การประกาศผลการเลือกตั้งจะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง (๕) ซึ่งมีการกล่าวอ้างว่าเป็นที่ยุติ ผู้ก่อกวนต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการ หากมีปัญหาคือความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นก็ย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการได้ และหากความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยได้.....

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ระบุว่า การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้ง “เป็นที่ยุติ” มีความหมายเพียงเป็นการยุติโดยองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยดังกล่าวไม่มีข้อความใด ๆ ระบุอย่างชัดเจนว่า การใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่อาจมีปัญหาคความไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ จึงเห็นว่าการใช้อำนาจตามมาตราดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังมีสภาพเป็นที่สุ่มนำไปฟ้องร้องให้ศาลตรวจสอบอีกไม่ได้

๕. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมาทั้งหมดมีความเห็นว่าปัญหาจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมิใช่ปัญหาสำคัญ แม้รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งแบบเบ็ดเสร็จก็ตาม โดยเฉพาะการใช้อำนาจกึ่งตุลาการตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๓) ซึ่งมีปัญหาและถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่มาตราดังกล่าวก็มีได้บัญญัติไว้ว่าให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด และจากการวิเคราะห์ปัญหามาทั้งหมดพบว่า ปัญหาน่าจะเกิดจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มิได้วางมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างจริงจัง และวิธีปฏิบัติการดำเนินการเลือกตั้งบางประการมีความลักลั่นกัน และปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามา สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้โดยแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยมีกรอบการแก้ไขปัญหาดังนี้

๕.๑ กำหนดมาตรการการถ่วงดุลหรือบทตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใต้หลักการดังนี้

๑) อำนาจสำคัญบางประการที่มีผลกระทบในวงกว้าง ควรตัดทอนออกให้ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยแทน

๒) อำนาจบางประการที่มีผลให้การดำเนินการการเลือกตั้งเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม้จะมีผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องอยู่บ้างควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการ โดยให้ศาลฎีกาตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจกำกับไว้

๕.๒ วางมาตรการควบคุมเพื่อมิให้มีการเลือกตั้งซ้ำบ่อยครั้ง

๕.๓ แก้ไขวิธีปฏิบัติการดำเนินการเลือกตั้งที่ยังลักลั่นกัน ให้สอดคล้องไปในทางเดียวกัน

๕.๔ วางกรอบการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้เกี่ยวข้อง

ตามข้อเสนอแนะดังกล่าว จึงขอเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ในลำดับถัดไป

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ดังต่อไปนี้

๑. กำหนดเวลาเอาความผิดแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เกี่ยวข้องที่มีพฤติกรรมหาเสียงโดยมิชอบก่อนสภาครบวาระหรือหลังจากมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๔)

๒. แก้ไขเพิ่มเติมรูปแบบของบัตรเลือกตั้งให้มีช่องลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้ลงคะแนนประสงค์จะให้ป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในลำดับที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๑ วรรคสอง)

๓. กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนในบัตรเลือกตั้งสองช่อง (เพิ่มเติมมาตรา ๕๕/๑)

๔. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีที่มีการส่งหีบบัตรเลือกตั้งถึงสถานที่นับคะแนนล่าช้า (เพิ่มเติมมาตรา ๖๘ วรรคสี่)

๕. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีผลการนับคะแนนไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (เพิ่มเติมมาตรา ๗๓ วรรคสอง)

๖. ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้ผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งร่วมสังเกตการณ์การนับคะแนน (เพิ่มเติมความ (๕/๑) ของมาตรา ๖๕)

๗. เพิ่มลักษณะของบัตรเสีย (เพิ่มเติมความ (๓/๑) ของมาตรา ๗๐ วรรคสอง)

๘. กำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวที่ได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละสิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น เพียงครั้งเดียว (เพิ่มเติมมาตรา ๗๔ วรรคสาม)

๙. แก้ไขเพิ่มเติมวิธีการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกรณีมีผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๗๕)

๑๐. แก้ไขเพิ่มเติมให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๑)

๑๑. ยกเลิกมาตรา ๘๕/๓

๑๒. กำหนดมาตรการให้มีการเลือกตั้งใหม่เพียงครั้งเดียว กรณีหลังจากการเลือกตั้งครั้งแรกมีหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีได้เป็นไปโดยทุจริตและเที่ยงธรรม หากในการเลือกตั้งครั้งที่สองมีการนับคะแนนแล้วยังปรากฏหลักฐานดังกล่าวอีก ให้ศาลฎีกามีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (เพิ่มวรรคสอง และวรรคสาม ของมาตรา ๘๕/๗)

๑๓. กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรณีให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสียและให้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นที่สุด (แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๘๕/๘)

๑๔. กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แทนคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกผู้นั้นกระทำการใด ๆ ที่ไม่สุจริต ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้ง (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕/๙)

๑๕. กำหนดให้การนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ณ สถานที่แห่งเดียว กัน (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙๐ วรรคสอง)

เหตุผล

โดยที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างกว้างขวาง ทั้งการบริหารจัดการ การออกกฎระเบียบและการสืบสวนสอบสวนวินัยชี้ขาด ซึ่งต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วภายใต้ระยะเวลาอันจำกัด ในทางปฏิบัติจึงเกิดปัญหามานับการ เช่นการวินิจฉัยชี้ขาดการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่บ่อยครั้งและการนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ณ ที่เลือกตั้ง เพื่อลดภาระและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และแก้ไขปัญหาคะบวนการพิจารณาวินัยชี้ขาดให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย จึงกำหนดให้มีมาตรการการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองเป็นบัตรเสีย และจำกัดจำนวนครั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงสถานที่นับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส สุจริตและเที่ยงธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ร่าง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบก
ษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความ
ต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔๔ ก่อนอายุของสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงสามเดือนหรือหลังจากที่มี
พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด

เพื่อจะจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการดังนี้

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียม เพื่อจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด

(๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคามใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองใด”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องมีหมายเลขครบถ้วนตามจำนวนผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น มีช่องทำเครื่องหมายลงคะแนนสองช่องโดยช่องแรกสำหรับทำเครื่องหมายเลือกผู้สมัครที่ประสงค์จะให้ป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในลำดับที่หนึ่ง และช่องที่สองสำหรับทำเครื่องหมายเลือกผู้สมัครที่ประสงค์จะให้ป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในลำดับที่สอง และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนด้วย”

มาตรา ๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๕๕/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๕๕/๑ การลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้สมัครที่ประสงค์จะให้ป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลำดับที่หนึ่งในช่องลงคะแนนช่องที่หนึ่ง และลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้สมัครที่ประสงค์จะให้ป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลำดับที่สองในช่องลงคะแนนช่องที่สอง แต่ถ้าบัตรเลือกตั้งใดมิได้มีการทำเครื่องหมายกากบาทในบัตรเลือกตั้งช่องที่สองมิให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๖๘ การนับคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดให้เริ่มนับเมื่อมีการส่งหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งทุกแห่งในเขตเลือกตั้งนั้นมาที่สถานที่นับคะแนนครบถ้วนแล้ว

ในกรณีที่เขตเลือกตั้งใดมีความจำเป็นตามลักษณะพื้นที่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดสถานที่นับคะแนนในเขตเลือกตั้งนั้นเพิ่มขึ้น เพื่อให้การนับคะแนนเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

ถ้าการนับคะแนน ณ สถานที่นับคะแนนไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย หรือเหตุสุกวิสัยอย่างอื่น ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ประกาศการนับคะแนนสำหรับเขตเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันและสถานที่นับคะแนนต่อไป โดยต้องไม่เกินสามวันนับแต่เหตุดังกล่าวสิ้นสุดลง

ถ้าหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งใดส่งมาถึงสถานที่นับคะแนนล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาสิบสองชั่วโมงนับแต่เวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยสั่งมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งหรือไม่นับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นก่อนแล้วจึงสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้น

ในการเลือกตั้งใหม่หากยังมีเหตุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยหรือมีคำสั่งตามวรรคสี่อีก ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้บัตรเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้นเป็นบัตรเสีย หรือวินิจฉัยให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งนั้นแล้วนับคะแนนตามสมควรแก่กรณี”

มาตรา ๗ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๕/๑) ของมาตรา ๖๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“(๕/๑) หลักเกณฑ์และวิธีการให้ผู้แทนผู้สมัครรับเลือกตั้งร่วมสังเกตการณ์และตรวจสอบการนับคะแนนให้เกิดความเที่ยงธรรม”

มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๓/๑) ของมาตรา ๗๐ วรยศสองแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“(๓/๑) บัตรที่ทำเครื่องหมายเป็นที่สังเกตตามมาตรา ๖๐”

มาตรา ๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา ๗๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“ในการเลือกตั้งใหม่ หากยังปรากฏผลการนับคะแนนยังไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งอีก แม้คะแนนที่ไม่ตรงกับรายงานนั้นจะทำให้ผลการเลือกตั้งในเขตนั้น หรือการนับคะแนนแบบบัญชีรายชื่อเปลี่ยนแปลงไป ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนของเขตเลือกตั้งนั้น และดำเนินการตามมาตรา ๗๒”

มาตรา ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามของมาตรา ๗๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑

“ในการเลือกตั้งใหม่ตามวรรคสอง ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตใดยังได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนและดำเนินการตามมาตรา ๗๒”

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๗๕ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้นับคะแนนเฉพาะในช่องลงคะแนนช่องที่หนึ่ง และให้ผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ให้นับคะแนนในช่องลงคะแนนช่องที่สองสำหรับบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเพิ่มให้แก่ผู้สมัครอื่นที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

ในกรณีที่มีผู้ได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน ให้ใช้วิธีการจับสลาก ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้น ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หากคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นทุกคนรวมกันมีจำนวนน้อยกว่าส่วนต่างคะแนนของผู้สมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งได้รับคะแนนรองลงไป หรือมีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเพียงคนเดียว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งให้กรรมการนับคะแนนในช่องลงคะแนนช่องที่สองก็ได้ ในกรณีนี้ให้ผู้สมัครที่มีได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสามเป็นเหตุให้ผลการเลือกตั้งที่ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงไป ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งใหม่”

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๕/๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๕/๑ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่าหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำสนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้ว ไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปีโดยให้มีผลนับแต่วันที่ศาลฎีกามีคำวินิจฉัย

ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม ในการนี้ อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้รับคำร้องแทนเพื่อจัดส่งให้ศาลฎีกาวินิจฉัย หรืออาจให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่งไม่ว่าเป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นระงับหรือดำเนินการใด เพื่อแก้ไขความไม่สุจริตและเที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุ อันสมควร ให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น

เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครผู้นั้นด้วย

เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๗๕ ภายหลังวันลงคะแนน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการตามมาตรา ๗๕”

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกมาตรา ๘๕/๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๕/๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๕/๗ เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยในห้วงการประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยในห้วงการประกาศผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ให้

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น

ในการเลือกตั้งใหม่ เมื่อได้นับคะแนนเลือกตั้งแล้วยังปรากฏหลักฐานตามวรรคหนึ่งอีก ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำให้การเลือกตั้งครั้งใหม่นี้มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๑ วรรคสอง วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๕/๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๕/๘ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า พรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือสมาชิกของพรรคการเมือง ผู้ใดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สันนิษฐาน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าว เพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำความดังกล่าวน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้นเป็นบัตรเสีย และมีให้นับเป็นคะแนน ทั้งนี้ เฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้น

ในการประกาศให้บัตรเลือกตั้งเสียตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมสำนวนการสืบสวนสอบสวนและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังศาลฎีกา เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่าความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเป็นประการใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

การกำหนดพื้นที่ตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดจากหน่วยเลือกตั้ง หรือเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้ โดยคำนึงถึงผลกระทบแห่งการกระทำนั้น”

มาตรา ๑๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๕/๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๕/๕ ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อพิจารณาวินิจฉัยสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกผู้นั้นเป็นเวลาหนึ่งปีโดยให้มีผลนับแต่วันที่ศาลฎีกามีคำวินิจฉัย แต่ต้องยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรีทราบ

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๑ วรรคสอง และวรรคสี่ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่”

มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในวรรคสามของมาตรา ๘๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“การนับคะแนนเลือกตั้งให้กระทำ ณ สถานที่แห่งเดียวกันตามวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด และให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ ๘ การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง เฉพาะกรณีการนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เว้นแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองมาใช้บังคับกับการนับคะแนน และการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในหมวดนี้”

ภาคผนวก ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

หมวด ๖ รัฐสภา

ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๑๓๖ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

มาตรา ๑๓๗ กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์ในวันเสนอชื่อ
- (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๖ หรือมาตรา ๑๐๘(๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๗) (๑๓) หรือ (๑๔)

(๕) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๖) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะเวลาปีก่อนการดำรงตำแหน่ง

(๗) ไม่เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๑๓๘ การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้ง ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้มีคณะกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้งจำนวนสิบคน ซึ่งประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ทำหน้าที่พิจารณาสรรหาผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๓๗ ซึ่งสมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง จำนวนห้าคน เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการสรรหาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(๒) ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนห้าคนเสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(๓) การเสนอชื่อตาม (๑) และ (๒) ให้กระทำภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ในกรณีที่คณะกรรมการสรรหาตาม (๑) ไม่อาจเสนอชื่อได้ภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่อาจเสนอชื่อได้ครบจำนวนภายในเวลาที่กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาเสนอชื่อแทนจนครบจำนวนภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ครบกำหนดต้องเสนอชื่อตาม (๑)

(๔) ให้ประธานวุฒิสภาเรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติเลือกผู้ได้รับการเสนอชื่อตาม (๑) (๒) และ (๓) ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ในการนี้ ให้ห้าคนแรกซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการการเลือกตั้ง แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งดังกล่าวมีไม่ครบห้าคนให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรกนั้นมาให้สมาชิกวุฒิสภาออกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องกันไป และในกรณีนี้ ให้ถือว่าผู้ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบห้าคน เป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ในครั้งนี้ถ้ามีผู้ได้คะแนนเสียงเท่ากันในระดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินห้าคน ให้ประธานวุฒิสภาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

(๕) ให้ผู้ได้รับเลือกตาม (๔) ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง และแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ และให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

มาตรา ๑๓๕ กรรมการการเลือกตั้งต้อง

(๑) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(๒) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น

(๓) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

(๔) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

ในกรณีที่วุฒิสภาเลือกบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) โดยได้รับความยินยอมของผู้นั้น ผู้ได้รับเลือกจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อผู้นั้นได้ลาออกจากตำแหน่งตาม (๑) (๒) หรือ (๓) หรือแสดงให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้องกระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือก แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกหรือเลิกประกอบอาชีพอิสระภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๐ กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๔๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๖ หรือมาตรา ๑๓๕

(๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) วุฒิสภามีมติตามมาตรา ๓๐๗ ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

มาตรา ๑๔๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๗ หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๘ และให้ประธานรัฐสภาส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยไปยังประธานรัฐสภาและประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๗ มาใช้บังคับกับการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการการเลือกตั้งด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๓ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งตามวาระพร้อมกันทั้งหมด ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๓๘ ภายในสี่สิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการพ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระให้นำมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับกับการสรรหาและการเลือกกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นโดยอนุโลม ในกรณีนี้ให้เสนอชื่อผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งต่อประธานวุฒิสภาเป็นจำนวนสองเท่าของผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่ง และให้วุฒิสภามีมติเลือก ทั้งนี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๔๔ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา ๑๔๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ

ราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การ เอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา ๑๔๖ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของ รัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการตามมาตรา ๑๔๕

มาตรา ๑๔๗ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหา ข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัคร รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของ การที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๓) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติได้เป็นไปโดย ชอบด้วยกฎหมายหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใด เป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิจารณา วินิจฉัยสั่งการ โดยพลัน

มาตรา ๑๔๘ ในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หรือประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปทำการสอบสวน เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับในขณะที่กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะที่กระทำความผิด หรือจับ หรือคุ่มขังกรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน และประธานกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้

ภาคผนวก ข.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๕๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒

(๒) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๓

๒๕๒๓

(๓) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒ พ.ศ. ๒๕๒๖

(๔) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๔

ร.ก.๒๕๕๑/๓๕ก/๓๔/๔ มิถุนายน ๒๕๕๑

(๕) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.

๒๕๓๕

(๖) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร พ.ศ. ๒๕๒๒ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ
สมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

“ผู้สมัคร” หมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

“วันเลือกตั้ง” หมายความว่า วันที่กำหนดให้เป็นวันเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกา
ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

“เขตเลือกตั้ง” หมายความว่า ท้องที่ที่กำหนดเป็นเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขต
เลือกตั้ง แบบบัญชีรายชื่อ หรือเขตเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

“หน่วยเลือกตั้ง” หมายความว่า ท้องถิ่นที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง

“ที่เลือกตั้ง” หมายความว่า สถานที่ที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้งและให้
หมายความรวมถึงบริเวณที่กำหนดขึ้นโดยรอบที่เลือกตั้ง

“จังหวัด” หมายความว่ารวมถึง กรุงเทพมหานคร

“อำเภอ” หมายความว่ารวมถึง เขตและกิ่งอำเภอ

“ตำบล” หมายความว่ารวมถึง แขวง

“ศาลากลางจังหวัด” หมายความว่ารวมถึง ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

“ที่ว่าการอำเภอ” หมายความว่ารวมถึง สำนักงานเขต และที่ว่าการกิ่งอำเภอ

“เทศบาล” หมายความว่ารวมถึง เมืองพัทยา

“สำนักงานเทศบาล” หมายความว่ารวมถึง ศาลาว่าการเมืองพัทยา

มาตรา ๕ ให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งรักษาการตามพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญนี้

หมวด ๑

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๖ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายบุคคลตามการแบ่งเขตเลือกตั้งที่กำหนดเขตละหนึ่งคน

(๒) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคการเมืองเดียว และใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๗ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งต้องกำหนดให้มีการเริ่มรับสมัครไม่เกินยี่สิบวันนับจากวันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้บังคับ และต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

(๒) กำหนดวันที่พรรคการเมืองจะยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นวันก่อนวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตาม (๑)

(๓) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

(๔) จำนวนเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือตำบลหรือเขตพื้นที่ที่อยู่ภายในเขตเลือกตั้ง

ในกรณีที่มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งว่างลง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสำหรับเขตเลือกตั้งที่ว่างลงนั้น

มาตรา ๗/๑* การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง

* มาตรา ๗/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

มาตรา ๗/๒* ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกประกาศให้ยื่นหรือขยายระยะเวลา หรืองดเว้นการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เฉพาะในการเลือกตั้งนั้น เพื่อให้เหมาะสมแก่การดำเนินการเลือกตั้งใหม่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรมได้

ส่วนที่ ๒

เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และที่เลือกตั้ง

มาตรา ๘ เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมี โดยใช้เขตเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดไว้ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๙ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งตามมาตรา ๑๒ กำหนดหน่วยเลือกตั้งที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาใช้สิทธิเลือกตั้งของราษฎร ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตของหน่วยเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนน้อยจะรวมหมู่บ้านที่อยู่ติดกันตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไปเป็นหน่วยเลือกตั้งเดียวกันก็ได้ สำหรับในเขตเทศบาล เขตกรุงเทพมหานคร หรือเขตชุมชนหนาแน่น อาจกำหนดให้ใช้แนวถนน ตรอก หรือซอย เป็นเขตของหน่วยเลือกตั้งก็ได้

(๒) ให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละแปดร้อยคนเป็นประมาณ แต่ถ้าเห็นว่าไม่เป็นการสะดวกหรือไม่ปลอดภัยในการไปลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จะกำหนดหน่วยเลือกตั้งเพิ่มขึ้นโดยให้มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าจำนวนดังกล่าวก็ได้

ให้ดำเนินการประกาศหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่ายี่สิบวันก่อนวันเลือกตั้ง โดยให้ปิดประกาศไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหาร

* มาตรา ๗/๒ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

* มาตรา ๙ (๑) แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

ส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร และให้จัดทำแผนที่สังเขปแสดงเขตของหน่วยเลือกตั้งไว้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยเลือกตั้งให้กระทำได้โดยประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินจะประกาศเปลี่ยนแปลงก่อนวันเลือกตั้งน้อยกว่าสิบวันก็ได้ และให้นำความในวรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐ ในการกำหนดหน่วยเลือกตั้งตามมาตรา ๙ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งตามมาตรา ๑๒ กำหนดที่เลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งไว้ด้วย และให้นำความในมาตรา ๙ วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับการประกาศกำหนดที่เลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงที่เลือกตั้ง

ที่เลือกตั้งตามวรรคหนึ่งต้องเป็นสถานที่ที่ประชาชนเข้าออกได้สะดวก เพื่อการลงคะแนนเลือกตั้ง และมีป้ายหรือเครื่องหมายอื่นใดเพื่อแสดงขอบเขตบริเวณของที่เลือกตั้งไว้ด้วย ตามลักษณะของท้องที่และภูมิประเทศในการลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในท้องที่ใดถ้าเห็นว่าจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือเพื่อความปลอดภัยของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจประกาศกำหนดที่เลือกตั้งนอกเขตของหน่วยเลือกตั้งก็ได้ แต่ต้องอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับหน่วยเลือกตั้งนั้น

มาตรา ๑๑ การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อให้ใช้หน่วยเลือกตั้งและที่เลือกตั้งตามที่กำหนดไว้สำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อด้วย

ส่วนที่ ๓

เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง

มาตรา ๑๒ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหนึ่งคน มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับสมัครเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และดำเนินการกิจการที่จำเป็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

(๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเก้าคน มีหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดหน่วยเลือกตั้ง ที่เลือกตั้ง และสถานที่นับคะแนนในเขตเลือกตั้ง การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเพิ่มชื่อและการถอนชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง รวมทั้งมีหน้าที่ในการกำกับดูแล การลงคะแนนเลือกตั้ง การนับคะแนนเลือกตั้ง และการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้ง

การสรรหาและการแต่งตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งและ
คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ
แต่งตั้งหรือมอบหมายให้ผู้ช่วยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการ
เลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะบุคคล หรือบุคคลใดเป็นผู้
ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งได้ตามสมควร

มาตรา ๑๓ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งบุคคลเป็น
เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดคน มีหน้าที่เกี่ยวกับการ
ลงคะแนนเลือกตั้งในที่เลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งแต่ละแห่ง

(๒) คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งมีจำนวนตามที่เห็นสมควร มีหน้าที่
เกี่ยวกับการนับคะแนนในสถานที่นับคะแนนเลือกตั้งสำหรับเขตเลือกตั้งแต่ละแห่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่
รักษาความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและ
คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๑๔ คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตามมาตรา ๑๓ (๑) ให้
ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการสองคน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ
เขตเลือกตั้งแต่งตั้งและผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือที่ส่ง
สมัครแบบบัญชีรายชื่อเป็นกรรมการ

พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือที่ส่งสมัครแบบ
บัญชีรายชื่อมีสิทธิเสนอรายชื่อผู้แทนของพรรคการเมืองนั้นหนึ่งคนเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการ
ประจำหน่วยเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า
สิบห้าวัน ในการปฏิบัติหน้าที่ถ้าผู้แทนของพรรคการเมืองซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการประจำ
หน่วยเลือกตั้งผู้ใดไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในขณะใด มิให้นำผู้แทนพรรคการเมือง
ดังกล่าวเป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในขณะนั้น

ในกรณีที่มีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งมีจำนวนไม่ถึงเจ็ดคน ให้
คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น เป็น
กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งให้ได้จำนวนตามมาตรา ๑๓ (๑)

‘ มาตรา ๑๔ วรรคสอง แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

ในวันเลือกตั้งถ้าถึงเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้งแล้วมีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมาปฏิบัติหน้าที่ไม่ถึงเจ็ดคน ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในขณะนั้น แต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจนครบเจ็ดคน

มาตรา ๑๕ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งแต่งตั้งกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งตามมาตรา ๑๓ (๒) โดยใช้วิธีสรรหาจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และให้มีผู้แทนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือที่ส่งสมัครแบบบัญชีรายชื่อเป็นกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งตามจำนวนที่เพียงพอต่อการจัดระบบนับคะแนนด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหากรรมการนับคะแนนเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๑๖ นอกจากที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวิธีปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้กรรมการการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนนเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้ง จงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำการอื่นใดเพื่อขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือคำสั่งของศาลอันเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือคำสั่งของศาลอันเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งหรืออาญา

มาตรา ๑๘ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งจนสิ้นสุดแห่งการงานในหน้าที่

มาตรา ๑๙ คำตอบแทนของผู้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน

เลือกตั้ง และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองมิได้รับ
ค่าตอบแทนตามวรรคหนึ่ง^{*}

ส่วนที่ ๔

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๑. ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๒๐ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม
บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๒๑ ในการเลือกตั้งครั้งใด ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
ได้เนื่องจากมีเหตุอันสมควร ให้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการ
เลือกตั้งแต่งตั้งไว้ประจำแต่ละเขตเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่บุคคลซึ่ง
คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งพิจารณาเห็นว่าเหตุที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งนั้นมีสาเหตุอันสมควร
ให้รับแจ้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเลือกตั้ง

ระเบียบการพิจารณาการแจ้งเหตุตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ
การเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในการนี้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง
กำหนดรายละเอียดของเหตุที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้เพื่อเป็นแนวทางใน
การพิจารณาของบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งไว้ด้วย

ในการแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะทำ
เป็นหนังสือชี้แจงเหตุดังกล่าวและมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการ
เลือกตั้งแต่งตั้งแทนหรือจัดส่งหนังสือชี้แจงเหตุนั้นทางไปรษณีย์ก็ได้

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งปิดประกาศรายชื่อบุคคลที่จะรับแจ้งเหตุ สถานที่ที่
จะรับแจ้งเหตุและวิธีการแจ้งเหตุไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำ
การองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร

มาตรา ๒๒ เมื่อครบกำหนดสามสิบวันหลังจากวันเลือกตั้งแล้ว ให้
คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมีได้แจ้งเหตุตามมาตรา ๒๑

^{*} มาตรา ๑๔ วรรคสอง เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

หรือแจ้งเหตุไว้แล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควร เพื่อให้ผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งดังกล่าวแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศ และให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับจากวันสิ้นสุดของการแจ้งเหตุดังกล่าว แล้วแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้แจ้งเหตุทราบโดยเร็ว ทั้งนี้ ให้นำมาตรา ๒๑ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๓^๑ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๒๒ หรือแจ้งเหตุแล้วแต่เหตุนั้นมีเหตุอันสมควรให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามมาตรา ๖๔ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ให้ผู้นั้นเสียสิทธิดังต่อไปนี้

- (๑) สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
 - (๒) สิทธิร้องคัดค้านการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
 - (๓) สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
 - (๔) สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
 - (๕) สิทธิเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย
 - (๖) สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น
 - (๗) สิทธิเข้าชื่อร้องขอเพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคล ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 - (๘) สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- การเสียสิทธิตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาดังตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

๒. บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

^๑ มาตรา ๒๓ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒

มาตรา ๒๔ เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งใดแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งและปิดประกาศไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เขตชุมชน หนาแน่นที่เห็นสมควร และที่เลือกตั้งหรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวันก่อนวันเลือกตั้ง กับให้แจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในทะเบียนบ้านไปยังเจ้าบ้านให้ทราบก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบห้าวันด้วย

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าตนหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของตนไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแห่งหน่วยเลือกตั้งที่ตนหรือผู้นั้นสมควรมีชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐาน และถ้าเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก็ให้สั่งเติมชื่อตามที่ยื่นคำร้องลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเร็ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งก็ให้สั่งยกคำร้อง และแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องโดยแสดงเหตุผลไว้ด้วย

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคสองแล้ว ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่หรือต่อศาลแพ่งสำหรับผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าวัน โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าจะให้เติมชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามที่ยื่นคำร้องหรือไม่

เมื่อศาลได้รับคำร้องตามวรรคสาม ให้ศาลดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุดและให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเพื่อปฏิบัติการตามคำสั่งโดยเร็วที่สุดและในกรณีที่มีการประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปก่อนได้รับคำสั่งศาลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการแก้ไขบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้องด้วย

การใดที่ได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งเดิมของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อนได้รับคำสั่งศาลเป็นอย่างอื่นนั้น ให้เป็นอันสมบูรณ์ตามกฎหมาย

มาตรา ๒๖ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเห็นว่าในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ประกาศตามมาตรา ๒๔ มีชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน เพื่อให้ถอนชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งนั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรสั่งถอนชื่อผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือสมควรยกคำร้อง ก็ให้มีคำสั่งถอนชื่อนั้นหรือยกคำร้อง แล้วแต่กรณี และให้แจ้งคำสั่งให้ผู้นั้นและเจ้าบ้านทราบ และให้นำความในมาตรา ๒๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าเจ้าบ้านผู้ใดเห็นว่าในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏชื่อบุคคลอื่นอยู่ในทะเบียนบ้านของตนโดยที่บุคคลนั้นมิได้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านดังกล่าวจริง เมื่อเจ้าบ้านนำหลักฐานทะเบียนบ้านมาแสดงว่าไม่มีชื่อบุคคลนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี มีคำสั่งถอนชื่อบุคคลนั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีเพื่อขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลนั้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับแจ้งคำพิพากษาของศาลแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีบันทึกลงไว้ในทะเบียนที่จัดทำไว้และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามคำพิพากษาของศาลปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาล หรือที่ว่าการอำเภอ โดยเร็ว

ในกรณีที่ได้มีการประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศถอนชื่อผู้ซึ่งถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฉบับให้ถูกต้องด้วย และให้นำความในมาตรา ๒๕ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๘ ห้ามมิให้เจ้าบ้านผู้ใดดำเนินการหรือยินยอมให้มีการดำเนินการแจ้งย้ายบุคคลใดเข้ามาในทะเบียนบ้านของตนโดยบุคคลนั้นมิได้มาอยู่อาศัยจริง เพื่อเจตนาทุจริตในการเลือกตั้ง

ส่วนที่ ๕

ผู้สมัครและการสมัครรับเลือกตั้ง

๑. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๒๙ บุคคลซึ่งจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือจะมีสิทธิได้รับการเสนอชื่อในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ในการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๐ บุคคลใดประสงค์จะสมัครรับเลือกตั้ง ให้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองใดได้เพียงพรรคการเมืองเดียว และจะสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ แบบใดแบบหนึ่งได้เพียงแบบเดียว

๒. การสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๓๑ ในการสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้สมัครของแต่ละพรรคการเมืองที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้น ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดภายในระยะเวลาการรับสมัคร

การยื่นใบสมัครตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้สมัครยื่นหนังสือรับรองของหัวหน้าพรรคการเมือง ว่าส่งสมาชิกผู้นั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และชำระเงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละหนึ่งหมื่นบาท และมีหลักฐานการสมัครครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ในกรณีที่ผู้สมัครไม่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ต้องแสดงหลักฐานการสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าตามที่กฎหมายรับรองไว้ หรือตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายรับรองว่าสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักฐานการสมัครและวิธีการสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๓๒ เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้รับใบสมัครแล้ว ให้ลงบันทึกการรับสมัครไว้เป็นหลักฐานและออกใบรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัคร และสอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายในเจ็ดวันนับแต่วันปิดการรับสมัคร ถ้าผู้สมัครมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งได้ ก็ให้ประกาศการรับสมัครไว้โดยเปิดเผย ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และที่เลือกตั้ง หรือบริเวณใกล้เคียงกับที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นสมัคร

ประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้มีชื่อผู้สมัคร รูปถ่ายผู้สมัคร พรรคการเมืองที่สังกัด และหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่จะใช้ในการลงคะแนน ทั้งนี้ ตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๓๓ เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ออกใบรับให้แก่ผู้สมัครตามมาตรา ๓๒ แล้ว ห้ามมิให้ผู้สมัครถอนการสมัครรับเลือกตั้ง และให้ค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งตกเป็นของกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

มาตรา ๓๔ ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๓๒ ให้ผู้สมัครผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้วให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ในการนี้ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเร็ว ถ้าศาลมีคำสั่งให้รับสมัครให้ประกาศชื่อผู้นั้นตามมาตรา ๓๒ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติก่อนทราบคำสั่งศาล

ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมและให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งวัน ในการนี้ อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้รับคำร้องแทนเพื่อจัดส่งให้ศาลฎีกาวินิจฉัย หรืออาจให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้

มาตรา ๓๔/๑ ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น

ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม ในการนี้ อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้รับคำร้องแทนเพื่อจัดส่งให้ศาลฎีกาวินิจฉัย หรืออาจให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้

“ มาตรา ๓๔ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

“ มาตรา ๓๔/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

เมื่อถึงวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าไม่มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง หรือมีการยื่นคำร้องแล้วแต่ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติและให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีผลอยู่ในวันเลือกตั้ง

๓. การสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดจะเสนอบัญชีรายชื่อเพื่อสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้นต้องจัดทำบัญชีรายชื่อโดยมีหลักเกณฑ์ตามลำดับดังต่อไปนี้

(๑) บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม

(๒) ในการที่พรรคการเมืองจะเสนอรายชื่อบุคคลใดต้องได้รับความยินยอมเป็นหลักฐานโดยชัดแจ้งจากบุคคลนั้น และบุคคลดังกล่าวต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่จะเสนอรายชื่อเพียงพรรคเดียว

(๓) ให้จัดทำบัญชีรายชื่อตามแบบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดย ให้จัดเรียงลำดับรายชื่อผู้สมัครตามลำดับหมายเลข ไม่เกินจำนวนหนึ่งร้อยคน

มาตรา ๓๖ การสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าพรรคการเมืองยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นตามมาตรา ๓๕ ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งตามวันเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งหนังสือยินยอมของผู้สมัคร และชำระเงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละหนึ่งหมื่นบาท และมีหลักฐานการสมัครครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา ๓๑ วรรคสาม มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักฐานการสมัครและวิธีการยื่นบัญชีรายชื่อ

มาตรา ๓๗ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับบัญชีรายชื่อผู้สมัครตามมาตรา ๓๖ แล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ถ้าเห็นว่าถูกต้องให้ประกาศรายชื่อพรรคการเมืองและรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นไว้ โดยเปิดเผย ณ สถานที่ตามมาตรา ๓๒ และให้นำความในมาตรา ๓๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๔. หมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๓๘ ในกรณีที่เป็น การเลือกตั้งทั่วไป ให้พรรคการเมืองที่ส่งสมัครแบบ บัญชีรายชื่อได้รับหมายเลขที่จะใช้ลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเรียง ตามลำดับก่อนหลังในการมายื่นบัญชีรายชื่อ ในกรณีที่มีพรรคการเมืองมายื่นบัญชีรายชื่อพร้อม กันและไม่อาจตกลงกันได้ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างพรรคการเมืองที่มาพร้อมกัน ทั้งนี้ ให้พรรค การเมืองหนึ่งได้รับหนึ่งหมายเลข และถ้าพรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เลือกตั้งด้วย ให้ใช้หมายเลขเดียวกับหมายเลขของผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อของพรรคที่ตนสังกัด เป็นหมายเลขประจำตัวผู้สมัครแบบแบ่งเขตของพรรคการเมืองนั้นในทุกเขตเลือกตั้งที่ส่งสมัคร ด้วย

ถ้าพรรคการเมืองใดมิได้ส่งสมัครแบบบัญชีรายชื่อ แต่ส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขต เลือกตั้ง เมื่อผู้สมัครของพรรคการเมืองนั้นยื่นใบสมัครในเขตเลือกตั้งใด ให้ได้รับหมายเลข ประจำตัวผู้สมัครต่อจากหมายเลขสุดท้ายของหมายเลขแบบบัญชีรายชื่อตามพรรคหนึ่ง และเมื่อมี การยื่นใบสมัครของผู้สมัครของพรรคการเมืองอื่นที่ส่งสมัครเฉพาะแบบแบ่งเขตเลือกตั้งอีก ให้ ได้รับหมายเลขเรียงลำดับถัดไปตามลำดับการสมัครก่อนหลัง แต่ถ้ามีผู้สมัครพร้อมกันหลายคน และไม่อาจตกลงกันได้ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างผู้สมัครที่มาพร้อมกัน

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่เป็น การเลือกตั้งแทนตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งว่างลง ให้ผู้สมัครได้รับหมายเลขประจำตัวผู้สมัคร เรียงตามลำดับก่อนหลังในการมายื่นใบสมัคร ถ้ามีผู้สมัครพร้อมกันหลายคนและไม่อาจตกลงกัน ได้ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างผู้สมัครที่มาพร้อมกัน

ส่วนที่ ๖

ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง

มาตรา ๔๐^{๐๐} เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดจนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้ง การใช้จ่ายในการ เลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนนี้

มาตรา ๔๑ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งให้คณะกรรมการ การเลือกตั้งประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(๑) จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแต่ละคนที่จะใช้จ่ายในการเลือกตั้งแบบแบ่ง เขตเลือกตั้ง

^{๐๐} มาตรา ๔๐ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒) จำนวนเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองที่จะใช้จ่ายในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ในกรณีที่ผู้สมัครในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้ใช้จ่ายไปเพื่อการเลือกตั้งเป็นจำนวนเท่าใดให้นับรวมเป็นค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองด้วย

ในการกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยหารือกับหัวหน้าพรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนค่าใช้จ่ายที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้รวมถึงบรรดาเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่บุคคลใด ๆ จ่ายหรือรับว่าจะจ่ายแทนหรือนำมาให้อ้างโดยไม่คิดค่าตอบแทนเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง โดยความยินยอมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองนั้นด้วย ในกรณีที่นำทรัพย์สินมาให้อ้างให้คำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องถิ่นนั้น ๆ

มาตรา ๔๒ ให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง แล้วแต่กรณี แต่งตั้งบุคคลใดที่เห็นสมควรเป็นสมุห์บัญชีเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำและรับรองความถูกต้องของบัญชีรายรับและรายจ่ายของผู้สมัคร หรือของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งนั้น

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายของสมุห์บัญชีเลือกตั้งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๔๓ ภายในกำหนดเก้าสิบวันหลังจากวันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครแต่ละคนหรือพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายที่สมุห์บัญชีเลือกตั้งจัดทำขึ้นและผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรคการเมือง แล้วแต่กรณี ได้รับรองความถูกต้อง บัญชีรายรับและรายจ่ายอย่างน้อยต้องประกอบด้วยค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ได้จ่ายไปแล้วและที่ยังค้างชำระ รวมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วนตามความเป็นจริงต่อคณะกรรมการเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการตรวจสอบรายการค่าใช้จ่ายตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ประกาศผลการตรวจสอบรายการค่าใช้จ่ายนั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ในกรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งว่าผู้สมัครผู้ใดหรือพรรคการเมืองใดใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้เก็บรักษารายการค่าใช้จ่ายและหลักฐานดังกล่าวไว้จนกว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจะได้พิจารณาเสร็จสิ้น

มาตรา ๔๔ ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจะจงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการดังนี้

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด

(๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

มาตรา ๔๕ ห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับมาจากที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะหรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติ เพื่อจูงใจหรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

บทบัญญัติในวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่การที่หน่วยงานของรัฐจัดยานพาหนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๔๖ ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยเข้ามีส่วนช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้งหรือกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งการเลือกตั้งโดยประการที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ทั้งนี้ เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นการช่วยราชการหรือเป็นการประกอบอาชีพตามปกติโดยสุจริตของผู้นั้น

มาตรา ๔๗ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายกระทำการใด ๆ เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง

การใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่งมิให้หมายความรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติที่พึงต้องปฏิบัติในตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น หรือการแนะนำหรือช่วยเหลือในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองโดยมิได้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ แม้ว่าการกระทำจะเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

ในกรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยุติหรือระงับการกระทำใดที่เห็นว่าอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ในการนี้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติการณ์อันอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดพ้นจากหน้าที่เป็นการชั่วคราวหรือสั่งให้ประจำกระทรวง ทบวง กรม ศาลากลาง

จังหวัดหรือที่ว่าการอำเภอ ในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้ง หรือห้ามเข้าเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งได้

มาตรา ๔๘ ห้ามมิให้ผู้ใดทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการใด ๆ ไม่ว่าจะ
เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดนับตั้งแต่วันที่ ๑๔.๐๐ นาฬิกา ของวันก่อน
วันเลือกตั้งหนึ่งวันจนสิ้นสุดวันเลือกตั้ง

มาตรา ๔๙ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการประชุมหารือระหว่าง
หัวหน้าพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อพิจารณากำหนดวิธีการในการให้รัฐสนับสนุน
การเลือกตั้งในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การกำหนดให้มีการจัดสถานที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการ
เลือกตั้งในบริเวณสาธารณะสถานซึ่งเป็นของรัฐ ให้พอเพียงและเท่าเทียมกันในการโฆษณาหาเสียง
เลือกตั้งของผู้สมัครทุกคนและพรรคการเมืองทุกพรรค

(๒) การพิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียง
เลือกตั้ง

(๓) การกำหนดให้มีสถานที่สำหรับผู้สมัครและพรรคการเมืองใช้ในการ
โฆษณาหาเสียงได้อย่างเท่าเทียมกัน ในการนี้รัฐอาจจัดให้มีการแสดงหรือการดำเนินการอื่นใด
เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาฟังการโฆษณาหาเสียงด้วยก็ได้ แต่ต้องมีใช่เป็นการจัดให้มีเพื่อการ
สนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ

(๔) การกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาให้พรรคการเมืองโฆษณาหาเสียง
เลือกตั้งทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือการไปออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและ
วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งจะต้องจัดให้ทุกพรรคการเมืองมีโอกาสเท่าเทียมกัน

(๕) การสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศ
กำหนด

มาตรา ๕๐ ห้ามมิให้ผู้สมัคร พรรคการเมือง หรือผู้ใด นอกจากรัฐจัดที่ปิด
ประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสาธารณะสถานซึ่งเป็นของรัฐ จัดสรรเวลา
ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้แก่พรรคการเมืองหรือกระทำการอื่นที่
คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดให้รัฐสนับสนุน

ส่วนที่ ๗
การลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๕๑ หีบบัตรเลือกตั้งต้องมีลักษณะที่สามารถมองเห็นภายในได้ง่าย และมีวิธีการปิดผนึกเพื่อป้องกันการเปิดหีบบัตรโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการนำบัตรใส่ในหีบบัตรหลังจากปิดการลงคะแนนแล้วได้ รวมทั้งต้องมีลักษณะพิเศษเพื่อป้องกันการเปลี่ยนหีบบัตรด้วย

บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องมีหมายเลขครบถ้วนตามจำนวนผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนด้วย

บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจะต้องมีหมายเลขของพรรคการเมืองและชื่อพรรคการเมืองครบทุกพรรคที่ส่งสมัครเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนด้วย

บัตรเลือกตั้งสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อต้องมีลักษณะแตกต่างที่สามารถจำแนกออกจากกันได้อย่างชัดเจน

หีบบัตรเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งให้เป็นไปตามลักษณะและขนาดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๕๒ ในวันเลือกตั้งให้เปิดการลงคะแนนตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา

มาตรา ๕๓ ก่อนเริ่มเปิดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมดในที่เลือกตั้งนั้นไว้ในที่เปิดเผย และเมื่อถึงเวลาเปิดการลงคะแนน ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดหีบบัตรเลือกตั้งในที่เปิดเผยแสดงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอยู่ ณ ที่เลือกตั้งนั้น เห็นว่าหีบบัตรเลือกตั้งเป็นหีบเปล่า และให้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดแล้วให้ทำการบันทึกการดำเนินการดังกล่าว โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสองคนซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้งในขณะนั้นลงลายมือชื่อในบันทึกนั้นด้วย เว้นแต่ไม่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ในขณะนั้น

มาตรา ๕๔ ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะลงคะแนนไปแสดงตนต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง โดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแล้วให้อ่านชื่อและที่อยู่ของผู้นั้นดัง ๆ ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือผู้ใดหักทวง ให้หมาย

เหตุไว้ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยให้จดหมายเลขบัตรและสถานที่ออกบัตร และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นหลักฐานตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด แล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้นั้นเพื่อไปลงคะแนน

ในกรณีที่มีผู้ทักท้วง หรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งสงสัยว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมาแสดงตนนั้นไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยเป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ และในกรณีที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งวินิจฉัยว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งทำบันทึกคำวินิจฉัยและลงลายมือชื่อไว้ด้วย

มาตรา ๕๕ การลงคะแนนเลือกตั้งให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในบัตรเลือกตั้ง และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการในการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการเลือกตั้งจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งของคนพิการไว้เป็นพิเศษเฉพาะ หรือโดยจัดให้มีการช่วยเหลือในการลงคะแนนภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

มาตรา ๕๖ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครหรือบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายกากบาทในช่องไม่ลงคะแนนในบัตรเลือกตั้ง

มาตรา ๕๗ การนำบัตรเลือกตั้งไปลงในหีบบัตรเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

มาตรา ๕๘ ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น พยายามลงคะแนนเลือกตั้ง หรือลงคะแนนเลือกตั้งโดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอื่นที่มีได้มีไว้สำหรับตนหรือที่ปลอมแปลงขึ้นต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๕๙ ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดใช้บัตรอื่นที่มีใช้บัตรเลือกตั้งตาม
มาตรา ๕๑ ลงคะแนนเลือกตั้ง

ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งออกไปจากที่เลือกตั้ง

มาตรา ๖๐ ห้ามมิให้ผู้ใดทำเครื่องหมายเพื่อเป็นที่สังเกตโดยวิธีใดไว้ที่บัตร
เลือกตั้ง

มาตรา ๖๑ ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบบัตรเลือกตั้งโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการใดในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อแสดงว่ามีผู้มาแสดงตนเพื่อลงคะแนนโดยผิดไปจากความจริง หรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้มีบัตรเลือกตั้งเพิ่มขึ้นจากความจริง

มาตรา ๖๒ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิได้หรือขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้ง หรือเข้าไป ณ ที่ลงคะแนน หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ดังกล่าวภายในกำหนดเวลาที่จะลงคะแนนเลือกตั้งได้

มาตรา ๖๓ ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียกทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นเพื่อจะลงคะแนนเลือกตั้งหรืองดเว้นไม่ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

มาตรา ๖๔ ในกรณีที่การลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย หรือเหตุสุดวิสัยอย่างอื่น ถ้าเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นก่อนวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปลงคะแนนได้โดยสะดวก แต่ถ้าไม่อาจกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ได้ให้ประกาศงดลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้นแล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน

ในกรณีที่เหตุตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้นในวันเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ประกาศงดลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันลงคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบเหตุที่ทำให้ไม่อาจลงคะแนนได้นั้นสงบลงแล้ว และต้องประกาศก่อนวันลงคะแนนเป็นการล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

มาตรา ๖๕ เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศปิดการลงคะแนนและงดจ่ายบัตรเลือกตั้ง แล้วให้ทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนไม่ได้ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด และเมื่อผู้แสดงตนและรับบัตรเลือกตั้งภายในกำหนดเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งที่เหลืออยู่ในที่เลือกตั้งได้ทำการลงคะแนนเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้งของหีบบัตรเลือกตั้ง

ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดจำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้งและจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือ แล้วให้กรรมการ

ประจำหน่วยเลือกตั้งที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นทุกคนลงลายมือชื่อไว้ และประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่ในที่นั้นทราบ

มาตรา ๖๖ นับตั้งแต่วันที่ได้เปิดและปิดหีบบัตรเลือกตั้ง หรือภายหลังเวลาที่ได้ปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้งของหีบบัตรเลือกตั้งแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เปิดทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนสภาพ หรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือนำไปซึ่งหีบบัตรเลือกตั้ง หรือบัตรเลือกตั้ง หรือเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดส่งไปยังสถานที่นับคะแนน

มาตรา ๖๗ ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าคนเป็นผู้นำหีบบัตรเลือกตั้งและเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังสถานที่นับคะแนนของเขตเลือกตั้งนั้นโดยเร็ว ในกรณีที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งผู้ใดไม่อาจร่วมเดินทางมาได้ ให้จัดแจ้งเหตุผลไว้ในรายงานการนำส่งหีบบัตรเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนั้นด้วย

หีบบัตรเลือกตั้งที่จะจัดส่งจากหน่วยเลือกตั้งต้องมีการจัดทำเครื่องหมายเพื่อป้องกันการเปิดหีบบัตรหรือการเปลี่ยนหีบบัตร โดยมีการลงลายมือชื่อของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งทุกคนกำกับไว้ในลักษณะที่สามารถเห็นได้ง่ายถ้ามีการเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย ทั้งนี้ ตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ส่วนที่ ๘

การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง

มาตรา ๖๘ การนับคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดให้เริ่มนับเมื่อมีการส่งหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งทุกแห่งในเขตเลือกตั้งนั้นมาที่สถานที่นับคะแนนครบถ้วนแล้ว

ในกรณีที่เขตเลือกตั้งใดมีความจำเป็นตามลักษณะพื้นที่ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดสถานที่นับคะแนนในเขตเลือกตั้งนั้นเพิ่มขึ้น เพื่อให้การนับคะแนนเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

ถ้าหีบบัตรเลือกตั้งจากหน่วยเลือกตั้งใดส่งมาถึงสถานที่นับคะแนนล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาสิบสองชั่วโมงนับแต่เวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยสั่งมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งหรือไม่ นับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นก่อนแล้วจึงสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้น**

** มาตรา ๖๘ วรรคสาม เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

มาตรา ๖๙ เพื่อให้การนับคะแนนเป็นไปอย่างเปิดเผยและเที่ยงธรรมตาม
บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนด
รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการนับคะแนนเลือกตั้งซึ่งต้องมีเรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) วิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรับหีบบัตรเลือกตั้ง การตรวจสอบหีบบัตรเลือกตั้ง
การเปิดหีบบัตรเลือกตั้ง และการตรวจสอบเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องให้
สามารถตรวจสอบความถูกต้องของจำนวนบัตรเลือกตั้งในขณะรับหีบบัตรเลือกตั้งให้ตรงกับ
จำนวนบัตรเลือกตั้งที่ส่งให้แก่หน่วยเลือกตั้งก่อนการลงคะแนนเลือกตั้งได้ด้วย และหลักเกณฑ์
การพิจารณาให้มีการนับคะแนนใหม่หรือการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นในกรณีที่จำนวน
บัตรเลือกตั้งไม่ตรงกัน

(๒) วิธีการเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งหรือบัตรเลือกตั้งเพื่อรอการนับคะแนน

(๓) วิธีการปฏิบัติของคณะกรรมการการนับคะแนนเลือกตั้งในการนำบัตรเลือกตั้ง
ทั้งหมดมารวมกันและนับบัตรเลือกตั้งรวมกันในสถานที่นับคะแนน ซึ่งจะต้องกำหนดมาตรการที่
จะทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นการนับบัตรเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใดในขณะนับคะแนน
และการนับคะแนนจะต้องกระทำให้แล้วเสร็จในรวดเดียวโดยห้ามมิให้เลื่อนหรือประวิงการนับ
คะแนน

(๔) วิธีการจัดสถานที่ในการนับคะแนนและวิธีการอ่านการลงคะแนนในบัตร
เลือกตั้งซึ่งจะต้องกระทำโดยเปิดเผยเพื่อให้ผู้อยู่ในสถานที่นับคะแนนเห็นการนับคะแนนได้
โดยสะดวก

(๕) วิธีการตรวจสอบเมื่อมีการคัดค้านว่าการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งใด
เป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๖) วิธีการนับคะแนนและการส่งผลคะแนน สำหรับการเลือกตั้งแบบบัญชี
รายชื่อ ซึ่งจะต้องกำหนดให้มีการนับคะแนน ณ สถานที่นับคะแนนในแต่ละเขตเลือกตั้ง และให้มี
การแจ้งผลคะแนนที่รวมได้ของแต่ละเขตเลือกตั้งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อคำนวณ
ผลรวมทั่วประเทศ

มาตรา ๗๐ ให้มีการนับคะแนนสำหรับบัตรเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งทำเครื่องหมาย
ว่าไม่ลงคะแนนเลือกตั้ง และให้ประกาศจำนวนผู้ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย

ในการนับคะแนนหากปรากฏว่ามีบัตรเสีย ให้แยกบัตรเสียออกไว้ต่างหาก และ
ห้ามมิให้นับบัตรเสียเป็นคะแนนไม่ว่ากรณีใด

บัตรเลือกตั้งดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นบัตรเสีย

(๑) บัตรปลอม

(๒) บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายลงคะแนน

(๓) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้กับผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

(๔) บัตรที่มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งสลักหลังในบัตรตามมาตรานี้ว่า “เสีย” พร้อมทั้งระบุเหตุผลว่าเป็นบัตรเสียตามความในอนุมาตราใด และลงลายมือชื่อกำกับไว้ไม่น้อยกว่าสามคน

ความในวรรคสี่มิให้ใช้บังคับกับบัตรเสียตามมาตรา ๘๔ มาตรา ๘๕ วรรคสอง และวรรคสาม และมาตรา ๘๕/๔ วรรคหนึ่ง**

มาตรา ๗๑ ห้ามมิให้กรรมการนับคะแนนเลือกตั้งผู้ใดจงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนในการเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือรวมคะแนนให้ผิดไป หรือกระทำด้วยประการใดโดยมิได้มีอำนาจกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำการด้วยประการใดแก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ หรืออ่านบัตรเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือทำรายงานการเลือกตั้งไม่ตรงความเป็นจริง

มาตรา ๗๒ เมื่อการนับคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนของเขตเลือกตั้งนั้น จำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมด จำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือจากการลงคะแนน และรับทำรายงานผลการนับคะแนนส่งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว

การรายงานผลการนับคะแนน การบันทึกจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาแสดงตนขอรับบัตรเลือกตั้งเพื่อการลงคะแนน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ลงคะแนน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาใช้สิทธิแต่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครคนใด จำนวนบัตรเสียและจำนวนคะแนนที่ผู้สมัครแต่ละคนได้รับให้เขียนเป็นตัวเลขและมีตัวอักษรกำกับด้วย

การประกาศผลการนับคะแนน การรายงานผลของการนับคะแนน วิธีการเก็บบัตรเลือกตั้ง และการเก็บรักษาเอกสารหลักฐาน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๗๓ ในกรณีที่ผลการนับคะแนนไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง จัดให้มีการนับคะแนนใหม่ ถ้ายังไม่ตรงกันอีกให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ เว้นแต่คะแนนที่ไม่ตรงกับรายงานนั้นจะไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือการนับคะแนนแบบบัญชีรายชื่อเปลี่ยนแปลงไป มิให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

** มาตรา ๗๐ วรรคห้า เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

มาตรา ๗๔ ในเขตเลือกตั้งใด ถ้าในวันเลือกตั้งมีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งคนเดียวและผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นได้คะแนนเสียงตั้งแต่ร้อยละยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

ในกรณีที่เหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวตามวาระหนึ่งและได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น

มาตรา ๗๕ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ในกรณีที่มีผู้ได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน ให้ใช้วิธีการจับสลาก ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้นตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

มาตรา ๗๖ การคำนวณหาผู้ได้รับเลือกตั้งในกรณีของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้คำนวณจากสัดส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะได้รับเลือกในแต่ละพรรคการเมือง ดังต่อไปนี้

(๑) ให้รวมผลการนับคะแนนทั้งหมดที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น

(๒) ให้นำคะแนนจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนน้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนคะแนนที่นับได้ทั้งหมด ตาม (๑) หักออกโดยไม่นำมารวมคำนวณสัดส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๓) ให้นำคะแนนรวมที่เหลือภายหลังจากได้หักคะแนนแล้วตาม (๒) ทหารด้วยหนึ่งร้อย ผลลัพธ์ที่ได้ถือเป็นจำนวนคะแนนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน

(๔) ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะพึงได้รับ ให้นำคะแนนรวมของบัญชีรายชื่อแต่ละพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนร้อยละห้าขึ้นไป ทหารด้วยจำนวนคะแนนเฉลี่ยตาม (๓) ผลลัพธ์ที่เป็นจำนวนเต็มที่ได้รับคือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นได้รับโดยเรียงลำดับจากรายชื่อแรกของบัญชีรายชื่อเป็นลำดับไป

(๕) ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับรวมกันทุกพรรคการเมืองมีจำนวนไม่ครบหนึ่งร้อยคน ให้พรรคการเมืองที่มีผลลัพธ์ ตาม (๔) เป็นเศษที่มีจำนวนมากที่สุด ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนเรียงตามลำดับจนกว่าจะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนหนึ่งร้อยคน

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับตามผลการคำนวณตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่เกินจำนวนตามที่ปรากฏไว้ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นได้จัดทำขึ้น

มาตรา ๗๗^{**} ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณิการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลการนับคะแนนของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๗๒ และผลการคำนวณสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองตามมาตรา ๗๖ แล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศว่าผู้สมัครผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ

มาตรา ๗๘ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้วให้รับดำเนินการแจ้งผลการเลือกตั้งไปยังรัฐสภาเพื่อทราบ และนำลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาต่อไป และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของทุกพรรคการเมืองไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ส่วนที่ ๔

การลงคะแนนเลือกตั้งสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๗๙ ในการเลือกตั้ง สำหรับผู้อยู่นอกเขตเลือกตั้งนอกจากที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในส่วนนี้แล้ว ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๘๐ ผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน นับถึงวันเลือกตั้ง ให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอำนวยความสะดวก เพื่อประกันการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

มาตรา ๘๑ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งหรือจะเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้งที่ตนต้องไปใช้สิทธิ

^{**} มาตรา ๗๗ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

ลงคะแนนเลือกตั้ง ให้แจ้งความประสงค์การขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งต่อคณะกรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ตรวจสอบการมีสิทธิเลือกตั้งของผู้แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้กำหนดที่เลือกตั้งกลางที่ผู้นั้นจะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และแจ้งให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบและหมายเหตุสถานที่ที่ผู้นั้นจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเอกสารที่เกี่ยวข้อง

หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งความประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง สถานที่และจำนวนที่เลือกตั้งกลาง และวันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการประจำที่เลือกตั้งกลาง รวมทั้งกำหนดการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งของที่เลือกตั้งกลางและลักษณะที่เลือกตั้งกลาง หีบบัตรเลือกตั้งหรือสิ่งที่ใช้แทนหีบบัตรเลือกตั้ง และบัตรเลือกตั้ง วิธีการลงคะแนน การเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งและกิจการอื่นที่จำเป็นเพื่อใช้เฉพาะในการลงคะแนนเลือกตั้งในที่เลือกตั้งกลางได้ตามความเหมาะสม

หีบบัตรเลือกตั้งของที่เลือกตั้งกลางอาจกำหนดให้มีลักษณะที่แตกต่างจากหีบบัตรเลือกตั้งตามมาตรา ๕๑ หรือใช้วิธีการอื่นแทนการใช้หีบบัตรเลือกตั้งเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะการลงคะแนนได้

มาตรา ๔๑/๑^{๖๖} ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปอันมิใช่เป็นการเลือกตั้งใหม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๔๐ ถ้าประสงค์จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนอยู่ ต้องมาลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้ผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งมีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งได้เมื่อพ้นยี่สิบวันนับจากวันที่ยื่นคำขอลงทะเบียน โดยให้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนลงทะเบียนไว้และให้หมดสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งเดิมที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง ในการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งบันทึกการลงทะเบียนขอใช้สิทธิดังกล่าวไว้ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อใช้ในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และให้หมายเหตุสถานที่ไปใช้สิทธิไว้ในประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย

ผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งอาจลงทะเบียนเปลี่ยนแปลงจังหวัดที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งได้ โดยให้มีผลเมื่อพ้นยี่สิบวันนับจากวันที่ยื่นคำขอลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง และให้นำ

^{๖๖} มาตรา ๔๑/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

ความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในการนี้ จะขอเปลี่ยนแปลงทะเบียนในการเลือกตั้งคราวใดเกินหนึ่งครั้งไม่ได้

ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตตามวรรคหนึ่งต้องใช้สิทธิลงคะแนนเพื่อเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีสิทธิเลือกตั้งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครบถ้วนครั้งสุดท้ายตามมาตรา ๘๐ แล้วแต่กรณี

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป หรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง หากบุคคลผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่ง มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ให้ถือว่า การลงทะเบียนนั้นเป็นการแจ้งเหตุอันสมควร และไม่เสียสิทธิตามมาตรา ๒๓

มาตรา ๘๑/๒^๙ ในการดำเนินการเลือกตั้งตามมาตรา ๘๑/๑ ให้คณะกรรมการเลือกตั้งจัดให้มีที่เลือกตั้งกลางจังหวัดละหนึ่งแห่ง เว้นแต่มีความจำเป็นจะจัดให้มีที่เลือกตั้งกลางมากกว่าหนึ่งแห่งก็ได้

วิธีการลงคะแนน การนับคะแนน การส่งบัตรเลือกตั้งและการดำเนินการอื่นที่จำเป็น ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๘๒ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการ และได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศนอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนา ถ้าผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าวตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไปเห็นว่าบุคคลดังกล่าว ไม่อาจไปลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่บุคคลนั้นมีสิทธิได้ ให้แจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง และให้นำความในมาตรา ๘๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๓^{๑๐} ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป อันมิใช่เป็นการเลือกตั้งใหม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรจะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ก็ได้

เมื่อได้แจ้งการขอใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวใช้สิทธิลงคะแนนได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๘๔

^๙ มาตรา ๘๑/๒ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๑๐} มาตรา ๘๓ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

หลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งความประสงค์การขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปหรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรที่ได้ขอใช้สิทธิตามวรรคหนึ่ง มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ให้ถือว่า การขอใช้สิทธินั้นเป็นการแจ้งเหตุอันสมควรและไม่เสียสิทธิตามมาตรา ๒๓

มาตรา ๘๔^{๖๖} ในประเทศใดที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งความประสงค์ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งเกินห้าร้อยคนและอยู่ในพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเดินทางมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศนั้น แต่ถ้ามีจำนวนน้อยกว่าห้าร้อยคนหรือมีเหตุจำเป็นอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์หรือโดยวิธีอื่นใดที่ไม่ใช่เป็นการจัดตั้งสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๘๔/๑^{๖๗} เมื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งตามมาตรา ๘๓ แล้ว ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นหมดสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เว้นแต่จะได้แจ้งการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้าตามเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๘๔^{๖๘} การออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งตามส่วนที่ ๔ นี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจดำเนินการล่วงหน้าเพื่อนำบัตรเลือกตั้งมานับรวมในวันเลือกตั้งได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเฉพาะท้องที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้

ในกรณีที่บัตรเลือกตั้งส่งมาถึงสถานที่นับคะแนนของเขตเลือกตั้งใด หลังจากเริ่มนับคะแนนแล้ว ให้ถือว่าบัตรเลือกตั้งนั้นเป็นบัตรเสีย

ในกรณีที่บัตรเลือกตั้งจากที่ใดสูญหาย หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งที่ใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยสั่งมิให้นับคะแนนจากที่นั้นก่อน แล้วจึงสั่งให้บัตรเลือกตั้งจากที่นั้นเป็นบัตรเสีย

ส่วนที่ ๑๐^{๖๙}

^{๖๖} มาตรา ๘๔ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๖๗} มาตรา ๘๔/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๖๘} มาตรา ๘๔ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

มาตรา ๔๕/๑ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความผิดฐานฉ้อโกงหรือผู้สมัครผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความผิดดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปี โดยให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการกระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าเป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นระงับหรือดำเนินการใด เพื่อแก้ไขความไม่สุจริตและเที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น

มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรานี้ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

เมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครผู้นั้นด้วย

ในกรณีที่มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรานี้ภายหลังวันลงคะแนนและผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ได้คะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

มาตรา ๔๕/๒ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนให้แล้วเสร็จโดยเร็วและเป็นไปโดยเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจแต่งตั้งข้าราชการอัยการ ข้าราชการอื่น หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการดังกล่าว หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตามจำนวนที่เหมาะสม เป็นคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะตามความจำเป็น เพื่อช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสืบสวนสอบสวน รวมทั้งรับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

^{๓๐} ส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และ มาตรา ๔๕/๑ ถึงมาตรา ๔๕/๑๐ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งข้าราชการอัยการ หรือข้าราชการอื่น ให้ข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งมาปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานบุคคล หรือผู้บังคับบัญชาของข้าราชการดังกล่าว แล้วแต่กรณี

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การแต่งตั้งตามมาตรา ๖๕ ให้มีผลเฉพาะในระหว่างเวลานับแต่วันมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้งครบทุกเขตที่มีการเลือกตั้ง เว้นแต่คณะกรรมการบริหารงานบุคคล หรือผู้บังคับบัญชาของข้าราชการผู้นั้น แล้วแต่กรณี จะเห็นชอบให้ขยายระยะเวลาดังกล่าว

ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งได้รับคำตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๘๕/๓ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นในพรรคการเมืองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๖๕ ในกรณีที่ประธานกรรมการกฤษฎีกาคณะใดไม่อาจดำรงตำแหน่งกรรมการได้ ให้กรรมการกฤษฎีกาประจำคณะนั้นเลือกกรรมการกฤษฎีกาคนหนึ่งในคณะเดียวกันที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเป็นกรรมการแทน ในกรณีที่ไม่มีอาจหากรรมการแทนได้ ให้คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่าการเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัย พร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งในราชกิจจานุเบกษา

การให้ความเห็นของคณะกรรมการตามวรรคสอง ต้องกระทำโดยที่ประชุมคณะกรรมการที่มีกรรมการร่วมประชุมไม่น้อยกว่าสองในสามและต้องกระทำภายในเวลาไม่เกินห้าวันนับแต่วันได้รับเรื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากพ้นห้าวันแล้วยังไม่มีความเห็นของคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการต่อไป

ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งได้รับคำตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๘๕/๔ ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า ผู้ใดกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด อันอาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย

สุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ขึ้นรับการกระทำหรือมีคำสั่งให้แก้ไขการกระทำตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนดได้

ถ้ามีผู้แจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตำรวจพบเห็นการกระทำตามวรรคหนึ่ง และการกระทำนั้นเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมและดำเนินคดีโดยเร็ว และแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เพื่อยางานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา ๘๕/๕ ในระหว่างระยะเวลาตามมาตรา ๕๐ ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ใด ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงินหรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือจัดเตรียมเงินหรือทรัพย์สินเพื่อดำเนินการดังกล่าว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินของผู้ขึ้นไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำสั่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งที่การยึดหรืออายัดอยู่ในเขตศาลภายในสามวันนับแต่วันยึดหรืออายัดตามวรรคหนึ่ง เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ให้ดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวให้แล้วเสร็จภายในห้าวันนับแต่วันได้รับคำร้อง ถ้าศาลเห็นว่าเงินหรือทรัพย์สินตามคำร้องน่าจะได้ใช้หรือจะใช้เพื่อการเลือกตั้งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะมีการประกาศผลการเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕/๖ ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใดหรือในเขตเลือกตั้งใดจะมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อันเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศงดการลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งหรือในเขตเลือกตั้งนั้น และให้กำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่

มาตรา ๘๕/๗ เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะงดการประกาศผลการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้

มาตรา ๘๕/๘ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือสมาชิกของพรรคการเมือง ผู้ใดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำดังกล่าวน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้น เป็นบัตรเสียและมีให้นับเป็นคะแนน ทั้งนี้ เฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้น

การกำหนดเขตพื้นที่ตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดจาก หน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้ โดยคำนึงถึงผลกระทบแห่งการกระทำ นั้น

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดย
อนุโลม

มาตรา ๘๕/๔ ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือ ได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ ทั้งนี้ อัน เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกผู้นั้นมี กำหนดเวลาหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วแจ้งให้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรีทราบ

ให้นำความในมาตรา ๘๕/๓ มาใช้บังคับกับการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดย
อนุโลม

มาตรา ๘๕/๑๐ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งและป้องกันมิให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายมี อำนาจดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ เมื่อมีหลักฐานอันควร เชื่อได้ว่า มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อตรวจ ค้น ยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานใด และในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเน้น ข้ำเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยน สภาพไปจากเดิม จะเข้าทำการค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ และต้องบันทึกพฤติการณ์แห่งกรณี ไว้

อำนาจตามวรรคหนึ่งให้ใช้ได้นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง จนถึงวันประกาศผลการเลือกตั้ง และจะขอให้เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐช่วยเหลือในการดำเนินการตาม ความจำเป็นด้วยก็ได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบอำนาจให้กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ค้นก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจต้องได้รับหมายค้นจากศาลด้วย

(๒) ขอให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแจ้งรายงานการทำธุรกรรมของบุคคลที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งให้ทราบ หรือให้

ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นแจ้งให้ทราบถึงการโอนเงินตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอ

หมวด ๒
การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๔๖ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งต้องกำหนดให้มีการเริ่มรับสมัครไม่เกินห้าวันนับจากวันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาใช้บังคับและต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

มาตรา ๔๗ บุคคลซึ่งจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๔๘ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง เมื่อได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะพึงมีแต่ละจังหวัดในราชกิจจานุเบกษา โดยใช้เกณฑ์การคำนวณตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่งมีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาในจังหวัดที่ตนมีสิทธิลงคะแนนได้เพียงคนเดียว

มาตรา ๔๙ การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ให้นำความในมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๔ เว้นแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง มาใช้บังคับโดยอนุโลมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ชำระค่าธรรมเนียมการสมัครคนละหนึ่งหมื่นบาท และเมื่อได้ออกใบรับแล้ว ห้ามมิให้ผู้สมัครถอนการสมัครรับเลือกตั้ง และให้ค่าธรรมเนียมการสมัครรับเลือกตั้งตกเป็นของรัฐ

มาตรา ๕๐ ให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ ๒ เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และที่เลือกตั้ง ส่วนที่ ๓ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ส่วนที่ ๔ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส่วนที่ ๖ ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้งเฉพาะมาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๗ ส่วนที่ ๗ การลงคะแนนเลือกตั้ง ส่วนที่ ๘ การลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา ๕๐ วรรคหนึ่ง แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้ง และส่วนที่ ๑๐ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ของหมวด ๑ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เว้นแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองมาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในหมวดนี้

การแต่งตั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหนึ่งคน และกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจำนวนหกคน แต่มิให้นำความในมาตรา ๑๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิการเสนอชื่อผู้แทนของพรรคการเมืองมาใช้บังคับและให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเป็นกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งด้วย

การนับคะแนนเลือกตั้งให้กระทำ ณ ที่เลือกตั้ง และให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ ๔ การนับคะแนนและการประกาศผลการเลือกตั้ง เฉพาะกรณีการนับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เว้นแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองมาใช้บังคับกับการนับคะแนน และการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในหมวดนี้

เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรานี้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรานี้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บรรดาบทบัญญัติใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่นำมาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย ถ้าบทบัญญัตินั้นกล่าวไว้ให้กระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นความผิดและมีบทกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นให้นำมาใช้บังคับกับการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย โดยให้อัตราโทษอย่างเดียวกัน

มาตรา ๙๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๙๒ ห้ามมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือบุคคลใดดำเนินการหาเสียงเลือกตั้ง เว้นแต่การแนะนำตัวผู้สมัคร

การแนะนำตัวผู้สมัครให้กระทำได้เฉพาะการจัดพิมพ์เอกสารเพื่อแนะนำตัวผู้สมัคร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด และในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้สมัครทุกคนอาจกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายได้ด้วยก็ได้

การแนะนำตัวผู้สมัครตามวรรคหนึ่งหมายความว่า การแสดงข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา และประวัติการทำงาน หรือประสบการณ์ในการทำงาน

มาตรา ๙๒ เพื่อประโยชน์ในการแนะนำตัวผู้สมัครโดยเท่าเทียมกัน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดให้มีการปิดประกาศและติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือในที่ชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร

(๒) พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

(๓) จัดหาสถานที่เพื่อแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๔) จัดสรรเวลาการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๕) กิจกรรมอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

มาตรา ๕๓ จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาได้หนึ่งคน ให้ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

จังหวัดใดมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาได้มากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้สมัครซึ่งได้คะแนนมากที่สุดตามลำดับลงมาตามจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จังหวัดนั้นจะพึงมีเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ในกรณีที่ผู้สมัครมีคะแนนเท่ากันอันเป็นเหตุให้มีสมาชิกวุฒิสภาเกินจำนวนที่จังหวัดนั้นจะพึงมี ให้ผู้สมัครที่มีคะแนนเท่ากันจับสลากเพื่อให้ได้ผู้สมัครตามจำนวนที่จะพึงมีในจังหวัดนั้น การจับสลากให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ในกรณีที่จังหวัดใดมีผู้สมัครเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะพึงมีในจังหวัดนั้น ผู้สมัครที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง และในกรณีเช่นว่านี้ถ้าไม่มีผู้ได้รับเลือกตั้งหรือมีผู้ได้รับเลือกตั้งน้อยกว่าจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะพึงมีในจังหวัดนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในจังหวัดนั้นเพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่จะพึงมี

หมวด ๓

การคัดค้านการเลือกตั้ง

มาตรา ๕๔ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งใดแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือพรรคการเมืองที่เสนอบัญชีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ เห็นว่าการเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งใดในเขตเลือกตั้งนั้น หรือของเขตเลือกตั้งดังกล่าวมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่เฉพาะกรณีร้องคัดค้านเพราะเหตุตามมาตรา ๕๑ หรือมาตรา ๕๓ ให้ยื่นคำร้องคัดค้านภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

มาตรา ๔๕ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำร้องคัดค้านแล้ว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเห็นว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม สมควรจะให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่ ให้มีคำสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น แต่ถ้าเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามีคำสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่เฉพาะแต่สมาชิกวุฒิสภาคนใดที่ถูกคัดค้านในเขตเลือกตั้งตามคำร้องคัดค้านนั้นก็ได้

(๒) ถ้าเห็นว่าการที่ผู้ใดได้รับการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือแม้มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแต่ไม่มีเหตุอันสมควรจะให้มีการนับคะแนนใหม่ หรือเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น หรือเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่ถูกคัดค้านในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ให้มีคำสั่งยกคำร้องคัดค้านเสีย

มาตรา ๔๖ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถูกคัดค้านนั้นสิ้นสุดลงนับตั้งแต่วันที่มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแต่ไม่มีเหตุอันสมควรจะให้มีการนับคะแนนใหม่ หรือเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น หรือเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่ถูกคัดค้านในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ให้มีคำสั่งยกคำร้องคัดค้านเสีย

ในกรณีที่มีการนับคะแนนใหม่และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งถูกคัดค้านต้องสิ้นสุดลง ให้มีผลตั้งแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนใหม่ แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่ก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการนับคะแนนใหม่

มาตรา ๔๗ วิธีการพิจารณาการคัดค้านการเลือกตั้งให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

หมวด ๕ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๘ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างผู้ใดขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวหรือไม่ให้ความสะดวกพอสมควรต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ใดบังคับบัญชาหรือลูกจ้าง แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๙ เจ้าบ้านผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๐ ผู้ใดรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาได้สมัครรับเลือกตั้ง หรือยินยอมให้พรรคการเมืองเสนอชื่อในการสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อโดยรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกตั้งโดยฝ่าฝืนมาตรา ๓๐ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา ๑๐๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๗ มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๘ มาตรา ๗๑ หรือมาตรา ๙๑ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา ๑๐๑/๑^๓ ผู้ใดกระทำการอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการเพื่อจะแก้งัดให้ผู้สมัครนั้นถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเพื่อไม่ให้มีการประกาศผลการเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการแจ้งหรือให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

ถ้าการกระทำตามวรรคสองหรือวรรคสามเป็นการกระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจของหัวหน้าพรรคการเมือง ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

มาตรา ๑๐๒ ผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๕๑ วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือปรับเป็นจำนวนสามเท่าของจำนวนเงินที่เกินกว่าจำนวนเงินที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด แล้วแต่ว่าจำนวนใดจะมากกว่ากัน หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๐๓ สมุห์บัญชีเลือกตั้งผู้ใดจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครคนใดไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดตาม

^๓ มาตรา ๑๐๑/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

มาตรา ๔๒ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี และห้ามเป็นสมุหบัญชีเลือกตั้งเป็นเวลาห้าปี

มาตรา ๑๐๔ ผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดไม่ยื่นรายการค่าใช้จ่ายต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือยื่นหลักฐานไม่ครบถ้วนตามมาตรา ๔๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ถ้ารายการค่าใช้จ่ายที่ยื่นตามมาตรา ๔๓ เป็นเท็จ ผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรคการเมืองต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๐๕ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๐๖ ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๖ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

มาตรา ๑๐๗^๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๘ มาตรา ๕๐ หรือฝ่าฝืนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา ๔๕/๔ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๘ ผู้ใดจงใจกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ แก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา ๑๐๙ ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้งจนถึงเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ถ้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเปิดเผยให้แก่ผู้ใดทราบว่ามีสิทธิเลือกตั้ง

^๑ มาตรา ๑๐๗ แก้ไขโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓

ผู้ใดมาลงคะแนน หรือยังไม่มาลงคะแนนเพื่อเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑๐ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๖๖ หรือจงใจ ขัดขวางมิให้มีการส่งหีบบัตรเลือกตั้งหรือสิ่งที่ใช้แทนหีบบัตรเลือกตั้งไปยังสถานที่นับคะแนนหรือ กระทำการเพื่อให้การส่งล่าช้า ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่น บาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

มาตรา ๑๑๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๕๔ วรรคสอง มาตรา ๖๐ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๒ หรือมาตรา ๖๓ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่ง แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๑๑/๑^{๕๕} ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๕/๑๐ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดกระทำการใดให้บุคคลอื่นล่วงรู้ข้อมูลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับตาม มาตรา ๔๕/๑๐ (๒) โดยมีใช่เป็นการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่หรือตามกฎหมาย ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑๒ ผู้ใดขาย จำหน่าย จ่ายแจก หรือจัดเลี้ยงสุราทุกชนิดในเขต เลือกตั้งในระหว่างเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา ของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวันจนสิ้นสุดวันเลือกตั้ง ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑๓ ผู้ใดเล่นหรือจัดให้มีการเล่นการพนันขั้นต่อใด ๆ เกี่ยวกับผลของ การเลือกตั้งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

มาตรา ๑๑๓/๑^{๕๖} ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้ใดฐานกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และผู้นั้นเป็นผู้ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม หรือเป็นผู้กระทำการใดอันเป็นเท็จเพื่อจะแกล้งให้ผู้สมัครถูกเพิกถอนสิทธิ เลือกตั้งหรือไม่ให้มีการประกาศผลการเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๑/๑ วรรคสอง อันเป็นเหตุให้ ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งใด ให้ศาลมีคำพิพากษาว่าผู้นั้นต้องรับ

^{๕๕} มาตรา ๑๑๑/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๕๖} มาตรา ๑๑๓/๑ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

ผิดขัดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งใหม่นั้นด้วย ทั้งนี้ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับ

ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในกรณีที่มีผู้รับผิดขัดใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งใหม่หลายคน ให้ทุกคนรับ

ผิดขัดใช้ค่าใช้จ่ายร่วมกันอย่างลูกหนี้ร่วม

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้รับแต่งตั้งเป็น

นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นและพรรคการเมืองที่

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัดอยู่ร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่

ว่างในเขตเลือกตั้งนั้นด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

เงินได้ตามมาตรานี้ให้นำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา ๑๑๔ ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งใดให้ถือว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ซึ่งส่งสมาชิก

ของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา

มาตรา ๑๑๕ ผู้ใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

นอกราชอาณาจักรจะต้องรับโทษในราชอาณาจักร และการกระทำของผู้เป็นตัวการด้วยกัน

ผู้สนับสนุน หรือผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้น แม้จะกระทำนอกราชอาณาจักร ให้ถือว่าตัวการ

ผู้สนับสนุน หรือผู้ให้กระทำความผิดนั้น ได้กระทำในราชอาณาจักร .

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้ง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการของรัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้ง การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง การอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งและการเสียสิทธิเลือกตั้ง เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้

อัมพิกา/แก้ไข

୧୯/୧/୮୮

A+B (C)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒^{๖๖}

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ โดยที่ มาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และ ถ้าบุคคลใดไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ย่อมเสียสิทธิตามที่ กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ผู้มีสิทธิ เลือกตั้งทุกคนต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในการไปเลือกตั้ง สมควรกำหนดมาตรการการบังคับให้เกิดผลแก่ การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะไม่ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ โดยการตัดสิทธิบาง ประการที่จะพึงมีสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนี้

ดวงใจ/แก้ไข

ଉତ୍ତମ.ମ. ଉତ୍ତ

A+B (C)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๓^{๒๗}

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ โดยที่ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบันยังมิได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการเมื่อมีเหตุไม่สุจริต หรือไม่เที่ยงธรรมใน

^{๒๒} รก.๒๕๕๒/๑๑๕๓/๕๕/๑๗ พญศจิกายน ๒๕๕๒

“ รก.๒๕๔๓/๑๐๐ก/๑/๗ พกศจิกายน ๒๕๔๓

การเลือกตั้งไว้โดยเฉพาะ ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นเหตุให้การเลือกตั้งยืดเยื้อใช้เวลานาน ซึ่งกระทบถึงการบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่อาจกระทำอย่างต่อเนื่องได้ อันเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรงของประเทศ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยเพิ่มมาตรการการดำเนินการเมื่อปรากฏเหตุว่าการเลือกตั้งไม่เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยรวดเร็วและทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยมีกระบวนการกลั่นกรองความโปร่งใสในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย นอกจากนี้ สมควรอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกเขตเลือกตั้งและนอกราชอาณาจักร เพื่อให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยทั่วถึง แต่ในขณะเดียวกันสมควรมีมาตรการเพื่อมิให้มีการใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินความจำเป็น ซึ่งจะกระทบกระเทือนถึงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

อัมพิกา/แก้ไข

๑๘/๑/๔๕

A+B (C)

ทรงยศ / สราวุธ จัดทำ

๕ มีนาคม ๒๕๔๖

อรดา/ตรวจ

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๗

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

วิทยานิพนธ์

กษิต์เดช สุทธิวานิช. "อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ" คณะนิติศาสตร์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ปีการศึกษา 2546

รายงานการวิจัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. สรุปผลงานการวิจัยเรื่องการใช้และข้อค้นพบ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรังสิต, 2549

พรรคักดิ์ ผ่องแผ้ว และ คณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัยและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่อง บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

พรรคักดิ์ ผ่องแผ้ว และ ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. รายงานการวิจัย เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง. พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539

หนังสือ

พีรภัทร์ พุทธสุธัตตา. "กกด.กับทางเลือกที่ ๓ ผู้พิพากษาอาวุโส และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" กรุงเทพฯ : นิตติกา

พรพล เอกอรรถพร. "เปิดโปงกลโกงเลือกตั้ง" กรุงเทพฯ : ขอคิดด้วยคน, 2548

เอกสารการประชุมของรัฐสภา

คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. เอกสารโครงการประชุมคณะกรรมการเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การร่างรัฐธรรมนูญ" กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540

คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. รายงานร่างรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช....., กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,
2540

คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. ร่างรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช....พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมการ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2540

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 27 (เป็นพิเศษ)
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540

คณะกรรมการติดตามศึกษาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของวุฒิสภา. สรุปประเด็นข้อพิจารณา
เบื้องต้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลขาธิการวุฒิสภา, 2540

เอกสารประกอบสัมมนา

วราเจตน์ ภาศิริรัตน์. "ปัญหาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการแก้ไขกฎหมายว่า
ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา" เอกสารประกอบการ
สัมมนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2543

หนังสือพิมพ์

อักษรพรทิว จุฬารัตน. "การปฏิรูปการเมือง" ไทยโพสต์. 12 พฤษภาคม 2549 หน้า 12

ศาลตอก กกต. ลั่นความเชื่อมั่น. โพสต์ทูเดย์. 15 พฤษภาคม 2549.

จรัส ภักดีอนากุล. การปฏิรูปการเมืองและจริยธรรมทางการเมือง และการแก้ไขรัฐธรรมนูญ.
ไทยโพสต์. วันที่ 26 พฤษภาคม 2549. หน้า 4

สุชลหน้าแหกศาลฎีกาไม่ดรรหา กกต. ไทยรัฐ. ๑ มิถุนายน 2549

ชาญชัย ลิขิตจิตถะ. "บทบาหนักกฎหมายได้ร่บบารมี" สยามรัฐ. 18 มิถุนายน 2549. หน้า 3

เจ๋งพี่หนา พวกโมมบุรุษไม่มีสิทธิเลือกเงื่อนไรลาออก. ผู้จัดการรายวัน. ๑๐ กรกฎาคม 2549
หน้า ๑

วิชาค่านไม่ให้ช่วยเหลือ กกต. มติชนรายวัน. 14 กรกฎาคม 2549 หน้า 15

ยื่นผู้ตรวจการตีความ 3 กกต. ผู้จัดการรายวัน. 14 กรกฎาคม 2549 หน้า 14

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. "ไล่ กกต. สขลคิดเองหรือคุณขอมมา" เดลินิวส์. 18 กรกฎาคม 2549 หน้า 3

วาสนาแค่คิดแต่ไม่ออก. ไทยโพสต์. 24 กรกฎาคม 2549 หน้า 8

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. "๓ กกต. จัดการเลือกตั้งต่อไปได้มั้ย" มติชนรายวัน. 25 กรกฎาคม 2549
หน้า ๑๑

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. บรรทัดฐาน – ความท้าทาย กกต. ต้องสู้ระบอบทักษิณ. กรุงเทพธุรกิจ. วันที่
8 สิงหาคม 2549 หน้า 3

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. "เศรษฐีใจบุญ" ลุด! ทักสินกั้ว กกต. รุดใหม่. มติชนรายวัน. วันที่ 9
สิงหาคม 2549 หน้า 11

"๑๐ ว่าที่ กกต. โชว์วิสัยทัศน์วุฒิสภา" ไทยโพสต์. 18 สิงหาคม 2549 หน้า 4

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ที่ ๖๖๖/๒๕๔๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ตามที่สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน ประกอบกับแนวคิดอันหลากหลายของประชาชน ในสังคมต่างมีความเห็นตรงกันว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ มีบทบัญญัติบางประการที่สมควรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาการทางการเมืองที่เหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหของประเทศนั้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะหน่วยงานสนับสนุนของฝ่ายนิติบัญญัติได้คำนึงถึงภาวะการณ์ดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารประเทศ และหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาก็เห็นควรแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ควรจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

๑.	นายจร	พันธุ์เปรื่อง	ประธานกรรมการ
๒.	นางวิจิตรา	วัชรภรณ์	รองประธานกรรมการ
๓.	นางบุษกร	วรรณะภูติ	รองประธานกรรมการ
๔.	นายธงชัย	คุลยสุข	รองประธานกรรมการ
๕.	นายจิรพงศ์	วัฒนะรัตน์	กรรมการ
๖.	นางสาวดวงรัตน์	เกาหัดกพงษ์บุรี	กรรมการ
๗.	นายนิพัทธ์	สระฉันทพงษ์	กรรมการ
๘.	นางสาวนวรัตน์	นพคุณ	กรรมการ
๙.	นายชอชราย	วิถิพานิช	กรรมการ
๑๐.	นายยุทธพงศ์	ปิ่นอนงค์	กรรมการ
๑๑.	นายณัฐพร	วรปัญญาตระกูล	กรรมการ
๑๒.	นายเฉลิมพล	วรวิโรภพ	กรรมการ
๑๓.	นางสาวศรียา	สีมา	กรรมการ
๑๔.	นายมานะ	ทองไพบูรณ์	กรรมการ
๑๕.	นายกิตติพิศ	กำเหนิดฤทธิ์	กรรมการ
๑๖.	นายสมัชญ์	สมบัติพานิช	กรรมการ

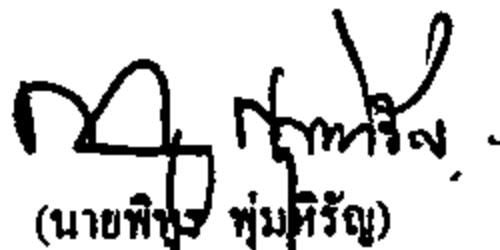
๑๗. นายวินัย	หิมาสุหรี	กรรมการ
๑๘. นายคุณวุฒิ	ตันตระกุล	กรรมการและเลขานุการ
๑๙. นายสุเทพ	ศิริพงษ์กุล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวรุจิเรข	ชุ่มเกษรกุลกิจ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. นางสาวปิยนุช	สว่างแจ้ง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมทั้งศึกษาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีการออกกฎหมายในลำดับรองหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ นำเสนอต่อเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๒. ศึกษาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
๓. เผยแพร่ผลการศึกษา วิเคราะห์บทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ และประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
๔. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ตั้ง ณ วันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

(นายพิ่ม หิมาสุหรี)

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ที่ ๖๒๒/๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (เพิ่มเติม)

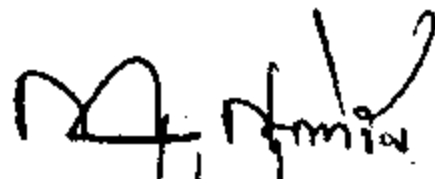
ตามที่ได้มีคำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๖๒๒/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แล้วนั้น

เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด จึงให้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๑. นายสมชาติ ธรรมศิริ	กรรมการ
๒. นางอารยะหญิง จอมพลาพล	กรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ตั้ง ณ วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕

(นายพิฑูร พุ่มทิว) (นายพิฑูร พุ่มทิว)

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำสั่งคณะกรรมการการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ที่ ๒/๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ครั้งที่สอง

ตามที่เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร มีคำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๖๒๒/๒๕๔๕ แต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยมีอำนาจหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมทั้งศึกษาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีการออกกฎหมายในลำดับรองหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ นำเสนอต่อเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่ผลการศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติและประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นั้น

เพื่อให้การศึกษาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาก็เห็นควรแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อศึกษาประเด็นที่ควรจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย

๑. นางบุษกร วรรณะภูติ	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๒. นายสมชาติ ธรรมศิริ	ประธานอนุกรรมการ
๓. นายมานะ ทองไพบูลย์	อนุกรรมการ
๔. นายกิตติพิศ กำเหนิดฤทธิ	อนุกรรมการ
๕. นายธนวัฒน์ มาศเกษม	อนุกรรมการ
๖. นายชนาทร จิตติเดโช	อนุกรรมการ
๗. นายศรัณย์ เชิดเกียรติกุล	อนุกรรมการ
๘. นางสาววราภรณ์ จารุรุท	อนุกรรมการ
๙. นางสาวขวัญใจ สุชาติพงศ์กุล	อนุกรรมการ
๑๐. นายสมัชญ์ สมบัติพานิช	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวเกศกนก เข้มตรง	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นายชยพล ธานีวัฒน์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

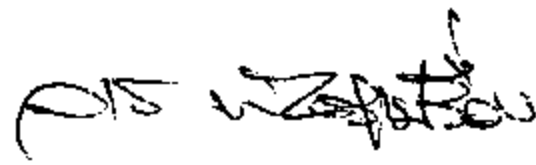
ให้คณะอนุกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. นำประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้รวบรวมไว้ ในหมวดว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มาทำการศึกษาวิจัยในเชิงลึก โดยศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาบทสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะเสนอเพื่อรายการต่อคณะกรรมการต่อไป

๒. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕

(นายจร พันธ์เปรี๊ญ)

ประธานกรรมการศึกษาแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา	นายพิฑูร พุ่มหิรัญ นายจร พันธ์เป็รื่อง นางบุษกร วรรณะภูติ	เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
-----------	---	---

ผู้ศึกษา	นายกิตติพิศ กำเหนิดฤทธิ นายมานะ ทองไพบูรณ์
----------	---

ควบคุมการพิมพ์และพิสูจน์อักษร

นายกิตติพิศ กำเหนิดฤทธิ
นายมานะ ทองไพบูรณ์

ออกแบบปก ว่าที่ร้อยตรีหญิง ชลธิชา ราศรี

ISBN 974-94623-9-4

คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๕

จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร อาคารธนาคารทหารไทย สาขาพญาไท
ถนนพญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทร ๐ ๒๖๔๔ ๕๓๐๕

พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร